

Lenînîsm

Abdusamet Yîgît

.
. .
. .
. .

Lenînîsm
@Abdusamet yigit
Weşanên felsefeyê
2011-Almanya-Berlin
Grafik: zendî şîyar

.
ISBN 968-4-940906-00-0

Pêşgotin:

Leninism wê weke têngînek ku wê bi teorikî û an ramyarî ku wê bi çerçoveya hizrên lenin re wê werênê ser ziman bê. Di demên ku wê hê lenin li jîyanê bê wê zêde wê newê bikarhanîn. Piştî wî bo ku ew hizrên wî werê hanîn li ser ziman wê were pêşxistin û wê were ser ziman. Têgîna Lenînîsmê ne têngînek bû ku dema Lenîn sax bû pîrr dihat bikar hanîn. Lê belê, piştî ku ji ber pîrsgirêkên tenduristiyê ji ramyarîya aktîv vekîşîya, ramyarîvanên Sovyetê di bin navê nêrînên Lenîn de gelek caran dest bi vê gotinê kirin. Paşê, li kominternê, Grîgorî Zînovîev cara ewil têngîna “Lenînîsmê” bi kar hanî û ev têngîn bi navûdeng bû.

Navaroka wê gotinê wê bi teorikî, ramyarî û hizrên li ser pergale aborî re wê, di awayekê de wê di dewama hizrên marks û engels de wê piştî wan wê weke ku wê pêşkeve û wê were hanîn li ser ziman. Weki din wê pêvajoya piştî marks û engels wê weke bi jinûve şîrove û fahmkirina û bi awayekê bi rêxistina wê re jî wê di dîmenekê de wê pêşkeve û wê were hanîn li ser ziman. Leninism wê weke têngînek şoreşger û an bi teorikî wê weke çerçoveyek fahmkirinê a şoreşê ku wê çawa wê bingihê wê bi afirênê bi çîna xabatkar re wê di rengekê de wê were ser ziman. BI teybetî piştî kominternê wê hin bi hin ev gotin wê were dîtin ku wê derkeve li pêş. Lê berî wê lenin wê di rengekê de wê li ser mijarên demê en weke şoreşê û dewletê, weke konaxek astbilind a kapitalîsmê wê emperyalîsmê wê bi teorikî û hwd re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Ji aliyekê din ve jî wê li ser mijarên têngîna metalyalist a dîrokî û dîyalektikî wê di şêwayekê de wê were dîtin ku wê bi hizrên xwe re wê werê ser zimanê. Weki din lenin wê bi xabate xwe ya bi navê «Materialism and Empirio-criticism» re wê mijare felsefeyê ku wê piştî salên 1905’an wê bi hizrên filosofên weke Ernst Mach û Richard Avenarius wê şîrovebikê û wê çawa wê li gorî têngîna metalyalistî a dîrokî û dîyalektikî wê were fahmkirin wê li ser wê bisekinê. Lenin di wê

xabate xwe de wê hizrên mach û avenarius wê bi cerbzaniya wan a emprikî wê li ser têngîna metalyalîsma dîrokî re wê şîrovebikê û wê di wê de wê rexne li wan bigirê.

Weke din di xabate xwe ya bi navê 'çi kirinê' de wê mijare kirina têngînek şoreşî û pêşxistina wê çawa wê li ser bingîhekê hişmendî wê rûniştî bê wê li ser wê bisekinê. Lenîn di vir de bi têngîhiştîneke bi navê ekonomîzm û sendîkalîzmê re tê nîqaşkirin. Li gorî van têngîhiştînan, şert û mercên aborî wê bi xweber pêşketîneke şoreşgerî bi xwe re bîne û ji ber vê jî têrê dike ku kedkar di sendîkayan de bi rêxistin bibin. Lenîn vê nerînê wekî reformîzmê dihesibîne.

Lenînîzm ew e ku emperyalîsmê wekî qonaxa herî bilind a kapîtalîzmê dibîne. Lenîn bi pêşxistin û nûjenkirina xebata Marks, fêlbaziya ku kapîtalîzmê ji bo ku bibe pergalek gerdûnî bi kar haniye vedibêje. Li gorî Lenîn, şoreşa proleterî li welatên pêşketî yên kapîtalîst nikare pêk were, ji ber ku ev welat ji bo karkerên xwe standardek jiyaneke bilind û derfetên cûrbecûr peyda dikin û ne gengaz e ku karker bigihîjin hişmendiyek şoreşgerî. Ji bo vê jî şoreşa karkeran tenê li welatên kêr pêşketî pêkan e. Lenin di teoriya xwe ya li ser emperyalîsmê ku ew ava dikê de wê nêzî hizrên yên weke Hobson, Hilferding û Buharin û hwd weke di awayekê de wê werênê ser ziman.

Lê li welatên pêşneketina jî ku wê pêşketînek wusa mazin nebê wê di wê dema kirina şoreşê de wê, çawa wê xapandînek wê were kirin lenin li ser wê disekinê. Weki din ew bo ku ew nebê wê di rengekê de wê weke ku ew di destpêka sovyetê de wê bibê wê çawa wê gelek welat wê bigihijina hev û rewşek weke ya konfedereli bi hev re wê pêşbixin û bi wê re wê êdî wê karibin bi ser wê ve wê werin. Di wê nûqtayê de minaqe sovyetê wê di wê çerçoveyê de wê ji wê têngînê re wê bûhûrîner bê. Lenin wê piştî ku wê şoreş wê bibê wê di mijdare sale 1917an de wê biryarnameya ku ew radigihênê wê di wê de wê bîne ser ziman ku hemû netewên cihê ên li rûsya ew mafê wan yê vaqatîne û bi serê xwe weke netewekê xwe sazkirina wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê piştî wê gelek netew wê biafirin. Teneê 'gotina yekitiya sovyetê' wê hinekê wê di wê çerçoveyê de wê bi derfet bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Lenin wê bi hizrên xwe re wê, çerçoveyek berfireh a felsefeyî û teorikî wê biafirênê û wê li ser esasê ku wê çawa wê şoreşek proleter wê were kirin wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wekî din wê, di wê nûqtayê de wê têngîna kirina şoreşê wê weke ku wê were ser ziman wê weke têngînek

navendî wê bibê û lenin hemû nêzîkatîyên ku wê weke reformxwaz û an rewşên weke sandiqalismê ku ew wê weke pêşîya dibin asteng wê di rengekê de wê, di pêvajoyek rexneyî de wê derbas bikê.

Di wê çerçoveyê de wê, ew wê jî wê di rengekê de wê werênê ser ziman ku wê, di wê çerçoveyê de wê çawa wê, têkiliyek navendî wê bi sovyetê re wê biafirê. Ew kominternê û ankû enternasyonale sêyem wê li ser wê çerçoveyê wê weke saziyek rêxistinbar a şoreşa cihanê ku wê pênasebikê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Ji aliyê felsefeyî ve ku mirov wê werênê ser ziman leninism wê bi têtînek ku ew wê werênê ser ziman weke dîrokê bi şîroveyek li ser esasê metalyalisma diyalektîkî wê dihênê ser ziman û di dewama wê de wê bi wê re wê, têkiliyên aborî, civakî û hwd wê, weke nerîna dînyayê wê weke di dewama nerîna felsefeya marksist de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de leninism wê ji aliyekê ve wê weke pêvajoyek marksismê jî wê di rengekê de wê were pênase û şîrovekirin. Li gorî vê nêzîkatîyê, Lenîn li ser xebat û rêgezên bingehîn ên Marks, tiştên ku Marks di mijarên aborî, felsefî û ramyarî de diparêze û hanîn ser ziman pêşxist û veguherand doktrînek li gorî şert û mercên cîhana nû.

Leninism wê mijare bindestiyê wê di temenekê radikal de wê di rengekê de wê hilde li dest û wê şîrovebikê. Di wê temenê de wê mijare fahmkirinê a leninismê wê hinekê jî wê li ser wê temenê wê di reng û awayekê de wê were fahmkirin.

Ji aliyên felsefeyî ve wê, hinek aliyên wê yên ku mirov wê karibê werênê ser ziman wê bibê. Di wê temenê de wê, mijare weke nerîna wê ya li ser têtînen felsefeya idealismê bê, ol bê û hwd wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, ji aliyên wan têtînen weke yên ku wê, bi mejuya civakê re wê xwedyê mejuyekê bin wê çawa wê bandûrê li civakê wê bikin û wê çawa wê pêşdîtinekê li pêşaroja civak û kes wê bikê wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyên ku mirov wê karibê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê leninismê wê bi mijare têtîna rêxistinîyê re bê û wê piştî kominternê wê bi zêdeyî wê ev wê derkeve li pêş. Di wê rengê de wê rêxistinên sosyalist û an 'kominist' ku wê werina avakirin wê di nava xwe de wê xwedyê şewayekê çawa ê rêxistinê bê û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê, bingihê wê bixwezê wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Wê jî ji aliyekê ve wê dikarê wê di wê rengê de wê werênê ser ziman.

Lenîn Çi kirinê (what is to be done?)? ku ewdi sala 1901 de hatiye çapkirin wê, di wê xebata xwe de rêgezên navendîparêziya demokratîk bi berfirehî li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Ev rêgez, bi navê xwe re, du alî hene. Ji van ya yekem demokrasî ye, ya duyemîn jî navendîparêzî ye. Li gorî Lenîn, ev her du alî ji bo partiya proleterayê ji nêz ve bi hev ve girêdayî ne û pêwîst in. Li gor vê rêgeza demokratîk li gor şert û mercan dikare biguhere, yanî teng bibe yan jî berfireh bibe. Di çarçoveya vê rêgezê de rêxistinên li ser esasê hîlbijartinê ji dezgehên jêrîn ber bi bilind ve têne avakirin û partî kongre û civînên xwe bi awayekî vekirî li dar dixê. Aliyê navendîparêziyê her tim li pêş e. Bi wê rêxistinî divê xwedî organeke navendî ya bi navê "Komîteya Navendî" be û raya hindikayî bibe piraniyê; hemû rêxistin ji yekîneya navendî re; Ew parêzvanîyê dike ku rêxistinên jêrîn li gorî rêxistinên bilind tevbigerin. Rêxistin mecbûr e her du rêgezan bi awayekî guncaw bi cih bîne, bêyî ku wan bi hev re tevlihev bike.

Di mijare rêxistinîyê de wê, di wê çerçoveyê de wê, ya ku wê derkeve li pêş wê piştî wê bi awayekê wê bi rêxistinên sosyalist û an komînist re wê xwe bide dîyarkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê aliyê lenîsmê ê rêxistinê wê bi giranî wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê karibê bide dîyarkirin. Di demên piştî wê, rêxistinên lenînist wê li ser wê esasê wê xwe avabikin û wê bi wê rengê û nerînê wê tevgerihin. Piştî wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mijare fahmkirinê û di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê ji wê aliyê ve wê, çerçoveyek ku mirov di çerçoveya gotina lenîsmê de wê werênê ser ziman wê bibê. Di awayekê de me weke mijare vê xabatê bi giranî da li ser çerçoveya nerînê, û pêvajoyên wê yên fahmkirinê ên bi teorîkî û felsefeyî. Lê wê dema ku ew rengê nerîna wê hat fahmkirin di zanin min de wê ev aliyên wê yên din jî wê di şêwayekê de wê weke karibin bi rengekê werina fahmkirin. Ber vê yekê ez bi zêdeyî li ser wê çerçoveya wê ya teorîkî û felsefeyî sekin im.

Abdusamet Yigit

Destpêk: bi kortasî têketina li çerçoveya teorikî a leninismê

Di aslê xwe de wê dema ku em dîroka hizir wê hildina li dest wê di renekê de wê di demên hemdem de wê gelek rengên hizir ku wê weke di temenekê hegomonikî de wê li hemberî hev wê bi dijberî wê bi sekin in û wê şer û pevçûnan wê bikin wê mohra xwe li demê bixin. Di demên piştî barokê de wê hin bi hin wê bi piştî şoreşa firansa wê marks bi hizirên xwe wê derkeve li pêş. Di wê demê de wê bi şîrove û têgînên xwe wê di serî de wê ji çerçoveyek bi wê rengê ku ew dihizirê wê pêşî bingihêkê hizirî wê biafirênê. Ji wê aliyê ve wê dema ku em li marks û hizirên wî binerin wê bi tememî wê di dîmenekê rexnegirî de wê weke di awayekê de wê bi hizirên xwe re wê ew wê wer dîtin.

Di wê çerçoveyê de wê piştî wê demê wê hin bi hin wê bi temenekê li ser temenê maf û azadiyê wê pêşî wê tekoşîna civakî wê pêşkeve. Hizirên marks wê di destpêkê de wê di aslê xwe de wê ne bi armanca tekoşînek bi wê rengê bin. Wê dema ku em bi çerçoveyek objektiv wê şîrovebikê wê çawa wê, dema faodalismê piştî dema kolederiyê wê di renekê de wê bibê û wê civaketîyek di temenê bindestiyê de wê biafirênê wê li ser wê temenê wê di renekê de wê were dîtin ku ew wê pêşkeve. Şîroveyên marks wê bermehiyên dawî ên wê çerçoveya civake faodal û monarşîkî wê di renekê de wê bide hemberî xwe û wê di wê çerçoveyê de wê, beremberê wê çawa wê civakek wê dervî wan bend û girêdanan wê pêşkeve wê di renekê de wê li ser wê re wê di renekê de wê were dîtin ku ew wê pêşkeve.

Di çerçoveya hizirên xwe de wê, piştî wê demê marks wê hizirên wî ku em bi gotina felsefeyê re wê di renekê de wê tefkirbikin û wê werênina ser ziman wê di renekê de wê, di şêwayekê de wê çerçoveya xwe hizirkirinê wê bi nerîna xwe re wê pêşbixê û wê werênê ser ziman.

Hizrên marks wê di wê temenê de wê di rengê de wê bi pêvajoyên subjektiv ên hizirkirinê re wê çawa li ser encamên wê yên bi hilberînê û hwd re wê di nava pêvajoyên dîrokê de wê bi pêvajoyek afirandîne wê bi encam bibê wê li ser wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku marks wê di wê temenê de wê bi hizrên xwe re wê di destpêkê de wê, bi şîroveyên xwe yên li ser hizrên Feuerback ku wê weke bi têtîna 'tezên li ser beuerback' wê binivîsênê wê di rengê de wê temenê wê di wê rengê de wê weke ku wê bikê û wê werênê ser ziman. Marks wê destpêkê wê piştî wê, di rengê de wê bi têtîna 'bîrdoziya alman' re wê bidomênê. Wateya bîrdoziya alman bo pêşketina marks wê çi bê? Di serî de ku em pîrsek bi wê rengê wê bikin û wê werênina ser ziman wê weke qûtbûnekê ji temen ve wê ji temenê hegel û aligirên wê bê û an di temenekê din de wê bi afirandina hizrên xwe re ku ew wê bikê û wê werênê ser ziman re wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê werênê ser zima.

Ev herdû xabatên marks wê, di rengê de wê ji aliyê pêşketina wî ve wê di wê rengê de wê wateyek wan ya teybet a ku mirov wê dikarê wê di rengê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Bo ku mirov hizrên marks di destpêkê de bi pêşketina wî ya destpêkê re wê fahmbikê wê ev herdû berhem wê di aslê xwe de wê ji wê aliyê ve wê giringiyek wan ya bi fahmkirinê re wê ji temen ve wê weke ku wê hebê. Di wê temenê de wê jî wê dikarê wê di rengê de wê werênê ser ziman ku wê, bingihê wî û hizirkirinên wî yên piştî jî wê biafirênê. Di dewama wê de wê, karibê bahsa xabate wî ya bi navê 'sefelata felsefeyê' bikê. Ev xabate wî di rengê de wê weke destpêkek giring ku wê bi hizrên mijare aboriyê wê bi têtînek pergali wê li ser dîmenekê rexnegirtinê ku wê ê Proudhon re wê bikê û wê di wê çerçoveyê de wê karibê wî fahmbikê. Ev herdû berhemên yên ku me navê wan hanî ser ziman wê di wê çerçoveyê de wê ji aliyê pêşketina hizrên marks û temen û hwd ve jî wê weke hinek destpêk wê di wan de wê di rengê de wê hebin ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman. Ji xwe wê di rengê de wê di dewama bîrdoziya alman de wê têtînen bi navê 'tezên li ser feuerback' ku wê nivîsînê wê werin. Di awayekê de wê dema ku em li navaroka wan jî wê binerê wê di wê temenê de wê di rengê de wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê di rengê û awayekê de wê fahmbikê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Di enternasyonala yekem de wê hizrên marks wê di wê çerçoveyê de wê bi awayekê sazûman wê derkevina li pêş. Bakunin ku wê li ser temenê Proudhon wê parastinekê wê bikê wê di wê demê de wê bi sernekevin. Li hemberî hizrên marks û populariteya wan wê di wê temenê de wê li şûn bimênin. Marks wê di wê demê de wê di aslê xwe de wê bi xabate xwe ya felsefeya sefelatê wê temenê wê biafirênê û wê di wê rengê de wê destpêkek û têtetinek dîrokî wê di wê çerçoveyê de wê bikê.

Hizrên wî yên ku ew bi xabatên wî yên din ew dihênê ser ziman heta kapitalê wê di rengekê de wê di temenekê kûrbûn û bi sazûmankirinê wê di rengekê de wê were dîtin ku ew wê were dîtin.

Di mijare pêşketina marks de wê di wê demê de wê bi şîroveyên xwe yên li ser kapitalisma hov a demê wê bikê û wê di wê temenê de wê di rengekê de wê ji têtênak aborî navend wê bêtê ser ziman.

Li vir mirov dikarê di dewama wê de wê pirsê bikê ku ew wê ber çî wê ji aboriyê wê destpê bikê. Wê hinekê jî wê di rengekê de wê bi rengê nakokiyên demê ên civakî ku ew bi awayekê vekirî rengê wan dihê dîtin û xwe didina dîyarkirin wê hinekê jî wê bi wê ve wê girêdayîbê. Wê taqabayên serûbin ku ew wê dibin û yên bin weke girseyên mazin ku ew çendî wê dixabitin wê ti tiştê wan nebê wê di wê rengê de wê weke kolederiyek hemdem wê pergale faodali wê şîrovebikê û wê temenê wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ji xwe wê ev nakoki wê di rengekê de wê di dema kirina şoraşa fîransa de wê di temenê wê de jî wê hebin. Lê bi hizrên hizirvan û filosofên demê ên weke Proudhon ên anarşîkî ku wê di demê wê ji navendek şîroveyî a aborî wê dest bi hanîna ser ziman wê bikê wê, di dewama wê de wê weke mijarên din ên giring wê monarşiyê û rewşên weke dêrê û bandûra wan wê di rengekê de wê hinek nivîsên ku ew li wan dinivîsê jî wê bandûra an wê di wê demê de wê bi zêdeyî wê weke ku wê were dîtin ku wê hebê.

Ev jî wê di wê temenê de wê xwe di rengekê de wê biwê re wê li ser wê temenê wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Marks wê van aliyan wê li ser temenekê dîrokî wê şîrovebikê û wê hizrên xwe wê di dewama wê de wê bi awayekê berfireh û sazûmanî wê werênê ser ziman. Destpêka di enternasyonale yekem de wê ji hizrên marks û pêşketîna wî re wê weke destpêkek û temenekê giring wê xwebide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, piştî wê demê wê li ser hizrên li ser pergale kapital a demê wê hinbi hin wê bibin. Marks wê hizrên A. Smith wê di rengekê de ku ew wê weke bi temeneê aqilê sehî ê sentetikî wê pênasebikê wê hilde li rojava xwe û wê bi wê re wê şîrovebikê. Wê di wê temenê de wê

çawa wê pêvajoyên wê yên pêşketinê wê bibin wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Marks wê di rengekê de wê di mijare şîroveyên xwe yên li ser pergale kapital de ku wê î ro jî wê karibin di temenê pêşketina wê de jî wê di rengekê wê hê karibin werina fahmkirin jî wê di rengekê de wê şêwayekê fahmkirinê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê çawa wê pêvajoyên gûharînê wê bi wê re wê bide çêkirin heta demên pergalek civakî a kominist wê di wê temenê de wê şîrovebikê. Pêşdîtînen marks wê di rengekê de wê pêvajoyên navberê ên weke ku wê piştî wê pergale kapital wê li rewş empariyal wê xwe bide derbaskirin wê weke pêş nebînê û an jî wê di wê rengê de wê ev pêvajo wê weke di dewama wê de wê newê xwandin. Lê di aslê xwe de wê dema ku em wê bixwênin wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman ku wê, dişîroveyên marks ên li ser civakê, pêvajoyên hizir, dîrokê, rewşên weke olê, malbatê û gelek ali û qadên ên civakî û hwd wê di wê çerçoveyê de wê bidina dîyarkirin ku ew di wê çerçoveyê de wê bi têgînek weke ya bi şoreşî ji ya pergale kapital a weke heta astekê ku wê were pêşxistin û li ya civake bêçîn wê were derbaskirin wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê ev wê di rengekê de wê bi hizrên marks re wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin. Hizrên marks wê di wê temenê de wê heta pêşketinên demên piştire wê çawa wê bibin wê karibê wê di wê xate pêşketinê a bi fahmkirinê re wê karibê wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di demên piştire de wê çawa wê weke têgînek ku wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê bibê mijare nîqaşê wê derkeve li pêş. Di awayekê de wê di nava ya serdest û serwer de wê, weke aliyekê ku wê bi diyardeyî wê pêşketinên ku wê bibin wê di temenê civakê de wê xwe di rengekê de wê bidina diyarkirin. Marks wê hizra wî di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê bi temenê bi winkirinê wê di wê çerçoveyê de wê bi perspektifa dîrokê a weke dîrok bi destê mirovan dihê afirandin ku wê werênê ser ziman re wê temenê wê bi fahmkirina wê re wê were çêkirin û wê werê hanîn li ser ziman.

Di demên destpêka sedsale 20an û pê de wê tekoşînên civakî û netewî wê bi hev re wê pêşkevin. Ev wê pêşî wê di temenekê civakî de wê weke têgîn û tekoşînên civakî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Weke nûqteyek ku wê bi wê re wê ji rê wê derkeve jî wê ev gotina civakê ku wê piştî wê li şûna wê têgîna netewî wê di rengekê de wê were bicihkirin

û wê di wê temenê de wê êdî wê dîmenekê wê yê ku ew wê bi heman rengê wê were pêşxistin bê.

Di wê çerçoveyê de wê netewîti wê nikaribê cihê civakê bigirê. Ew wê tenê wê rewş û dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê di rengekê de wê di aslê xwe de wê di demên piştre jî de wê ev wê xwe di rengekê de wê bi encamên xwe re wê bide dîyarkirin.

Di demên piştre de ku wê pêvajoyên pêşketina hizrên lenin û pêşketina wan û bi encamên weke bi yekitiya sovyetê wê bibê wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê piştre wê hinekê li ser wê bisekinê. Lê di wê nûqteyê de wê weke aliyekê ku wê çawa wê di marksismê de wê gotina civakî wê piştî wê bi ya netewî re wê cih bigirê wê karibê wê di rengekê de wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, ev wê, di şewayekê de wê piştî wê, di aslê xwe de wê ya ku wê temenê ji holê rabûna sovyetê bixwe jî wê piştre wê biafirênê. Ev wê weke miajrek ku mirov wê karibê wê piştre wê di dîmenekê de wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bihizirê. Netewîti wê di wê rengê de wê bi pêvajoyên dîrokê re ku wê hertimî wê di xatek pêşketinê de wê di nava pêşketinê de bê wê, li hemberî wê bo parastina xwe û di dema xwe de weke xwe mayinê û di wê de israrkirinê re wê hertimî û demê wê, di nava şerekê bi gelek aliyan ku wê bi hebûna civakê re wê bi meşênê jî bê. Wê di wê temenê de wê civak û netew wê ew pevçûna nava wan wê di rengekê de wê dawî li wê newê heta ku ew netew hebê.

Di wê temenê de wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, mijare rewşa piştî marks û hizrîn wî pêşketinên bi lenin re wê di wê temenê de wê hinekê wê karibê wê ji aliyekê ve wê fahmbikê. Di gelek şîroveyên weke lenin bi hizrên xwe wê weke pêvajoyek ji wê derbasbûnê wê bide dîyarkirin jî lê wê di kirin û pêvajoyên dîrokê de wê ev bi têgînî wê nikaribê were piştrastkirin. Lê wê di dîroka xwe de wê ew wê cihêbûn wê hebê. Di rengekê de wê dîmenekê weke yê ku wê pêşkeve wê bi pêşketina lenin re wê di aslê xwe de wê ji gelek aliyan ve wê zor bê ku mirov wê di dewama ya marks û hizrên wî de wê fahmbikê jî bê.

Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê miajre lenin û hizrên wî bi sovyetê û hwd re wê bi serê xwe wê weke çerçoveyekê wê karibê wê fahmbikê û wê di dîmen û awayekê de wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê. Di şîroveyên lenin ên di xabate wî ya 'çawa jîyankirinê' de bê û an di xabate wî ya 'dewletê' de bê wê di rengekê de wê di wê

çerçoveyê de wê di nava têngînek civakî û netewî de wê çûnûhatinekê wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Ji xwe piştî wî, bûhûrîna li têngînek netewî wê piştî wê temenê wê ji holê rakirina wê jî wê karibê wê fahmbikê. Ev wê weke di rengê de wê rewşa sovyetê wê di rengê de wê weke bikeve dîmenê xwe xwariya 'laviathan' de. Di wê rewşê de wê encamên wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê bi wê re wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê di renegekê de wê bi wê re wê fahmbikê.

Di awayekê de wê lenin wê hinekê pêşdîtinekê wê bide nîşandin. Lê ew pêşdîtînen wî ne di dewama ya berî wî de bê. Wê di çerçoveya wî hizrên wî de bê. Di wê çerçoveyê de wê di awayekê netewî de wê ji ya çerçoveyek faodal bûhûrîniya li rewşek netewî a di rengê weke ya burziwayî de bê. Di wê çerçoveyê de wê hizra weke ya pêşî kirina şoreşek burziwayî û piştî wê bûhûrîna ya li civake bêçîn jî wê di wê temenê de wê karibê bi wê re wê fahmbikê. Di wê gotinê de wê qismê pêşî ê weke kirina şoreşa burziwa wê karibê bi wê re wê were kirin. Lê qismê din wê li şûn bimênê. Ber ku wê bi qismê pêşî re wê temenê qismê duyem wê were ji holê rakirin.

Di wê çerçoveyê de wê, di rengê de wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê encama lenin û hizrên wî di wê temenê de wê, di rengê de wê, di rengê de wê karibê wê berî wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê fahmbikê ku wê ne bi temenekê pêşketinê derbasbûnê wê di rengê de wê xwe bide dîyarkirin. Lê bi dîmenekê ji wê derbasbûnê û êdî ew ne li ser wê temenê bûyinê re wê xwe di rengê de wê karibê wê temenê gotina derbasbûnê wê di rengê de wê fahmbikê.

Di awayekê de ku wê weke marksisme dema emparyalismê wê were şîrovekirin jî wê di wê temenê de wê di çerçoveya têngînen netewî de wê çawa wê weke têngînekê re wê xwebide dîyarkirin. Di rewşên weke li çînê, wietnamê û gelek deverên din wê li ser temenekê netewî a burziwayî wê were dîtin ku wê bi rengê û perspektifekê xwe wê di şewayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê bi têngînek 'şoreşgerî' wê di wê temenê de wê were şîrovekirin. Di wê nûqtayê de wê di kirdeya wê gotinê de wê karibê çi bi wê re wê fahmbikê? Di serî de wê weke bi têngîna kirina şoreşê re ku wê were fahmkirin wê di dewama wê de wê, çawa wê şoreşek wê were kirin wê kirdeya gotina şoreşgeriyê de ku wê were xwestin ku ew were salixkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Ji wê aliyê ve jî wê encamên wê yên dîrokî wê bibin ku mirov wê karibê wê li ser temenê wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê bi têngîna dema destpêşka sedsale 20an re wê bi pêşketina 'dema tekoşîna netewan' û an di temenê rêgeza her netew xwediyê mafê xwe ku ew li ser qadera xwe xwediyê mafê dîyarkirinê bê re wê di wê çerçoveyê de wê were şîrovekirin. Ev wê weke rêgezê giring ku wê di wê nûqtayê de wê bi wê re wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Şîroveyên lenin ên di xabatên wê yên weke 'What Is To Be Done?', 'The State and Revolution', 'Materialism and Empirio-criticism' û hwd de wê di dîmenekê de wê şîroveyên ku ew dikê wê diwê çerçoveyê de wê karibin dîmenekê berfireh ên bi têngîna wê biafirênin.

Di xabate dawî a ku me navê wê hilda de wê li ser hin mijare felsefeyê wê lêkolîn bikê. Di lêkolînên xwe yên di wê pirtûka xwe de ku wê, piştî têkçûna şoreşa 1905 di salên 1908an de wê bibê re wê bîrê ser ziman. Piştî wê di nava sosyalîstên demê de ku wê zêde wê belav bibê hizrên filosofên weke Ernst Mach û Richard Avenarius û hwd wê, bi rengê wan ên empirîkî bi encamên wan ên ramiyarî wê hilde li dest. Wê birexnekirina wan nerinan re wê felsefeya metalyalîsma dîyalektîk wê biparêzê û wê di wê de wê derxê li pêş.

Di wê van xabatên xwe de wê di rengekê de wê rewşa ji rewşa faodaliyê derketinê û di dîmenekê din de wê çawa wê, bi hişmendî wê kes bi kes wê bibin û wê tevli nava jiyane kar û xabatê û hwd wê bibin. Di awayekê din de jî wê, mijare dewletê di têngîna 'dewlet û şoreşê' de wê çima ew heyra û piştî wê demê ku civakek bêçîn afirî wê erka wê çawa wê bibê û wê çawa wê hin bi hin wê pêwîst bê ku ew ji holê herê wê li ser wê bisekinê. Lenin wê di wê demê de wê mijare têngîna empariyalîsmê wê di şewayekê de wê dikê û wê weke 'can ji wê dikişihê' wê di rengekê de wê pênasibikê. Ew wê li ser wê temenê wê dihênê ser ziman ku wê nakokiyên wê di rengekê de wê zêdetirî derkevina li asta bilind û wê bi wê re wê temenê şoreşê wê çawa wê bibê wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê nakokiya pêşî wê weke ya ked û sermayê bê. Ew wê di wê temenê de wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê nakokiya duyem wê li ser çavkanî û pervekirina wan bê. Ji xwe wê di wê çerçoveyê de derketina li pêş a şerê çavkaniyan wê di rengekê de wê di demên şerê cihanê ê yekem û duyem de jî wê weke ku ew wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê weke şerên 'parvekirinê' jî wê di rengekê de wê li ser wê temenê wê di rengekê de

wê werina parvekirin. Di awayekê din de jî wê di çerçoveya têtînek din a nakoki de wê girseyek piçûk a serdest ku wê li ser girseyên mazin wê serdest bibê û wê bindestiyê wê pêşbixê wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê werênê ser ziman.

Lenin wê di mijare hizirkirinên xwe de wê di wê nûqteyê de wê weke ku wê li wê bihizirê wê di pêvajoya têtîna nakokiyê a di nava pergale de ku wê çawa wê beremberê xwe wê, ya dijî xwe jî wê bi xwe re wê biafirênê wê li wê bihizirê bê. Di wê nûqteyê de wê ya ku ew weke bi pêşketina kapitalisma berê re wê şrove dikê wê çawa wê piştî wê, temenê şoreşê kirinê wê biafirênê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Lenin kirpendina xwe bi hizirên xwe wê, di renekê de wê bixwezê ku ew mijare rewşa ku ew wê li wê dihizirê û wê bi pirsê ku wê çima wê ne deverek din wê weke navenda nakoki a rusya bibê lê wê ne deverek din a dînyayê bê wê di bersivdayina wê de wê, bi têtîna nakokiyê re wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê. Bersiva wî bi şûnmayin û hebûna faodalisma wê ve girêdayî wê li ser têtîliyên wê yên ramyarî û hwd ên bi serdestî û bindestiyê re wê hilde li dest.

Di wê nûqteyê de wê mijare çare rus wê dema ku wê şrovebikê wê bi rewşa wê ya asta pêşketinê û nakokiyên civakî ku ew di wê nûqteyê de xwe didina dîyarkirin re wê di renekê de wê şrovebikê. Lenin di mijare fahmkirina xwe de wê, li ser wê temenê wê li wê bihizirê bê. Fektorek din wê weke aliyekê wê yê din ku wê rewş û rêya pêşketinê wê di renekê de wê weke dîmenekê serdestiyê wê di wê temenê de wê çawa wê were pêşxistin wê di şewayekê de wê li wê were lê hizirkirin bê.

Di wê nûqteyê de wê, ji aliyekê din ve jî wê, mijare weke bi fêrsên xwe yên fahmkirinê ne bi rêvebirinê ji aliyê hêzek din û di bin sehêta de bûyinê wê bixwezê li wê bihizirê. Di wê nûqteyê de wê mijare rewşa 'çerçoveya şoreşa netewî a rus' re wê di renekê de wê çawa wê, dervî wê derketina wê û pêşketina wê were kirin wê li wê were lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, bi serê xwe bûna her netewî wê weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin bê.

Lenin wê di dema destpêka şoreşa rus de wê di renekê de wê, piştî kongira enternasyonal a duyem wê hêza xwe wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de ku em bibêjin wê ji wê demê û pê de wê weke dema xwe wê êdî wê bijî wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê bi wê re wê di şewayekê xwe de wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê çawa wê, di şêwayekê de wê, çawa wê komên ku ew wê weke bi gotina 'oportinismê' wê bi nav bikin wê paqij bikin wê li ser wê re wê êdî wê piştî wê bijîn. Di wê çerçoveyê de wê li ser teoriyek şoreşê a hevgirtî wê ji wê demê û pê de wê di rengekê de wê were dîtin ku wê li ser wê were sekin in û pêşxistin. Di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya hizra enternasyonalîa duyem wê di rengekê de wê, bi wê re wê, derkeve li pêş. Wê di wê çerçoveyê de wê di temenekê xwe ji her aliyê ve wê, bi girêdan û rêxistinekê wê bide dîyarkirin re wê bibê.

Di awayekê din de jî wê gihiştina girseyên dervî û kirina wan a tevgerê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di awayekê din de jî wê bi aliyên weke xwe bi zanin û hişmendî amedekirinê bê. Ji rewşên weke yên kirina şoreşê re. Piştî demên têkçûna di demên 1905'an û pê de wê, demek nû ku wê ji wan aliyan ve jî wê weke li berçav wê werina girtin wê li rûsya wê were dîtin ku wê li berçav wê were girtin. Pêşketina rewşek şoreşî ku wê piştî wê di 17 cotmeh de wê bi şoreşeke encam wê bibê êdî wê weke demek nû wê bi xwe re wê xwe bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê, mijare rewşa sovyetê û pêşketina wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê nûqtayê de wê, di destpêkê de wê çawa wê pêşkeve bê. Wê bi her tégînek netewî ve wê herê û an wê çawa dervî wê di rengekê de wê xwe di şêwayekê de wê bide domandin û pêşxistin bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, ev pêvajoyê wê weke pêvajoyek ku wê di wê çerçoveyê de wê bi pêvajoyên pêşketinê re wê li ser rewşa kifşkirina mêylan û ji hev cihêkirina wan re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Xabate lenin a bi navê kominîsma 'çap'ê ku wê di wê de wê werênê ser ziman wê li ser navaroka rêxistinê wê bi zêdeyî wê bisekinê û wê têkiliyên nava wê û hişmendiya wê ya li hemberê pirsgirêkan ku wê çawa wê karibê bi wê bisekinê wê li ser wê bisekinê.

Di wê nûqtayê de wê dikarê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di wê pêvajoya wê ya pêşketinê de wê, fêrsên fahmkirinê ên cihê û pêşketina wan wê bi wê ve alaquadar wê pêvajoyek hizirkirinê ku wê were lêpîrsîn wê were li wê hizirkirin.

Di şîroveyên xwe yên li nava nava rêxistinê de lenin wê di rengekê de wê li ser mêylan ku wê weke li gorî wê hîlbijêrên û wê werênina ser ziman wê li ser wê bisekinê. Di nivîsa xwe ya bi navê 'gavek pêşde û du

gav bi şûn de' de wê, li ser wê çerçoveyê wê bisekinê û wê bahsa ji nişeyên ku wê bigirin wê çawa wê li ser temenê li hemberî bikarhanînê wê bisekinê.

Di wê demê de wê, piştî wê li ser temenekê teorikî wê kirina xabatên berfirehtir wê ji wê re ku wê weke bibê sedem wê di rengekê de wê were dîtîn ku wê li wê were lê hizirkirin.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov li navaroka nîqaşên demê dinerê wê dibînê ku wê ahenge xate pêşketinê a pêvajoyên destpêkê û piştî ên sovyetê wê çawa wê di rengekê de wê ji aliyê van nîqaşan ve wê di rengekê de wê wer dîyarkirin bê. Wê bi wê yekê wê pêşketinek civakî wê çendî ku wê bibê wê ji sînore xwe yê netewî ku wê lenin bahsa wê bikê ku wê çawa wê pêwîst bê ku ew ji wê were derbaskirin jî wê derbas nebê.

Di wê çerçoveyê de wê encamên ku wê piştî wê xwe bidina dîyarkirin wê di wê temenê de wê di rengekê de wê awa û rengê pêşketinên piştî wê bi xwe re wê di rengekê de û di awayekê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin.

Di mijarên teorikî de wê piştî wê zêdetirî wê li ser wê were sekin in. Di wê çerçoveyê de wê çawa wê perspektifek wê ji wê re wê were di rengekê de were pêşxistin. Di awayekê de wê çendî ku wê di rengekê de wê pretizekirin wê zêde nebê jî lê wê di wê rengê de wê were dîtîn ku ew di rengekê de wê teorizekirinan wê li ser wê çerçoveyê re wê di rengekê de wê weke ku wê bikê.

Di wê demê de wê di dîmenekê felsefeyî ê weke ya bi felsefeya xwezayî û 'metalyalistî' wê çawa wê were pêşxistin wê di rengekê de wê li ser wê re wê were lê hizirkirin. Lê di wê temenê de wê ev çendî ku wê bi teorkî wê were pêşxistin jî wê piştî wê di fahmkirina pirsgirêkan û weke wan û çareserîyên rast pêşxistina wan de wê, di rengekê de wê ji temen ve wê weke ku wê kêmbimênin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê demê de wê ev jî wê di rengekê de wê were dîtîn ku wê bibê. Wê pêvajoyek hem wê di wê de wê fêrbûn wê bibê û hem jî wê di rengekê de wê, kirina ya rast wê hewl were dayin ku ew were kirin wê bibê. Carna ya rast wê di dema fêrbûnê de wê karibê dilwaswasîyan bi xwe re di rengekê de bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê di awayekê de wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di awayekê de wê dema xwe ya ku ew diwê de dijîn wê çawa wê li gorî wê pêvajoyek jîyanî wê were jinkirin wê di wê temenê de wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di

wê çerçoveyê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşên weke şer wê, di destpêkê de wê, bibin wê xate pêşketinê a ku wê di destpêkê de wê wer kifşkirin jî wê di awayekê de wê ji hev rast a wê dûrbikê. Di demên piştê de wê, rewşa rêxistinî wê di rengekê de wê weke ku wê lenin wê bikê wê bikê berlêpîrsînê. Ev wê di şewayekê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Lê wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên pêşketinê ên destpêkê wê, piştî wê, li ser wê temenê û di ahenge wê de wê di rengekê de wê weke ku wê pêşketina xwe bi wê rengê wê weke ku wê bide domandin.

Têgîna teorîkî a Lenin a şoreş û dewlet'ê

Lenin wê di serî de wê pêvajoyên dîrokê wê dema ku mirov li navaroka xabate wî ya bi navê 'şoreş û dewletê' dinê wê dibînê ku wê di nava pêvajoyên dîrokî ên di dewama hev de wê di rengekê de wê şîrovebikê wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê, di destpêka xabate xwe de wê nişê bi nişeyên ku ew ji marks û engels digirê wê di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew ji aliyekê teorîkî ve ew hizrên xwe bi temen bikê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê ji gelek aliyan ve wê teoriyên Lenin wê werina şîrovekiirn û wê di wê pêvajoya pêşketina sovyetê de wê çendî wê karibê di hevkeyiyekê de wê fahmbikê wê di aslê xwe de wê weke ku wê weke pîrsek din ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bisekinê bê. Lê li vir wê mijare ne ew bê. Ber vê yekê em vê pîrsê wê berdin û wê di dewama wê de li ser ahege mijare xwe wê di rengekê de wê di şewayekê de wê liwê bihizirin û wê bikin ku wê werênina ser ziman.

Di awayekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê tezên Lenin ên li ser dewlet û şoreşê wê di rengekê de wê weke çerçoveyek gelemperî ku wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê. Ji wê demê û di nava şertûmercên wê demê de ku mirov li wê bihizirê wê karibê wê di temenê de wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê çawa xwediyê rewşek fahmkirinê a weke ya giştî bê. Di wê demê de wê têgîna netewî wê weke ku wê derkeve li pêş û di temenekê netewî de wê mijare kirina şoreşan wê di rengekê de wê çerçoveya wê were bi wê lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, di rengekê de wê di teoriyên marks û engels ên weke di çerçoveya têgîna dewlet û şoreşê de ku wê werênin ser ziman wê weke ku wê were ser ziman jî wê berhevbiçê û wê di rengekê de wê werênê ser

ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di nava çerçoveya aygitek weke ya dewletê de wê pêşxistinên weke sazûmanê wê di temenekê komîni de wê çawa wê karibê wê fahmbikê bê? Di wê çerçoveyê de wê, di rengekê de wê dema ku mirov wê ji aliyê têngîna lenin ve wê li wê binerê wê weke ku ew di şoreşê û dewletê de dihênê ser ziman wê weke çawa amedekirinek ji pêvajoyên pêşketinê ên bi ber civaketiyeke bêçîn re ku wê were kirin wê were pênasekirin û wê were hanîn li ser ziman bê.

Di awayekê de wê, di nava xabatê de lenin wê mijare dewletê û zorê jî wê bi hev re wê weke aliyekê din ku wê bi mijare re wê li wê bihizirê û wê di wê çerçoveyê de wê zorê wê weke çavkaniya wê ku wê, weke ji rewşa dewletê ku wê werênê ser ziman. Ew wê bi pêvajoyên gûharinê ên makanismayên dewletê re wê werênê ser ziman.

Mijare dewletê wê di rengekê de wê weke ku mirov wê bi têngîna lenin re wê dibînê wê marks û an engels di wê rengê de wê di şewayekê zelal bi rêgezên wê re wê, li wê newê lê hizirkirin. Ev jî wê pirsê wê hertimî di serê mirov de dide çêkirin ku wê çendî wê di levkirinekê de wê teoriya dewletê û têngîna marks a kapitalê û pêvajoyên wê yên ku ew bi wê re li wê dihizirê wê bi hev re wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê bê. Çerçoveya marks ku ew dihênê ser ziman wê di rengekê de wê piştî marks wê Lenin û Kautsky wê weke ku wê were dîtin wê ji hev cihê bikê. Di wê çerçoveyê de wê, di dîmenekê cihê de wê temenê hizirkirinê û şewayên bi ghişîna wê çerçoveya baştirin a civakî weke wê de wê di dîmenekê de wê ev minaq wê karibê weke aliyekê ku mirov wê karibê weke çavkaniyekê di wê nûqtayê de wê bi wê rengê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman bê.

Ev nûqte wê di rengekê de wê bo hizrên Lenin ên li ser têngîna dewletê re wê bi wê rengê wê werina ser ziman ku wî hizrên marks di şewayekê şaş de wî şîrovekirina wê di awayekê de wê bina sedema wê jî. Di wê çerçoveyê de jî dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê hizrên lenin ên di çerçoveya teoriyên wî yên di derbarê dewletê de wê di awayekê de wê li ser temenekê zorê wê xwe bidina dîyarkirin û demezrendin.

Wekî din wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare teoriya dewletê wê, piştî wê jî wê weke mijarek ku wê dawî bi wê li ser nîqaşên teorikî wê newin. Birêz ocalan wê di xabate xwe ya 'azadiya civaknasîyê' de wê, bahsa teoriya dewletê wê bikê û wê ji aliyê girêdanên wê yên navxweyî ve wê ji aliyê marks û engels ve wê çawa wê bi hesanî wê were dîtin û şîrovekirin wê di

rengê de wê weke şîrove bikê. Ev şîrove Birêz ocalan wê mirov nikaribê wê di rengê de wê bixwezênê ku ew wê dixwezê di rengê de wê, bi giraniya wê re wê derxê li pêş. Vajî wê, ew wê giraniya wê çawa weke barekê ku wê bi teorikî û pîretikî wê her ku wê dem wê têve wê herê wê zêdetirî wê bide hîskirin wê li ser wê re ew wê werênê ser ziman.

Engels di awayekê de wê, dema ku wê bahsa çerçoveyek sazûmanî a bo girseyên proleter wê bikê wê di rengê de wê hinek kirpendinên wê yên giring ku ew wê di rengê de dihênê ser ziman ku wê weke çawa wê, di nava çerçoveyek demokratikî a sazûmana dewletî de wê li wê bihizirê wê di şêwayekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Lê ew çerçoveya demokratikî wê bi bendên dewletî ku ew hatina girêdan wê di rengê de wê weke ne bi tefkirkirinekê wê li wê were lê hizirkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê, birêz ocalan wê weke ku ew wê çerçoveyê ku ew şîrove dikê wê weke dewletê 'qalikê' wê şîrovebikê ku ew nikaribê bi daraz û hizir bê û bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de ku ew bû wê çawa wê ji wê armanca wê dîrkeve wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê di rengê û awayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di formulasyonên marks û engels de wê hata wê demê wê di çerçoveya teoriyek vegûhar de wê, şîrovebikin. Û di argûmanên ku ew bi wê dihênina ser ziman de wê çîna serdest wê bo berjewendiyên xwe wê çawa wê, çewsendinekê wê bikê wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê mijare dewletê wê zêde wê, bi çerçoveyek hûrûkûr wê newê dîtin ku wê li ser wê were sekin in. Lenin di wê çerçoveya ku ew dihênê ser ziman de wê çerçoveyek dewletî a ku wê bi zor û tûndûtûjîyê wê di rengê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Gelek dordor carna wê pirsê dikin ku wê marks û engels wê di rengê de bi wê çerçoveyê zêde ku ew şidetê wê newênina ser ziman. Lê ber çî çerçoveyek bi wê rengê wê, pêşxistin.

Di cewherê xwe de wê teoriya marks û engels wê di şêwayekê de wê ne li ser pêşxistinek bi tûndûtûjîyê bê. Heta ku wê di wê temenê de wê di wê demê de wê, di şîroveyên xwe yên li ser pêvajoya şoreşa firansa bê û an pîrsgirêka irlanda bê û an pîrsgirêkên din bin wê çawa wê di çerçoveyê de wê encama çî bin wê biafirin wê li ser wê bisekinê.

Minaq Lenin di xabate xwe ya dewlet û şoreşê de wê bi nişeyên ku ew ji marks û engels digirê wê tégîna kirina şoreşê bi rêyên aşîtyane wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di rengê de wê, şêwayekê

fahmkirinê wê ji wan wê bide dîyarkirin. Wê li ser wê temenê wê hizrên wan di nava pêvajoyek dîrokî a peresendinê de wê çawa wê pêşkevin û wê werina ser ziman wê bi pêvajoya dîrokê re wê, werina hildan li dest. Di awayekê de wê, şîroveya marks û engels a şoreşê wê hinekê jî wê weke ku wê were fahmkirin wê di encama pêvajoyên peresendinê de wê di şewayekê de wê bibê û wê pêkwere. Ku mirov wê di rengekê de wê bi şibênê û şibandinekê wê bi wê re wê bikê wê weke çawa wê av wê ji rêjeya yekê heta 99ê wê bi kelê û di rêje 100î de ku wê ji ya 99ê wê derbas bibê wê weke rewşek şoreşî wê di wê temenê de wê di şewayekê de wê pênasebikê. Marks wê pêvajoya ramyarî wê li ser nerinek rastîti ku ew bi wê dinerê û şîroveyek bi zanyarî a sosyalistî wê dikê re wê karibê wê di rengekê de wê şîrove û pênasebikê. Di wê çerçoveyê de wê têngîna 'sosyalisma zanistî' wê çavkaniya wê di rengekê de wê weke ku em dibînin wê li ser esasê têngîna diroka metalyalist re wê, bi tênginekê wê werênê ser ziman. Di nava gotina metalyalisma dîrokî û ya sosyalisma zanistî de wê di wê rengê de wê biriqandinek li hev wê di dîmenekê de wê weke ku wê di şewayekê de ku mirov wê karibê wê kifşbikê wê hebê. Li ser wê çerçoveyê wê, pîvana zanistî wê çawa wê bûyarên dîrokî wê bi awayekê weke wê û rastîtiya wê de wê fahmbikê û wê di dewama wê de wê fahmbikê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Weki din jî ku mirov bibe sosyalîstek zanist, divê bûyerên dîrokê li gorî pîvanên rastin nirxandinê bikê karibê wê werênê ser ziman.

Di mijare hizrên Lenin û di wê demê de wê dema ku ew wan barî tekoşînê dikê wê di wê rengê de wê dîmenekê cihê wê derkeve li holê. Di wê nûqtayê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di wê demê de wê di nava hizrên marks û engels û di dewama wê de ên Lenin de ew nakokiya ku wê weke di pîretikê de wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin jî wê weke aliyekê lêpîrsînê bê.

Lenin wê weke bi mijare kirina tekoşîn û bikarhanîna zorê ku wê xwe bikê desthilatdar a proleterya re wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Weki din wê di wê demê de wê mijare tekoşînê di pêvajoya kirina şoreşekê de wê, derketina li pêş a têngîna zorê û weyna wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê kaeribê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê bê.

Di awayekê de wê, li hemberî zora yên serdest wê di rengekê de wê zora yên bindest wê di wê temenê de wê di rengekê de wê, weke aliyekê ku ew wê di wê renga de wê bikê ku ew wê werênê ser ziman.

Di dema ku wê lenin wê di wê demê de wê, derkeve li pêş wê di aslê xwe de wê mijare tekoşînê ku wê bibê jî wê ji du aliyan ve wê dikarê wê ji hev cihê bikê. Yek wê li ser temenê netewî û weke 'kirine şoreşek burziwayî' bê. Di wê nûqtayê de wê ev wê weke pêpelokek ku wê ji wê bi ber ya civake bêçîn de wê çûyin wê bibê wê di wê rengê de wê weke ku wê li wê were lê hizirkirin.

Di wê nûqtayê de wê, di wê nûqtayê de ev teori wê di aslê xwe de ku wê çendî wê di enternasyonale duyem de wê weke ku wê temenê wê weke were avêtin jî lê wê piştî wê di rengê de wê, bibê sedema niqaş û nakokiyên di fahmkirinê de. Wê di wê temenê de wê li çînê rewşa tevgera Mao a bi tevgera gundiyan re ku wê di wê temenê de wê bê kirina şoreşek burziwayî kirinê ku wê çawa wê bi ber şoreşek sosyalist ve wê were kirin wê di wê temenê de wê têgînek bi wê re wê were afirandin. Têgîn, teori û tevgera Mao, rengê wê li rex ya lenin wê weke di dîmenekê din de li ser heman çerçoveyê û nerînê ku wê weke ku wê pêşkeve bê. Ew dibê di aslê xwe de weke rengê din ê azmûnî ku mirov wê bi serê xwe weke têgihîştin û teoriyek civakî û pêşketina wê bi pêvajoyên wê yên teybet re wê, di dewama wê de hilde li dest bê. Mao reçeteyên ku ew hena dervî wan tevgerîya û ya di teybetîya çînê de wê pêşbixê, weke ku wê çawa wê ocalan wê di teybetîya kurdistanê û rojhilata navin de wê, bi pêvajoyên tekoşîn û têgihîştina ku ew pêşdixê wê bikê. Lê pêvajoya ocalan wê bi serê xwe wê, weke pêvajoyek ku mirov wê ji temen ve wê, bi xosletên wê yên bingihîn wê li ser temen û pêvajoyek dîrokî wê hilde li dest û wê werênê ser ziman bê. Xosletên wê yên dîrokî wê rengê regez û şewayê wê yê pêşketinê bi felsefî û teorikî wê bide pêşxistin û dîyarkirin. Weki din tûjahi û kûrahiya nakokî û rengê pirsgirêkên herêmê wê di wê rengê de wê di dîmenekê kûrtirin re wê pêwîstîya çerçoveyek teorikî a bi hûrgil wê bide dîyarkirin û ocalan ew sîyan da nişandin ku wê di teybetî û xosletê kurdistanê de wê li herêmê pêşbixê. Ji wê aliyê ve azmûnên tekoşîna azadiyê a li kurdistanê di xwecihiya wê de wê zêde giring bin ku ew bi awayekê wê fahmbikê û wê bi teybetî wê fahmkirinê wê werênê ser ziman. Di pêvajoya tekoşîna kurdistanî de wê, pêvajoya pêşî wê bi xosletên têgîna leninismê û marksismê wê were bi temenekê fahmkiirn. Lê piştî wê di dema wê ya duyem de wê bi tegin, felsefe û toerikî wê derbasbûnekê wê di xwe de wê bide çêkirin û wê di temenekê ku em dikarin di bin sernavê apoismê de wê lêkolîn bikê di wê çerçoveyê de wê pêşbixê û wê di wê çerçoveyê de wê, felsefeyek giring a di rengê bi xosletên marks ên piştî ronansê û

bi azmûnên wê ku wê piştire wê çawa wê derkeve wê, li rojhilat ocalan wê li ser reng û dîmenekê di wê rengê de wê xwe li herêmê û teybetiya wê de wê biafirênê û wê werênê ser ziman. Dema wê ya duyem wê di wê rengê de wê ne karibê di dewama ya demên klasik ên marksismê û leninisma demê de wê fahmbikê bê. Ji wê zêdetirî di dîmenekê de wê weke aliyekê wê yê giring û bi xosletên wê re wê, modela wê ya civakî wê ji du aliyan ve dikarê wê hilde li dest, yek wê proje û asta dawî a civaketiya ku ew li wê were lê ghiştin û di xat û şêwayên wê yên bi tekoşînê de wê, cihêyîya xwe wê bide diyarkirin. Bi rengekê û felsefeyek weke 'bijî û bide jîyandin' re wê karibê bi gotin bikê weke ku ocalan bixwe wê di destpêkê de wê bi gotin bikê.

Emê nûha vê aliyê bi felsefeya ocalan re wê nûha li vir bihêlin, Ber ku ew pêwîsta di teybetiya xwe de bi rêgezî ji temen ve bi serê xwe di awayekê de wê were kifşkirin. Çendî ku wê weke di dewama marksismê de wê were û bibê û xwediyê destpêkekê jî em nûha nikarin wê di wê demê de wê weke di temenekê û dîmenekê klasik de wê şîrovebikin û wê werênina ser ziman. Apoism wê rêgezên xwe yên felsefeyî, ramyarî, civakî, dîrokî û hwd ên teybet wê hebin ku em di wê ahengekê de fahmbikin û werênina ser ziman bin. Li ser temenekê bi tengezeriyên şariştanî ku ew hatina afirandin wê çawa wê ji wan re wê bi têngîna 'xazîna li devera ku ew windabûna werina dîtin' wê bixwezê ku ew bi çavkanî û temenê wê re çareserîyek mirovane werênê. Weke felsefeyek mirovatiyê a bi kok, dîrok û temen wê li ser wê çerçoveyê wê pêwîst bê ku mirov wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di wê warê de wê ji şîroveya wê ya civakê û heta ya dewletê, desthilatê û şariştaniyê û hemû mijarên din ên civakî wê karibê bi wê re wê di dîmenekê de wê li wê bihizirê. Ji aliyekê ve wê bi xosletên apoismê û marksismê di wê nûqteyê de wê karibê wê bişibênê hebê. Piştî ronansê ew temenê pêşketinê ku ew bûya û bi civakî û têngî û sazûmanek civakê bi encam nebûya û ne ghiştîya temenekê fahmkirinê û hwd wê, çawa wê ji wê re wê bi temenekê şariştani û civakî wê werênê wê, bi heman rengê li rojhilat li ser temenê hezar salê dawî destpêka pirsgirêkên şariştanî û civakî ên li herêmê ku ew rûdana wê çawa wê, bi perspektifên olî û hwd wê, zêdetirî werina kûrtirkirin û têngînên weke yên baweriyên û hwd weke temenê domandina wan wê were bikarhanîn û hwd wê li ser wê temenê wê bi çerçoveyên civakî, çandî, dîrokî, felsefî, ramyarî û hwd re wê, karibê di şêwayekê de wê bi felsefeya wê re wê, di rengekê de wê werênê ser ziman.

Lê pêvajoyên pêşketina civakî û gûharînên xwezayî jî wê baş bixwênê, û ji wan sûdbigirê û wê di wê temenê de wê, bi felsefe û nerînek rast wê çawa wê bigihêne fahmkirinê ku ew karibin di berdewamiya wê ya pêşaroyê de were baştirin wê li ser wê bisekinê. Felsefeya wê ya civakê bi têgînek civakî û fahmkirina wê ya ku ew di nava sînorên qirpendinên netewî de ne hatibê girtin ew li wê dinerê. Mijarên dîrokî ên weke xêva civakê lê hatin weke felsefe ol û hwd wê, bi cewherê û rastteqîniyek dîrokî û hişmendî wê hilde li dest. Di wê de pêvajoyên gûharînê bi fahmkirinê wê, bixwezê pêşbibînê. Tekoşîna civakî bi nirxên wê yên cewherî û pêşxistin û parastina wan re li wê dihizirê. Di wê çerçoveyê de wê xwediyê xwendinek bi pirraniya azmûnên dîrokî ên mirovatiyê jî bê.

..

Nûqtaya di nava çîn û yekitiya sovyet a di fahmkirinê de ku em dîsa li wê vegerihin wê, bi cihêyiya wê re ku wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin jî wê di wê temenê de wê bide dîyarkirin.

Di mijare hizirkirinên bi şoreşa burziwayî wê hinekê jî w çavkaniyên xwe wê di rengekê de wê weke ku wê lenin wê li wan bihizirê wê ji şîroveyên marks ên li ser pêvajoya şoreşa fîransa a burziwayî wê were avakirin. Di wê demê de wê demek ku wê şoreş wê were kirin û ku wê weke azmûnek demkort jî bê wê azmûna 'komuna parisê' wê bibê temenê hizirkirinên bi wê rengê jî.

Ji wê aliyê ve wê, mijare têfkirkirinên lenin wê di rengekê de wê di çerçoveya çerçoveyek civakî û netewî de ku ew bi hemû hezên civakî ên proleter û burziwayî li ser temenekê wê bigihijina li hev de wê, weke çerçoveyek teorikî a ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê baş fahmbikê bê. Lê di wê nûqtayê de wê di wê pêvajoya şoreşê de wê, piştî wê weke pêvajoya bûyina wê, di rengekê de wê, çawa wê were bûhûrandin ew bi rêyên dervî zorê û an bi rêyên bi zorê bê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê çendî ku wê sovyet wê, demek dirêj a li dora astekê wê bijî jî lê wê di wê warê de wê zêde azmûnên wê nebin. Wê azmûnên wê yên bûna wê hemû ji destpêkê û heta dawîya wê pêvajoyên şer wê bibin. Di awayekê de wê çawa wê di nava xwe de wê di pozisyonek parastinekê bê wê bi wê re wê were dîtin. Piştî şerê destpêkê ê li dora şerê cihanê ê yekem wê şerê cihanê ê duyem wê rûbide û wê piştî wê, ku wê şer wê dawî li wê were wê, demek weke ya dema 'şerê şar' û di dewama wê de wê li gelek deverên cihanê wê şerên çînî di nava welatan

de wê li hemberî rejimên serdest hena wê were dayin wê bi wê re wê derbas bibê.

Di wê nûqtayê de wê, ev pêvajoyên wê di wê rengê de wê, di wê de wê pêvajoyek weke ya bi demokratîkî ku wê di rengekê de wê di destpêkê de wê weke ku wê engels wê di rengekê de wê bikirpênê bi hin şewayna bi hizrên marks wê derfetên pêkhanîna wê di pîretîkê de wê nebê û neafirê. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê.

Di wê demê de wê zor wê weke amûrek şoreşê a bi wê gihîştina li encamê wê di rengekê de wê, were dîtin. Ev wê weke rewşek pêhandinê bê. Lê marks jî wê di awayekê de wê rewşên weke ji awayê pêkhandinê zêdetirî wê rewşên weke bi awayekê peresandinê ên di şewayekê de ku wê bikirpênê bi pêvajoyên pêşketinê bi ber aliyekê ve çûyinê û di awayekê de wê bi hêza ji temen ve wê bandûrê li serî wê bo gûharandinê dana kirinê bide nîşandin û wê rêxistinîya wê bikê wê di şewayekê de wê weke aliyê ku ew wê di rengekê de wê bi kirpênê bê.

Di wê nûqtayê de wê, ya ku wê kautsky wê di rengekê de wê bixwezê wê bi kirpênê û wê di rengekê de wê weke rêyek dervî ya zorê wê were dîtin û wê bi wî re wê ew were mahkumkirin jî wê di aslê xwe de wê di dîmenekê de wê weke ku ev bê. Lê ev ali wê weke hinek fektorên wê yê din jî wê bi demê û rengê wê yê pêşketinê û hwd re wê hebê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê bê.

Lenin di rengekê de wê tiştêkê din wê werênê ser ziman. Çendî ku wê ne şaş jî bê lê wê ji aliyekê ve wê weke ku wê pêwîstîya zêdetirî fahmkirinê bi pêvajoyên peresandinê a fahmkirinê û çerçoveya civakî a giştî re wê hebê. Di wê rengê de wê ya ku wê ew wê mijare têgîna parlementerîzmê wê werênê ser ziman wê weke têgînek ku wê di wê demê de wê çawa wê berjewendîyên çîna serdest wê biparêzê wê di rengekê de wê pênasibikê wê di wê nûqtayê de wê li ser wê bisekinê.

Di awayekê de wê di aslê xwe de wê, têgînê bo ku em wê bahsa fahmbikin wê di pêvajoya pêşketinê a piştê de wê bi pêşveçûnên ku ew dibin wê dîmenekê çawa wê di dewama wê de wê derkeve li pêş wê karibê wê hinekê wê li ser wê bisekinê û wê di rengekê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê di rêveberîyek sosyalîst de wê ev hêza serdestî wê di destê kê de bê wê di rengekê de wê weke çawa di destê hêzên girseyên bindest de bê wê li wê were lê hizirkirin bê. Lê di wê nûqtayê de mirov

dikarê gotinekê bi rengê weke di dema kominismê de ev hêza serdestî wê di destê kê de bê mirov, karibê pirsek bi wê rengê wê bikê bê? Yan jî wê karibê bahsa hêzek bi wê rengê a serdestîyê ku ew di bin dest de digirê û di çewsênê bikê bê? Ev jî wê weke aliyekê wê yê u mirov wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê bê.

Di nava şîroveyên lenin de wê weke aliyekê wê yê din jî wê bi şîroveyên wî yên li ser 'komiuna parisê' bê. Di wê nûqtayê de wê, rewşa kirina şoreşekê ku ew xwe di sipêrê zorê wê, çawa wê derxê li pêşê wê bi wê re wê di rengê de wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Lê di rengê din de jî wê, azmûna komuna parîsê wê di wê nûqtayê de wê li ser temenekê parlamenterismê ku wê çawa wê bi hewldana girtina li destê a pirranitiyê û gûharînê bi wê re wê bide çêkirin jî wê weke dîmenekê wê yê din ê bi fahmkirinê jî wê bi xwe re wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê aliyê duyem wê zêdetirî wê weke dîmenekê şoreşî ku wê di çerçoveya şoreşa firansa de wê bi azmûna komuna parîsê re wê derkeve li pêş ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Têgîna lenin wê weke ku em di çerçoveya teoriyên wî yên di 'dewlet û şoreşê' de wê werênê ser ziman wê dîmenekê din ê di çerçoveyek zor û şewayên wê yên bi karhanînê de wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Ber vê yekê bê ku wê li ser leninismê re wê weke dîmenekê ku wê li wê were lê hizirkirin jî bê. Di wê nûqtayê de wê dîmenê leninismê wê di wê çerçoveyê de wê weke dîmenekê wê bi wê re wê temenê nîqaşê jî bê.

Di awayekê de wê, di demên piştê pêşketinên ku ew derdikevina li holê wê di rengê de wê weke dîmenên ku wê, bi têgîna parlamenterismê wê, di rengê de wê dîmenekê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin bin. Di wê nûqtayê de wê, di şîroveyên piştî sovyetê û hwd de wê, bi zêdeyî li ser temenekê têgîna demokrasîyê û jinûve şîrovekirina wê ya jinûve jî wê di wê temenê de wê weke aliyekê ku wê di nava hizirkirinan de wê li ser wê were sekin in jî bê.

Li vir wê di wê temenê de wê mijare têgîna Lenin a li ser têgîna şoreşê re ku wê li wê bihizirê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di demên sedsale 20an de wê di destpêka wê de wê têgînên parlementerismî wê derkevina li pêş. Di wê nûqtayê de wê tîkiliya wê bi kirina şoreşê û an rewşa wê re wê çawa wê tîkiliyek wê hebê wê di dawîya xabate xwe ya 'şoreşê û dewletê' de wê hinekê wê li ser wê bisekinê. Lê di wê nûqtayê de wê lenin wê nexwezê ku wê têgîna

parlementerismê wê di rengekê de wê derxê li pêş û wê herê bikê. Di rengekê de wê, di şêwayekê wê mêyla redkirina wê di şêwayekê de wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê şîrovevên lenin wê dema ku em li wê binerin wê di wê nûqteyê de wê, giring bê ku mirov wê bi dema wê û xosletên dema wê re wê fahmbikê. Di awayekê de wê, şîroveyek di wê demê de hati kirin bi wê pêşketinên dema me ya roja me a piştê wê fahmkirina wê jî wê di rengekê de wê karibê encamên şaş bi xwe re werênê.

Di wê nûqteyê de wê her rewş xosletên xwe bi xwe re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di mijare kirina şoreşê û bi wê re gihiştina encamê wê rêvên bi karhanîna zorê bikarhanîna wê weke ku me li jor wê li deverta wê hanî ser ziman wê çawa wê, di awayekê de wê weke têgînek demê wê derkeve li pêş bê.

Di wê çerçoveyê de wê, mijare parlementerismê wê, di rengekê de wê weke rewşek pasifist wê di rengekê de wê li hemberî xosletên demê jî wê weke ku wê bimênê. Şîrovevên lenin wê di rengekê de wê, dema ku mirov wê li wê binerê wê, li gorî xosletê demê bê. Lê di wê nûqteyê de wê li gorî fahmkirina marksismê bê wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê.

Di wê nûqteyê de wê, di demên destpêkê ên sedsale 20an de wê du ali wê di zikhev de wê di têgîn û şêwayên fahmkirinê de wê were dîtîn ku wê di nava hev de wê derbas bibin. Yek wê rewş û pirsgirêkên netewî bin û ya din jî wê ya çînî bê. Pirsgirêkên netewî wê di temenekê çînî de wê di wê çerçoveyê de wê werina hildan li dest.

Li vir wê dema ku em mijare de wê rewşên girseyî wê di wê temenê de wê di rengekê de wê xwe bide dîyarkirin. Lenin wê di rengekê de wê, bi têgînek çînî a destdanina ser ardên serdestan ku ew dest dênê wan wê di rengekê de wê pêşniyarbikê.

Di kirin û şîrovevên lenin de wê aliyek giring wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Wê dema ku em navaroka xabatên wî ên weke dewlet û şoreşê bê û an metalyalism û empriokiritism û hwd bê wê di rengekê de wê karibê wê bibînê. Çerçoveyek teorikî a pîretikî wê di rengekê de wê derxê li pêş. Ev wê di rengekê de wê, lenin wê zêdetirî wê bi teoriyên wî re wê zêdetirî wê gunçaw wê bide hiştin. Lê di vê xabate xwe ya dawî ku me navê wê hilda de wê weke hinekê din wê bi temenekê teorikî wê bihizirê û wê mijarên felsefeyî wê, di şêwayekê de wê bi wê çerçoveyê wê weke ku wê li wê bihizirê. Di wê xabatê de wê mijarên ku wê hilde li dest ku em bi gotinên felsefeyî wê werênina ser ziman ên weke 'bûjen û

azmûn´ û salixkirina wê, li ser rexneya çap û rastî a bi felsefeya hundurîn a kant re bê, ´têgîna bi tengezeriya fizîkê´ ku ew weke bûjenê ji holê radikê û hwd re wê werênê ser ziman. Wekî din wê ji aliyê temenekê epistemikî ve wê têgîna dîyalektika metalyalist bi têgînek metalyalîsma dîrokî wê bixwezê ku ew wê şîrovebikê. Di wê nûqtayê de wê, di wê demê de wê, endamên ´bolşevik´ ên weke baxdanov ku wê piştî wê ser rexneyên xwe ku ew li wê xabate lenin dikin ku wê werina ixrackirin wê di wê demê de wê dema ku ew şîroveyên lenin şîrove dikê wê weke ´teoriya dageran´ wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê, piştî şîroveyên li dijê ên Vladimir Newsky ku ew wê bikê re wê, nîqaşên ku ew li ser xabate lenin dihên û dibin wê li leyha lenin wê di rengekê de wê bi encam bibê.

Di dema şerê cihanê ê yekem de wê lenin wê di wê demê de wê, pêşveçûnên demê wê çawa wê wergerênê li encamek ku ew bi wê weke şerê nava yên serdest û bindest wê, di wê çerçoveyê de wê, bikeve nava tevgerê.

Bi wê yekê di Îlona 1915an de beşdarî Konferansa Zimmerwald bû û di Nîsana 1916an de Konferansa Kienthalê, bang li sosyalîstên li parzemînê kir ku "şerê emperyalîst" veguherînin "şerê navxweyî" li seranserê parzemînê ku tê de proleterya bi bûrjûwazî û arîstokratîyê re rû bi rû maye.

Di wê demê de wê pêvajoya şerê navxweyî wê di dîmenekê de wê weke rêyek bi ber desthilatê ve çûyinê û dest danina ser hemû berheviyên serdestîyê wê bimênê. Di wê demê de wê, piştî têkçûna sale 1905´an wê ji xwe wê piştî wê şerê bi çarîya rûs re wê di dîmenekê şerê navxweyî de wê di dîmenekê de wê bimeşê.

Şerê cihanê ê yekem wê di serê lenin de wê hizrên nû wê pêşbixê, wê xabat û têgîna xwe ya bi navê ´emperyalîsma weke asteka wê ya bilindtir bê´ wê di wê demê de wê werênê ser ziman û wê di wê çerçoveyê de wê, salixkirina lenin wê di wê demê de wê deng vedê. Di wê çerçoveyê de wê lenin wê werênê ser ziman ku wê şerê pêşbazîyê ê nava emperyalîstan wê heta ku wê hêzên sosyalîst ên proleter wê bi şoreş wê daxênin wê bidomê re wê werênê ser ziman.

Bi ber şoreşa rus ve gav bi gav

Lenin wê di rengekê de wê mijare pretîkê wê bi teorîkî wê di wê çerçoveyê de wê şewayekê wê derxê li pêş û wê di wê temenê de wê teori û têgînên ku ew pêşdixê wê di warê marksîzmê û fahmkirina wê ya demê

de jî wê bi wê re wê gûharînan wê di wê rengê de wê bide çêkirin. Gava ku Marx bawer dikir ku "şoreşa burjuva" ya çînên navîn divê beriya "şoreşa sosyalîst" a proleteriyayê pêk were, Lenîn bawer kir ku proleterya li Rûsyayê dikare bêyî şoreşek navberî rejîma çar hilweşîne.

Ev rewşa gûharîna bi fahmkirina lenin re wê weke di çerçoveya têgîna ku wê pêşî şoreşek burziwayî li ser temenekê bingihê şoreşek endustyalismê ku wê pêwîst bê ew were kirin û li ser wê re wê were kirin wê çawa wê Mao li çînê wê bi tevgeran gûndiyan re wê vajî wê, têgînê wê pêvajoyekê bide destpêkirin û wê bi serkeve wê di rengekê de wê karibê wê bi şibihênê wê.

Di wê nûqtayê de wê, encamên şerê cihanê ê duyem wê bi rewşên şer ên li herêmê re ku wê çar wê hêza wê kêmkirî û wê êdî wê nikaribê li rusya xwe li ser lingan bigirê wê weke derfetek mazin wê bo lenin û bolşvîkan wê di şewayekê de wê biafirîne ku ew bibina desthildar. Ew desthilata çar bixin û bi serkevin. Piştî wê serkevtinê li herêmên awusturya û macaristanê jî wê di dewama wê de wê werin. Ev herêm wê weke herêmên ku wê şerê cihanê ê yekem wê di awayekê de wê li wam wê dest pêkiribê û wê, di wê nûqtayê de wê, weke hêzek nû a serwer wê di wê çerçoveyê de wê li wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê demê li herêmên rus jî wê şerê herêmî û ankû navxweyî wê cih bi cih wê hebê. Di wê demê de wê, dema ku wê, çarê duyem nicholas wê xwe ji hukûmetê wê vekişîne û wê di wê demê de wê duma wê hukûmetek bûhûrîner wê avabikê û wê imparatoriyê wê wergerîne li şewayekê komarî. Ev rewş wê li herêmê wê, aligirîna wê jî û lenin jî wê kêfxweşbikê. Hingê wî xwest ku ew vegeherîl welêt û rêveberiyê hilde li dest. Li ser levkirinek bi hukûmeta alman a demê re wê, were li rûsya. Lê lenin di wê demê de wê gerekê li europa wê bikê û wê dawîya wê li helsinki wê bide. Piştî wê ji wir wê bi trenê wê were petrogradê û wê tevli rewşa kirina şoreşa rusya wê bibê. Piştî wê ji wir wê herê razliv'ê. Lenin di wê demê de wê rewşa dewletê wê hingê wê di temenê dest danina ser wê û hin bi hin wê çawa wê, di awayekê de wê, were ji holê rakirin wê li ser wê bihizirê û wê hizirên xwe wê werîne ser ziman.

Lenîn ku di nav aligirîna Bolşevîkan de bêhêvîbûnek mezin hîs kir, ji bo ceribandina bersiva hukûmetê li Petrogradê xwepêşandanek siyasî ya çekdarî pêşniyar kir. Di nav rewşa tenduristiya wî ya xirab de ew, ji bajêr derket ku li gundê Neivola yê Fînlandiyayê xwe baş bike. Di rojên tîrmehê de xwenîşandaneke çekdarî ji aliyê bolşevîkan ve dema ku Lenîn ne dûr bû pêkhat, lê piştî ku hîn bû ku xwepêşander bi tundî bi hêzên

hikûmetê re şer dikin, ew vegeriya Petrogradê û banga aramiyê kir. Li hember tundûtûjîyê, hukûmetê fermana girtina Lenîn û bolşevîkên din ên pêşeng da, avêtin ser ofîsên wan û bi eşkereyî îdia kir ku ew provokatorekî alman e. Lenîn ji girtinê direve, di çend malên ewle de li petrogradê veşart. Ji tirsê ku ew bê kuştin, Lenîn û hevalê mezin ê bolşevîk Grigory Zinoviev bi xwe gûharandinê ji petrograd reviyên û çûn Razliv (çav: Pipes, Richard (1990). The Russian Revolution: 1899–1919. London: Collins Harvill).

Lenîn li wir dest bi xebata li ser pirtûka 'dewlet û şoreş kir, ravekirina dewleta sosyalîst ku piştî şoreşa proleter wê çawa pêş bikeve û ji vir şûnde dewlet wê gav bi gav ji holê herê û civakek paqij a komunîst derkeve li holê wê li ser wê bisekinê. Wî dest bi parêzvaniya serhildaneke çekdarî ya bi pêşengiya bolşevîkan kir ji bo hilweşandina hikûmetê, lê di civînek veşartî ya komîteya navendî ya rêxistinê de ev hizir hate red kirin. Lenîn paşê bi trêne û bi peyatî çû Fîndiyayê, di 10ê Tebaxê de gihîşt Helsinkiyê û li wir xwe li malên ewle yê alîgirên bolşevîkan veşart (çav: Pipes, Richard (1990). The Russian Revolution: 1899–1919. London: Collins Harvill).

Di tebaxa 1917 de dema ku Lenîn li Fîndiyayê bû, General Lavr Kornilov, Serfermandarê Ggiştî yê artêşa rûsyayê, leşker şandin petrogradê ku wekî hewldanek leşkerî li dijî Hikûmeta demkî xuya bû. Serokwezîr Alexander Kerensky ji sovyeta petrogradê, endamên wê yê bolşevîk jî di nav de, alîkarî xwest û destûr da şoreşgeran ku karkeran wekî hêzên parastinê ên Sor bi rêxistin bikin da ku bajêr biparêzin. Beriya ku derbe bigihêje petrogradê hat kêmkirin, lê bûyeran hişt ku bolşevîkan vegerin qada ramyarî ya vekirî. Menşevîk û Şoreşgerên sosyalîst ên ku li sovyeta petrogradê serdest bûn, di zexta hukûmetê de ji bo normalîzekirina tîkiliyên bi bolşevîkan re, ji tirsê dij-şoreşek ji hêla hêzên rastgir ên dijminên sosyalîzmê ve, bûn alîkar. Hem Menşevîk û hem jî sosyalîst-şoreşgeran ji ber dilsoziya xwe ya bi hikûmeta demkî re û ji ber berdewamiya nepejirandin a şer, piştgiriyeke gelerî winda kiribûn. Bolşevîkan ji vê yekê sûd werdigirin û di demeke kurt de Marksîstê alîgirê bolşevîkan Troçkî wek serokê Sovyeta Petrogradê hat hilbijartin. Di îlonê de bolşevîkan di beşên karkeran ên herdu sovyetên moskow û petrogradê de piraniyek bi dest xistin (çav: Pipes, Richard (1990). The Russian Revolution: 1899–1919. London: Collins Harvill, p: 471).

Lenîn zanibû ku rewş ji bo wî ewletir e, vegeriya petrogradê. Li wir, di 10ê Çiriya Pêşiyê de, ew beşdarî civîneke Komîteya Navendî ya bolşevîk

bû, li wir dîsa got ku divê rêxistin serhildanek çekdarî bi rê ve bibe ji bo hilweşandina hikûmeta demkî. Vê carê nîqaş bi deh dangan li hember du dangan bi ser ket. Rexnegirên planê, Zinoviev û Kamenev, amaje kirin ku karkerên rûs piştgirî nadin darbeyeke tund li dijî rejîmê û ku bberhanên zelal ji bo îdiaya Lenîn ku tevahiya Ewropa li keviya şoreşek proleteri ye. (çav: White, James D. (2001). Lenin: The Practice and Theory of Revolution. European History in Perspective. Basingstoke, England: Palgrave, p: 147)

Di meha cotmehê de, ferman hat dayîn ku MRC dest deyne ser navendên sereke yên veguhastin, ragihandin, çapxane û karûbarên giştî yên petrogradê û ev yek bêî xwînrijandin kir. Bolşevîkan di 'qesra zivistanê' de dora hukûmetê girtin û ew têkberin û wezîrên wê girtin. Di dema serhildanê de Lenîn ji sovyeta petrogradê re axaftinek kir û hilweşandina hikûmeta demkî ragihand. Bolşevîkan avakirina hikûmeteke nû, bi encumena Komîserên Gel ankû 'sovnarkom' ragihand (çav: Service, Robert (2000). Lenin: A Biography. London: Macmillan, p: 309). Lenîn û bolşevîkên din paşê di 26 û 27 Cotmehê de beşdarî Kongreya Duyemîn a sovyetê bûn û avakirina hikûmeta nû ragihandin. Beşdarên menşevîkî hingê ragihandin desteserkerin ne rewya ya û metirsiya şerê navxweyî ji wê hanî ser ziman. Di van rojên destpêkê yên rejîma nû de, Lenîn di axaftinên xwe de wê bahsa welatek (rusya) ku ew ji hêla karkeran ve dihê rêvebirin zêdtirî bi gotin kir û hanî ser ziman. Lenîn û gelek bolşevîkên din li bendê bûn ku şoreşa proleter di nav çend rojan an mehan de li europayê belav bibê.

Piştî şoreşa cotmehê wê demek nû wê di aslê xwe de wê li giştîya europa wê destpê bikê. Ew hêvîyên ku wê li her deverên europa û cihanê wê bi pêşxistina pêvajoyên şoreşên proleteri wê di wê çerçoveyê de wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Ev dem wê weke demek zêde hişk û bi xwûn bê. Di wê temenê de wê, were dîtin ku wê weke demek ku wê şerên çekdarî ên tevgerên çînî û netewî wê bi hev re û an cihê û cihê wê dest pê bikin. Li kurdistanê ku wê pirsgirêka wê ya weke li gorî wê hem ya çînî û hem ya netewî wê hebê wê, tevgera azadiyê a ku wê were û derkeve li holê wê bi nerînek çînî wê çawa wê pirsgirêka netewî wê çareserbikê û wê tekoşîna wê bide wê derkeve li pêş. Li wietnamê wê bi heman rengê wê rewşek wê derkeve li pêş. Wekî din wê li gelek deverên din wê tevgerên ku ew wê bi wê rengê wê şer û tekoşînê bo azadiya xwe ya civakî wê bikin û wê bidin wê derkevina li pêş.

Di awayekê de wê di aslê xwe de wê bandûra şoreşa cotmehê li sovyetê wê di rengekê de wê li her qadê wê xwe bide dîyarkirin. Piştî şerê cihanê ê yekem ku wê lenin jî wê weke bi pêvajoya kapitalismê a emperyalismê wê di rengekê de wê weke astek bilind wê pênasebikê û wê bibê wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê pêşkeve û wê derkeve li pêş.

Di awayekê de wê, di rengekê de wê, piştî wê, ew şerê cihanê ê yekem yê parvekirinê piştî wê ku wê sovyet wê biafirê wê bi wê re wê weke dûnya rojava û rojhilat û hwd re wê ji hev cihê wê bibê. Di wê demê de wê pêşketinên nû wê li ser temenekê zêhnî wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin. Gelek civakên ku ew di nava cenderek olî de dihên girtin li rojhilat ku wê çendî wê ne mazin jî bê wê, labitandinek wê bi wan re wê bibê. Di wê temenê de wê, ev jî wê bi wê re wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê ji wê demê û pê de wê têgînek din jî wê hin bi hin wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Têgîn û tevgerên li ser esasê nijadperestî ku wê piştî wê rengê xwe wê bidina dîyarkirin ên weke kemalismê û hwd jî wê derkevin. Encamên wan wê di demên piştî di demek demdirêj de wê bi xirabî wê xwe li herêmê bi pêvajoyên şer ên ku wê bimeşênin re wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, di rengekê din de wê li herêmê wê bandûra sovyetê wê xwe bide dîyarkirin. Piştî wê rewşên weke 'rêxistinên sosyalist' wê di rengekê de wê pêşkevin û wê bi felsefeyek bi wê rengê ku wê di nava civakê de wê tevger û tekoşînê wê temenê wê biafirênin wê bibin. Lê em wê dikarin wê bibêjin ku wê bandûra têgîna sovyetê wê bi zêdeyî wê karibê li rojava wê, xwe di reng û awayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Çendî ku wê rojava wê, di wê temenê de wê xwe ji wê di rengekê de wê bi gûharîna rewşek rejimî a weke ya bi ber sovyetî û an sosyalistî ve ku wê bibê wê ji wê biparêzê jî lê wê encamên wê li ser temenekê vegûhar ên demokratikî wê piştî wê bi zêdeyî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di awayekê din de jî wê, di rengekê din de jî wê, li parzemina amarika wê li gelek deveran di nava civakên niştעיhî de wê tevgerên civakî wê bibin. Di awayekê de wê tevgerên ku wê, di rengekê de wê weke bi perspektifekê wê di rengekê de wê xwe bidina dîyarkirin. Piştî sovyetê wê, li herêmê wê rewşa defecto ku wê biafirê wê, di rengekê de wê, di nava rojava û rojhilat de jî wê weke herêmek tampon wê di rengekê de wê bimênê. Di wê temenê de wê ew rewşên weke li rojhilat ku wê, li ber şikandina qalikê xwe wê di rengekê

de wê xwe bide dîyarkirin jî wê, di wê temenê de wê diawayekê de wê, dîsa wê bi pêşxistina rewşên weke 'kemberên kesk' û hwd re bi armanca dorpêçkirina sovyetê wê di rengekê de wê dîsa wê di nava wê qalikê de wê were hiştin. Bi wê di awayekê de wê pêşîya pêşketina herêmê a wê demê ku ew bûba jî wê, di şewayekê de wê were girtin. Pirsgirêkên herêmê ên heta roja me xwe didina domandin bi tengezeriyên herêmê ên civakî û pergali û hwd wê hinekê çavkaniya wan wê ji wê demê wê bibê. Ku em bahsa demên piştê ên weke li rojhilat ku wê hê jî wê di rengekê de wê di wê çerçoveyê de wê, hê bi dîmenekê fundamantelistî wê di wê temenê de wê bibê wê hinekê jî wê bi wê ve wê girêdayî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di şewayekê de wê fahmbikê bê.

Di hêvîyên belavkirina şoreşê li deverên din ên cihanê de wê piştî sovyetê û şoreşa wê li gelek deverên din ên cihanê wê deverên ku wê li ser esasê netewî bin û an çînî bin wê bi wê minesebetê wê di rengekê de wê were dîtin ku wê werina pêşxistin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Lenin wê di rengekê de wê bi hizrên xwe yên ku ew pêşdixê wê di wê temenê de wê bi têgîna 'kirina şoreşa cihanê' re wê di awayekê de wê pêşbixê wê di wê çerçoveyê de wê li ser wê bisekinê. Piştî wê, pêvajoya piştî şerê cihanê ê yekem wê di wê temenê de wê weke pêvajoyek ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê bê. Rewşa sovyetê wê weke rewşa 'şoreşa kominist' wê di rengekê de wê were pênasekirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, ew êdî wê li dînyê wê were naskirin.

Di dema şerê cihanê ê yekem de wê hizra kirina şoreşa cihanê wê derkeve li pêş û tevgerên çekdarî û hwd wê hinekê jî wê bi wê fêrsê wê di awayekê de wê derkevina li pêş. Di awayekê de wê piştî şerê cihanê yekem wê rûsya ya ku ew serketî wê piştî wê, li welatên din ên cihanê bê xwestin ku ew were kirin. Li deverên weke li herêmên balqanan û kuba û hwd ev wê bibê. Lê li europa ev serkevtin wê zêdeyî nebê. Di aslê xwe de ku em bi çend gotinan balê bikişênina ser rewşên rêxistinên sosyalist ên europî wê bi wê re wê rewşa wan ya berî şerê cihanê ê duyem jî wê bi wê re wê karibê were fahmkirin.

Bi kortasî ku mirov wê bibêjê wê, piştî şerê cihanê yê duyemîn, pêleke nû ya hestên şoreşgerî li seranserê Ewrûpayê belav bû, lê ew ne bi qasî ya ku ji şerê cihanê yê yekem ve hat destpêkirin, bû, ku di encamê de şoreşek sosyalist a naserkeftî li Almanya û şoreşek serketî li Rûsyayê bû. Rêxistinên sosyalist ên li welatên wekî Yewnanîstan, Fransa û Îtalyayê û hwd wê, bi pêşengiya tevgerên berxwedanê yên dij-faşîst ên di dema şer

de, prestîj û piştgiriyeke girîng bi dest xistibûn; Bi vî rengî, wan di anketan de jî serkeftinek girîng bi dest xist in, bi rêkûpêk di hîlbijartinên dawiya 1940-an de duyemîn bûn. Lê belê, yek ji wan nekarî pêşî li hikûmetê bigire û hikûmetê ava bike. Weki din bi tekoşînên xwe jî wê sernekevin. Di dewama wê de wê karibê wê bibêjê ku wê ji almaya pêla bi pêşketina nazîyan û hitler re ku wê pêşkeve wê, bandûrê bi tûndî wê li wê pêvajoyê wê li serenserî europa wê **bikê**. Bi wê yekê wê rojhilatê europa wê di awayekê de wê serkevtinên ku wê di wê warê de wê li wê bibin wê li rojavayê europa û hwd wê bi wê re wê nebin. Di dewama wê de wê şoreşa çînê û wietname û hwd wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Piştî wê ji demên piştî şerê cihanê ê yekem û pê de wê piştî kirina şoreşê û pê de wê di demek kin de bernema pêşketinê a aborî pêşxistin û bi serketina wê, di renekê de wê, weke aliyekê wê yê din ku wê bi encamên wê re wê bandûra xwe wê di renekê de wê bide dîyarkirin bê. Di wê demê de wê, di nava yên artişên sor û sipî de ku wê heta salên 1923'an wê pêvajoyek weke ya şerê navxweyî wê bibê wê di renekê de wê, pêşkeve. Wê di nava pêvajoyek bi wê rengê de wê ev bernemeyên pêşketinê wê werina pêşxistin. Di awayekê din de jî wê, pêvajoya şerê navxweyî a weke di nava ariştên sor û sipî de wê, bi serketina ya artişên sor re wê di renekê de wê xwe bide diyarkirin.

Lê em wê dikarin wê werênina ser ziman ku wê pêvajoya şerê navxweyî wê encamên wê bi zêdeyî wê li ser jîyane aborî wê xwe bide dîyarkirin û wê di temenê de wê aboriyê wê bi tememî wê jîyane wê werênê berdawîyê. Di nava wê rewşa şer a navxweyî de wê gelek dordorên ku ew wê bi temenekê bazirganiya vêşarî ku wê ji temen ve wê çawa wê, pêşbixin wê bibin. Di wê rewşê de wê rewşek aborî wê di wan demên destpêkê de wê xwe bide dîyarkirin.

Bernemayên aborî wê di destpêka şoreşê de wê, di dema lenin de wê werina pêşxistin û biserxistin. Di destpêka bernemayên aborî de wê ew wê were ser ziman û gotin ku wê çawa wê armanc wê ew bê ku ew bindesti istismarkirinên aborî pêşilêbigirê û di renekê de wê çawa wê, navendîtyek demokratîkî wê di renekê de wê pêşbixê. Li aser esasê herêman navendîtiya adamî wê were pêşxistin. Li dora mijdare sale 1917an wê, hukumeta sovyetê ku ew dihê avakirin wê di sovnakom'ê de wê bi bijartinan wê rêveberiyên herêmî ku wê werina kirin wê di wê demê de wê, bolşevîkî wê li ser temenê çandiniyê û hwd re wê bernemeyekê wê pêşbixin û wê bi zêdeyî wê li ser wê bisekin in.

Şêwayên rêxistina demê û pêşveçûnên bi wê

Di wê demê de wê rêveberîya ramyarî wê di awayekê de wê were avakirin û wê lenin wê di rengekê de wê were ser serê wê. Di wê demê de wê, di rengekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku ew wê, bi lijneyên gel wê, rêveberiyên herêmî wê werina avakirin. Lê lijneya navendî sovnakom bû wê lenin wê weke serokê wê bê. Di çerçoveya wê têkiliya wê ya navendî û bandûra wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku ew wê, saziyek giştî ku wê bi bandûra lenin wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê xwediyê buroya ramyarî û ya rêxistinî bê. Ev jî wê di rengekê de wê xwediyê şêwayekê rêveberinê bê.

Di sovnakomê de wê, buroya ramyarî û buroya rêxistinî ku ew di nava rêxistinê de ji bo bi komîteya navendî ya heyî re hatin avakirin. Ew, diviyabû biryarên van organên rêxistinê ji aliyê sovnarkom û meclîsa xebatê û parastinê ve bihatana herêkirin. Lenîn di vê sazûmana rêveberinê de ji bilî ku serokê Sovnarkomê bû û di encumena xebat û parastinê û komîteya navendî û polîtuburoya rêxistina komunîst de rûniştibû, kesayeta herî girîng bû. Yekane kesê ku nêzîkî vê bandûrê bû, destê rastê yê Lenîn, Yakov Sverdlov hebû, ku di Adara 1919-an de di nexweşîya grîpê de mir. Di çiriya paşîn 1917 de, Lenîn û jina wî li enstîtuya Smolny apartmanek du odayî wergirtin; meha din ew ji bo betlaneyek kurt li Halila, Finlandiya, derketin. Di Çileyê 1918an de li Petrogradê ji hewldana kuştinê ku ew sax filitî; Fritz Platten, ku wê demê ligel Lenîn bû, ew parast û bi guleyekê ew hatibû lenin û wî xwe dabûbû ber birîndar bû.

Lenîn piştî ku hat ser desthilatdariyê çend biryarname derxist. Ya yekem biryarek Erdê bû, ku tê de ragihand ku ciwarên axê yên arîstokrasî û dêra Ortodoks divê werin malgişkirin (expropriation) û ji hêla rayedarên herêmî ve li gundiyan bêne dabeş kirin. Ev yek bi xwesteka Lenîn a ji bo kolektîfîkirina çandiniyê re ew hat herêkirin ku hukûmetê desteserkirina zeviyên gundiyan ên berbelav ên ku berê pêk hatibûn, misoger kir. Di çiriya paşîn 1917 de, hukûmetê biryarnameya çapemeniyê derxist, ku gelek dezgehên ragihandinê yên mûxalîf ên ku wekî dij-şoreşger tene hesibandin li dijî wê dengê xwe wê deerxin û ew wê, bênina ser ziman ku ew rewş mijare azadiyê û wekheviyê jîholê radikê.

Lenîn di Mijdara 1917an de danezana mafên gelên Rûsyayê derxist û tê de diyar kir ku komên etnîkî yên ne-rûs ên ku di nava komarê de dijîn,

mafê wan heye ku ji desthilatdariya Rûsyayê veqetin û netewe-dewletên xwe yên serbixwe ava bikin. Gelek welatan serxwebûna xwe denezendin. Fînlanda û Lîtvanya di kanûna pêşîn 1917, Letonya û Ukrayna di çile 1918, Estonya di sibata 1918, Transkafkasya di avrêla 1918 û Polonya di mijdara 1918 de serxwebûnên denezendin. Bolşevîkan bi awayekî aktîf piştgirî dan rêxistinên komunîst ên van dewletên netewe yên serbixwe û xwe pêşxistina wan. Di tîrmeha 1918an de kongreya pêncemîn a hemî Rûsyayê ya Sovyetê destûrek pejirand ku komara rûsyayê vediguherîne Komara sosyalîst a federatîf a sovyetê ya rûsyayê.

Di mijdara 1917 de, Sovnarkom biryarek derxist ku pergala hiqûqî ya Rûsyayê betal kir û banga karhanîna "wijdana şoreşgerî" kir ku şûna qanûnên hilweşandî bigire. Dadgeh bi pergalek du qat a Dadgehên Şoreşê hatin guheztin da ku bi tawanên dij-şoreşê re mijûl bibin, û Dadgehên Gel ji bo ku bi sûcên sivîl û sûcên din re mijûl bibin. Ji wan re hat ferman kirin ku guh nedin zagonên berê û biryarên xwe li ser biryarên Sovnarkom û "heste edaletê ya sosyalîst" bingeh bigirin. Çiriya paşîn di heman demê de nûvekirina hêzên çekdar dît; Sovnarkom tedbîrên wekhevîyê da destpêkirin, rutbe, sernav û madalyayên berê betal kir û bang li leşkeran kir ku komîteyên ji bo hilbijartina fermandarên xwe ava bikin.

Di cotmeha 1917 de, Lenîn biryarnameyek derxist ku ji bo her kesê li Rûsyayê kar di rojê de heşt saetan sînordar dike. Wî her weha biryarek li ser Perwerdehiya giştî derxist, ku ji hukûmetê xwest ku perwerdehiya bêpere, laîk ji bo hemû zarokên li rûsyayê ewla/garantî bike. Ji bo têkoşîna li dijî nexwendewariya girseyî kampanyayek xwendin û nivîsandinê hate destpêkirin; Ji sala 1920 heta 1926, li gorî texmînan 5 mîlyon kes beşdarî kursên bingehîn ên xwendinê bûn. Zagonên ku wekhevîya zayendî hembêz dikirin, ji bo azadkirina jinan bi dayîna xweseriya aborî ji mêrên xwe re û rakirina qedexeyên li ser hevberdanê, hatin derxistin. Ji bo pêşdebirina van armancan, rêxistina jinan a Bolşevîk Zhenotdel, hat damezrandin. Di dema Lenîn de rûsya bû welatê yekem ku di sêmeha yekem de kurtajkirina bijartî qanûnî kir. Di dewama wê de wê, di çile 1918 de, hukûmetê biryara veqetandina karên dêr û dewletê ji hev cihêkirinê da û perwerdehiya olî li dibistanan qedexe kir (çav: Volkogonov, Dmitri (1994). Lenin: Life and Legacy. Translated by Shukman, Harold. London: HarperCollins, p: 373).

Di çiriya paşîn 1917 de Lenîn biryarnameya sehêtkirina karkeran derxist. Bi wê komîteyek hilbijartî da avakirin da ku çavdêriya

rêvebirina karûxabarên karkeran bikê. Di wê mehê de wan fermanek jî derxist ku zêrên welêt desteser kirin, û bankan malgişkkirin, ku Lenîn ev yek wek gaveke mezin ber bi sosyalîzmê ve dît. Di meha kanûnê de Sovnarkom encumena bilind a aboriya neteweyî (VSNKh) bi desthilatdariya li ser pîşesaziyê çandinî û bazirganiyê ava kir. Komîteyên kargêhê bi sendîkayên bi VSNKh ve girêdayî bûn. Plana aborî ya navendî ya dewletê li ser berjewendiyên aborî yê herêmî yê karkeran bû. Di destpêka sala 1918 de, Sovnarkom hemû deynên biyanî betal kir û red kir ku ew faîza deynê wan bide. Di nîsana 1918 de wê bazirganiya derve neteweyî kir û yekdestdariya dewletê li ser îthalat û îxracatê saz kir. Di hezîrana 1918-an de, wî biryar da ku netewekirina kargêrî, rêyên hesinî, endezyarî, tekstîl, û madenan bide û wê were pîretizekirin. Ev wê weke aliyên giring û gavên giring di çerçoveya avakirina pergalek nû a civakî de ku ew werina avakirin de.

Di wê nûqtayê de wê gav bi gav hemû temenê pergaliê ên berê yê rûsya çarî wê were gûharandin û wê li ser temenekê civakî û dî dîmenekê kominalî de wê, bê xwestin ku ew were şîrovekirin. Di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê hinek fêrsên fahmkirinê ên pêvajoya fahmkirinê û pêşketinê ku wê were dayin çêkirin wê weke lenin di xabate xwe ya bi navê 'dewlet û şoreşê' de wê werênê ser ziman wê bi wê re wê dîmenekê fahmkirinê wê karibê bide dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê mijare dewletê û weke saziyek serdest ji navaroka biryarên lenin mirov wê fahmdikê ku wê hê weke tégînek bi pîrsgirêk wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Lê lenin di rengekê de wê, di salên xwe yê dawiyê de wê nijadperestiya rûsî ku wê li ser temenekê pêşketina ku ew dihê çêkirin bi tégîna 'şanaziyê' û hwd re ku wê bibê wê weke aliyekê ku ew wê di dilê wî de weke hinek fikar û tirsan jî wê piştî wê bidest afirandinê wê bikê bê.

Hewldanên pêşxistina aşîtiyê û nerînên cihê ên li ser wê.

Piştî ku wê sovyet wê şoreşa wê were kirin wê di rengekê din de wê dîmenekê wê yê din wê ji aliyekê din ve wê xwe bide dîyarkirin. Di wê demê de wê pêvajoya şerê cihanê ê yekem wê bidomê. Lenin wê bikeve nava hewldana dawîlêhanina wê pêvajoya şer. Ji aliyekê ve wê çawa wê rewşa rûsya wê di wê demê de wê ji şer wê derxê wê li ser wê bisekinê. Li ser wê hanîna li rojevê a peymanî aşîtiyê a 'brest-litovsk'ê wê werênê ser ziman.

Lenîn piştî hatina ser desthilatê bawer kir ku divê ramyariyeka sereke ya hikûmeta wî vekîşîna ji Şerê Cihanê yê Yekem bi danîna agirbestekê bi Hêzên Navendî yên Almanya û Avusturya-Macaristanê re be.

Berevajî vê yekê, Bolşevîkên din ên weke Nîkolay Bukharîn û Komunîstên Çep, di wê baweriyê de bûn ku aştîya bi hêzên navendî re wê bibe xiyanetek li sosyalîzma navneteweyî û ku divê Rûsya li şûna wê "şerê berevaniya şoreşgerî" bike ku dê serhildanek proleteriyaya Alman li dijî hikûmeta wan bide pêşxistin.

Di wê çerçoveyê de wê bixwezin ku ew wê çawa wê pêvajoya şerê proleteriyayî belavbikê wê di wê temenê de wê di şêwayekê de wê were li wê hizirkirin. Lê lenin di wê nûqtayê de wî hizir dikir ku ew di dewama şerekê de wê, destkevtiyên ku wan li parzemina rûsya bidest xistina bi serkevtina wan û kirina şoreşê û hwd re wê karibê wê ji dest bide birin. Ber vê yekê wê di şêwayekê de wê çawa wê ew wê hilde li ewlehiyê wê di rengê de wê li ser wê bisekinê.

Li ser vê yekê Lenîn bi biryarnameya aştîyê ya çiriya çaşîn 1917, ku ew ji aliyê Kongreya Duyemîn a Sovyetê ve hat pejirandin û pêşkêşî hikûmetên Almanya û Awûsturya-Macaristanê hat kirin, agirbestek sê mehan pêşniyar kir. Almanan bi erênî bersiv da, vê yekê wekî firsend dîtî ku balê bikişînin ser eniya rojava û rê li ber têkçûnek berferê bigirin. Di meha mijdarê de, danûstandinên agirbestê li Brest-Litovskê, navenda fermandariya bilind a Alman li eniya rojhilat, û heyeta rûsî ya bi serokatîya Troçkî û Adolf Joffe re dest pê kir. Di vê navberê de heta meha çileyê agirbestek hat herêkirin. Di dema danûstandinan de almanan îsrar kirin li ser domandina dagîrkeriyên dema şer ên ku Polonya, Lîtvanya û hwd di nav de ne, di heman demê de rûsan got ku ev yek binpêkirina mafên çarenivîsa van neteweyan e. Hin Bolşevîkan hêviyên dirêjkirina muzakereyan heta ku şoreşa proleter li seranserê Ewropayê biqewime diyar kiribûn. Di 7ê çileyê 1918an de Troçkî bi ultîmatoma Hêzên Navendî ji Brest-Litovskê çû St. Petersburgê. An dê Rûsya daxwazên axê ên Almanyayê herêbike, an jî dê şer berdewam bike(çav: Service, Robert (2000). Lenin: A Biography. London: Macmillan, p: 338). Di aslê xwe de wê li gorî fikar û hizrên di serê lenin de ew di wê nûqtayê de wê bikeve nava ne derneketinê bêrê de. Wê di wê nûqtayê de wê çawa wê rêyekê wê bibîne wê li ser wê bisekinê. Lenin ew aştî taqtiqî didît û wî dixwest ku ew demekê bi wê qizinc bikê ku ew karibin di wê demê de ew hinekê xwe li hev bidina hev. Bingihê xwe xwe xort bikin û şoreşa ku ew bi şerê navxweyî dijî wê, ji wê rewşa wê derxê.

Di wê rewşê de wê, demê lenin weke ku wî didît ku wê pêşaroja şoreşê dikeve xateriyê. Ber vê yekê wî di rengekê xwest ku ew endamên komiteya navendî a bolşevîkan razi kir. Di wê demê de wê, bi awayekê wê heya hêzên alman û navendîtîya ji wê heldana lenin wê weke ku wê çêbibê. Ew wê carê wê, xwestekên xwe wê berfirehtir bikin. Wê ne tenê li ser herêmên baltîqê û polonya lê wê li ser herêmên ukraina jî wê çawa wê, serdestîya wê ya leşkerî wê herê bikê wê ji hukumeta sovyetê wê bixwezê.

Di çile û Sibata de, Lenîn ji bolşevîkan xwest ku pêşniyarên Almanya herê bikin. Wî xwest kir ku windahiyên axê tene pejirandin dakû ew karibê dem qizincbikê ku ew saxlambûna hukûmeta bi pêşengiya Bolşevîk misoger bike. Piraniya Bolşevîkan helwesta wî red kirin, bi hêviya dirêjkirina agirbestê û gazîkirina blofê ya Almanyayê. Di 18ê Sibata de, Artêşa Alman Operasyona Faustschlag da destpêkirin, di nav axa di bin kontrola Rûsyayê de pêşve çû û di nav rojekê de Dvinsk zeft kir. Di vê xalê de, Lenîn di dawiyê de piraniya kêm ji Komîteya Navendî ya Bolşevîk razi kir ku daxwazên hêzên navendî herê bike. Di 23ê Sibata de, Hêzên Navendî ultîmatomêk nû dan: Divê Rûsya kontrola Almanyayê ne tenê li ser Polonya û dewletên Baltîk, lê hem jî li ser Ukrayna nas bike, an jî bi êrîşek berfireh re rû bi rû bimîne(çav: Shub, David (1966). Lenin: A Biography (revised ed.). London: Pelican. Sun, Feifei (4 February 2011). "Top 25 Political Icons: Lenin", p: 339).

Di berdêla windahiya qadên mazin de wê di 3'yê adarê de wê peyman di nava hêzên alman û sovyetê de wê were mohrkirin. Li ser wê levkirinê û çêkirina peymanê wê di sovyetê de wê weke 'tekçûnekê' wê were binavkirin û wê heta ku wê gelek endamên sovnakomê wê ji wê sedemê wê xwe ji endamtiya sovnakomê wê vekişênin. Lê lenin di wê nûqtayê de wê, ji aliyekê din ve wê pêngavek ramyarî wê li herêmê wê bide destpêkirin. Ew wê çawa wê herêmên ku wî bi peymanê dev hêzên alman ve berdeya wê bidest bixê wê vê carê wê, li nava alman wê bi piştgiriyek zêde û mazin wê tevgerek proleteri wê bide destpêkirin. Di wê çerçoveyê de wê, piştî wê ne bi gelekî re wê, almanya wê bi pirsgirêkên ji wê diqawimin wê bi nave xwe ve wê alaquadar bibê û wê, ev rewş wê piştî wê di demek kin de ku wê hinekê rewşa xwe zortkiri a hukumeta sovyetê wê cardin wê bigihênê serwerîya wê ya li herêmên ku wê bi peymanê bi dev almanan ve berdana. Ev rewş wê piştê wê ne bi gelekî re wê li ser wê bi dayina ultimatona hukumeta alman re wê pêvajoya aşîtiyê ku ew hatibû mohrkirin wê dawî li wê were.

Di wê demê de wê, piştê wê di aslê xwe de wê rewşek zêde mazin wê xwe bide dîyarkirin. Deverên ku wê weke yên çandiniyê û hwd ku ew bi peymanê bi dev almanan ve hatina hiştin wê piştî wê pirsgirêka zad û genim û hwd wê bide çêkirin. Di awayekê de wê, rewşek nêzî ya birçîbûnê wê li herêma wê çê bibê û wê di wê nûqteyê de wê, bolşevik wê hêzên xwe wê bişênin ku ew dest dênina ser embarên genim ku ew karibin bi awayekê weke hev parvekirinekê li giştî bikin.

Rewşa rûsya piştî wê hema bêja piştî ya dema çar wê çawa wê xirabtir bibê wê karibê wê bi wê re wê kifşbikê. Di wê nûqteyê de wê, lenin wê demekê wê di wê demê wê weke ku wê were ser ziman jî wê zora dewletî wê di şewayekê de wê biarbênê. Di wê demê de wê bi gotinên weke "dewlet wê aygitek zorê bê. Berê wê ji aliyê komek serdest ve ew hat bikarhanîn bo berjewendiyên xwe. Nûha em bo berjewendiya wan û parastina wan bikardihênin" wê werênê ser ziman. Di wê dema aloz de wê, dema ku wê lenin wê weke bikeve tirsê ku wê şoreşê wê ji dest windabikê wê, hêzek ku ew mafê zorê jî didiyê wê bi hin hêzên de avakirin û bi navê "cheka" wê were bi navkirin weke hêzek sivil a 'ewlehiyê' wê were bi navkirin wê avabikê. Di elona 1918'ê de wê ji sovnakomê wê ragihandin û biryarnameya ku wê li ser wê were ragihandin wê di wê de wê bê gotin ku wê armanca wê hêza teybet wê ew bê ku ew rewşa burziwayî a serdest ji nava civakê wê tûnabikê. Di wê temenê de ew wê xwe jinûve wê serdest bikin û wê bi awayekê kapitalistî wê bibin û wê derkevina li holê wê çawa wê pêşîya wan bigirê wê yekê wê ew wê pênasebikê. Ev hêz wê weke hêzek ku ew kê wê karibê bişênê dadgehê û neşênê dadgehê wê weke ku wê xwediyê dîyarkirina wê jî bê. Di hinek dokumanên demê û nivîsên wê de wê, dema ku wê ji wê were bahskirin wê bi gotina 'terora şoreşgerî' wê ji wê were bahskirin.

Lenin û têtîna emperyalismê

Li gorî lenin mijare emperyalismê wê weke têtîna û mijarek ku wê di rengekê de wê weke pêvajoyek bi ast a piştî kapitalismê ku ew dihê û dibê wê pênasebikê. Di wê çerçoveyê de wê di demên destpêkê ên şoreşê de ku wê piştî hin bi hin wê, wê sazîyên civakî ên şoreşê wê werina rûnandin û pê de wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê.

Lenin wê ji aliyekê ve wê mijare emperyalismê wê ji aliyê têtîna kirina şoreşê li giştîya cihanê ve wê were kirin û wê di wê temenê de wê derfetên wê û çawa wê, di bin pêşketina wê ya piştî de wê şoreş û an

tekoşînên proleterî wê nebin wê di wê temenê de wê di rengê de wê li ser wê bisekinê.

Di awayê de wê di demên piştê ên emperyalismê de wê tekoşîna proleterî wê pêşnekeve re wê werênê ser ziman. Li gorî wî di wê temenê de wê ber ku wê ji ber danîşandina hin derfet û rewşên weke yên pîvanên jîyanî ku wê bibin wê ew wê nebê.

Di wê nûqtayê de wê di destpêka xabate xwe ya bi navê ” emperyalîzm qonaxa herî bilind a kapîtalîzmê ye” de wê werênê ser ziman ku wê, mijare têgînek şoreşê re wê werênê ser ziman. Wê dema ku wê bahsa marksîsmê wê bikê di destpêkê de wê bi şîroveyên kort ên li ser kautsky ku wê bi gotina ” marksîsmê ji cewherê wê yê şoreşgerî ku ew wê dûrbikê wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê ya ku wê lenin wê bibê û wê bigihênê wê şîroveyê wê çi bê? Di serî de wê di rengê de wê, bi şîroveyên wî re wê, çawa wê, mijare şoreşê wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di awayê de wê demek tekoşînê û di wê temenê de wê bi dema tekoşînê û fêrsên wê yên fahmkirinê re wê di rengê de ew wê şîrovebikê. Di rengê din de wê di bin pergale emperyalismê de wê heviya kirinê şoreşê wê çawa wê ji holê wê rabê wê di wê temenê de wê di rengê de wê bixwezê ku ew wê li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê xwe li rewşa wê berdan û weke hêvîkirina ji wê çawa wê di rengê de wê, bi xwe re wê xirabûnê wê werênê wê ser wê bisekinê.

Di wê demê de wê di şewayekê de wê bikê û bixwezê ku ew qarakterê têgîna emperyalismê wê di wê çerçoveyê de wê, şîrovebikê. Di rengê de wê, ew bi hev re ketina nava tevgerê û têkiliyek weke ya welatên pêşneketî a weke ya federetif ku ew bi hev re wê li hemberî ya pergalek emperyalist wê bikin re wê bînenê ser ziman. Lenin di wê xabate xwe de wê bahsa domandina nakokiyên ramyarî, aborî û civakî ku wê di temenê serdestî û bindestiyê de wê xwe bidina dîyarkirin jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê bikê.

Ji navaroka xabate wê mirov dikarê wê di wê çerçoveyê de ku ew wê çawa wê hilde li dest wê karibê wê hinekê wê fahmbikê. Minaq wê di destpêkê de wê, zêdebûna kedê û monopolasyona wê, di rengê de wê werênê ser ziman. Di beşa duyem de wê weyna bankayan û di beşa duyem de wê, Sermaye darayî û olîgarşîya darayî wê hilde li dest. Di dewama wê de wê pêvajoyên ixrackirinê wê di rengê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê dînya ku wê di nava hêzên

kapitalist de wê çawa wê were parvekirin û di dewama wê de wê ji aliyê hêzên kapitalist ve wê li ser wê temenê wê çawa wê temenekê rêveberinê a giştî û hegomenikî wê were avakirin wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê li ser têtîngînê marksismê û rexnegirtina li ser kautsky re wê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê hilde li dest. Lenin kautsky wê weke jî rastiya marksismê dîrketinê û heta ku wê weke li wê 'xiyanet' kirî wê di rengekê de wê li ser wê temenê wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, aliyekê din jî wê bi şîroveyên xwe yên li ser kautsky re ku wê bikê wê çawa wê, di rengekê de wê weke hêvîkirina ji pergale kapitalismê û bi wê re ji têtînga şoreşgerî dîrketinê wê bikê re wê bêtê ser ziman.

Di çerçoveya şîroveya xwe ya rexnegirtina li emperyalismê û cihê wê yê di dîrokê de wê mijare di nava pergale wê de wê çawa wê, civak wê were çewisandin, bînpêkirin û jî maf û azadiya wê were dîrkin û wê weke rêyek metîngîrîkirinê wê bibînê wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqtîyê de wê ne tenê wê bi vebûna li derve wê li hundurîya xwe jî wê çawa wê ya di dest de wê bigirê û an wê bi armanca xwe gihandina li karkirinê û hwd re wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Ji ber vê yekê, Lenîn dibêje ku dewletên netewe yên kapîtalîst ên pêşkeftî û kartel hem welatîyên xwe û hem jî çavkanî û gelên welatên din îstîsmar dikin, têtîkîlyek xirabkirinê diafirînin ku destûrê dide kartelan sîd werbigirin û berfireh bibin. Ev di dawiyê de xwe dispêre bikarhanîna an gefa hêzê ji bo parastina berjewendîyên taybet. Ji ber vê îstîsmarê neteweyên hatine îstîsmarkirin nikarin pêşketîneke bi wate bi dest bixin. Ev yek bandûrê li kapasîteya wan dike ku bi hev re têtîkîlî daynin û xwe biparêzin. Hêza her tiştî ya emperyalîzmê pêvajoyên civakî û aborî yên li welatên emperyalîst û yên kolonî berovajî dike. Ji ber vê yekê têtîkoşîna di navbera emperyalîzm û dekolonîzasyonê de ji bo pêşeroja mirovahiyê weke nakokîya herî girîng wê pênase dikê.

Lenin di dewama wê de wê dihênê ser ziman ku hêzên emperyalîst dê dijberiya xwe ya neteweperest (bi fêrsa nijadperestiyê wê bi lêv dikê) û aborîyî bikin yek û bi pergala emperyalîzmê re bihêlin, bi vî rengî bi hev re îstîsmara kolonyal a cîhana nepêşketî pêk bînin. Lenîn bi Kautsky bertek nîşan da û got ku hevsengiya hêzê di têtîkîlyên navneteweyî yên di navbera împaratorîyên Ewropî de her tim diguhere, ji ber vê yekê yekîtiya ranyarî ya emperyalîzmê destûr nayê dayîn, û ku bêtîstîqrariyek ranyarî ya weha pêşbazî û nakokî li şûna hevkarîyê motîve dike.

Lenin wê dema ku wê bahsa pêvajoya emperyalismê wê bikê wê ne tenê wê ya dema şerê demê de wê bahsa wê bikê. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê piştî wê di demên pêşketina wê de wê bi pêvajoyek dîrokî a çawa wê pêşkeve wê di wê çerçoveyê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Wekin wê pêvajoyên dîrokî wê bi encamên wê re wê çawa wê bi awayekê bi derfet wê bibin û encaman wê bidina dîyarkirin li ser temenekê civakî, pergali û pergale aborî û hwd de wê bikê û wê bixwezê ku ew wê di rengekê û awayekê de wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê, ev çerçoveya hizra wî de wê, piştî wê, ku wê çûyina li enternasyonalisme sêyem wê bixwezê ku ew teoriya wî bi çerçoveya wê re berfireh were kirin û wê çawa wê weke temenekê fahmkirinê ê bingihîn ku ew were herêkirin. Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê hebûna konaxa emperyalismê wê di rengekê de wê herêkirina wê û di wê temenê de wê fahmkirina wê li ser wê bisekinê. Di awayekê din de jî wê pêvajoyên pergale aborî wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di şewayekê de wê werênê ser ziman bê.

Lenin wê di wê pêvajoyê de wê weyna rewşa pergale aborî û weke rewşek kartelî pêşketina wê û xwe diyarkirin wê derxê li pêş. Di wê çerçoveyê de wê dema ku wê pêvajoya şerê cihanê ê yekem wê şîrovebikê û wê bi encamên wê re wê çawa wê, weke şerekê pervakirinê bê wê li ser wê temenê wê di dîmenekê de wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê bi wê re wê werênê ser ziman. Li gorî lenin emperyalism wê weke pêvajoyek weke berhema endesyayariyê û pêşasaziya wê bê û wê, li ser wê temenê de wê bi çerçoveyek sehêfî a netewî û navnetewî ku wê pêşkeve re wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, hemû dewlemendiyên ardnigariyên ku wê bê ku wê li wê were nerîn ku ew yê kujan netewê bin ew werina desteserkirin wê di wê temenê de wê, di şewayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Wê weke têgînekê emperyalismê ku ew li pey ilhaqkirinê ku ew dikev û dibazê de wê di şewayekê de ew wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Wê dema ku em hinekê ji salixkirina gotina emperyalismê´ a lenin gavê biavêjin wê demê wê di wê temenê de wê weke çerçoveyek hegomoneikî a serdest û wê di wê temenê de wê bi pêvajoyên wê yê bingihîn ên weke bi sazûmana bankayan, kartel û hwd re wê, di şewayekê de wê karibê wê fahmbikê. Di wê nûqtayê de wê weke intibayek ku wê di dewama kapitalismê de wê weke fahmkirina wê jî ku wê werênê ser ziman wê, di

beşa bi navê 'rexnegirtina li emperyalismê' a xabate xwe ya bi navê " emperyalizm qonaxa herî bilind a kapîtalîzmê ye" de wê, li ser wê çerçoveya wê ya salixkirina wê di şêwayekê de wê bisekinê.

Lê di rengekê de wê, di dewama kapitalismê de wê salixkirina wêw, weke 'pêvajoyek pêwîstî' ku wê weke wê were wê di rengekê de wê karibê were fahmkirin û bi wê sedemê ew li dijî wê derdikeve.

Di şêwayekê de wê, pêşketinên wê demê ên weke di çerçoveya ingilistan, firansa û almanya demê de wê li ser temenekê emperyalist û rewşên weke ên parvekirina herêmên cihanê û li ser ya herêmên xizan re koloniyên xwe avakirin û xwe gihandina metingeriyan wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê ku wê li ser wê were sekin in bê.

Di wê nûqteyê de wê, mijare têgîna emperyalismê wê, di aslê xwe de wê, ji aliyekê ve wê, bi têgînek gelemperî û an bi hegomeniya global re wê di rengekê de wê dervî wê çerçoveya wê ya netewî wê derketina wê û wê, kartelên ku ew diafirin wê, bi wê temenê wê, sazûmana xwe wê biafirênin wê di rengekê de wê werênina ser ziman.

Emperyalism, bi giştî, weke pêşketin û berdewamiya rasterast a taybetiyên bingehîn ên kapîtalîzmê ku ew derketiya li holê pênasekirina wê, di aslê xwe de wê, weke lenin jî wê werênê ser ziman wê weke salixkirinek kêr û heta deverekê jî wê ne di cih de wê bimênê. Lê emperyalism tenê di qonaxa xwe ya diyarkirî de ew, bi pêşketina xwe weke dîmenekê din ê giştî xwe di de dîyarkirin.

Di rewşa dema emperyalismê de wê, sazûmana ku ew wê weke 'sazûmana civakî' dibê û derdikeve li pêş wê weke çerçoveyek 'giranê' a di çerçoveya giştî de û weke di hiyararşiyek ji binî bi ber serî ve wê diafirênê û dihênê li holê bê. Di wê çerçoveyê de wê, lenin jî wê bahsa astek civakbûnê di wê konaxê de wê bikê jî lê wê dikarê wê fahmbikê ku ew civakbûn wê, di rengekê de û di çerçoveyekê de wê weke di wê sazûmana hiyararşiyê a girêdanî de wê di dîmenê civake tekakeesan a ku max weber di rengekê de weke ku ew çerçoveya wê dide dîyarkirin jî wê bi şêwayekê were dîtin.

Hilberîn û berheviya wê, di wê temenê de wê, wê çerçoveyê de wê, bi giştîtiya wê re wê karibê wê li wê bihizirê. Lê wê ji rewşa sazûmana weke ya bi temenê bingehî a girêdaniyek 'monopoli' û hwd re wê were bi sazkin. Di wê demê de wê, kes wê hem weke bi xwe bê û hem jî wê weke nebê. Ne bi wîn bê. Li ser wê temenê ger mirov bikê ku emperyalismê wê pênasebikê wê di dîmenekê de wê weke hêsta bi gotina 'yekdestitiyê' wê bi zêdeyî wê weke ku wê derkeve li pêş. Lê ev wê, di

rengê de wê weke gotinek di hanîna wê ya ser ziman de wê bi fêrsên xwe yên dide fahmkirin re wê weke ku wê dîsa wê kêmbimênê. Yekser weke pergale hegemoni a monopoli a bindestkirinê ku ew li ser sazûman û pergale civakî û qadên wê yên jîyanî giştî re wê di dîmenekê de wê dide çêkirin wê karibê wê fahmbikê.

Rêjeyên ku wê lenin wê di xabate xwe ya li ser emperyalismê de wê werênê ser ziman wê weke minaq wê, 'deutsche bank' a alman ku wê xwediyê rêzinek bank a li bin xwe re bê û bi wê tûra wê xwediyê dîmenek hegomenik a serwer bê wê, di wê nûqteyê de wê dîmenekê wê yê ku wê karibê wê werênê ser ziman bê. Bi wê re lenin di xwezê balê bikişênê wê hiyararşîya ku ew di wê temenê de wê bi serdestîya wê afirîya re. Di wê nûqteyê de wê di dîmenê asta bilind, dîmenê asta navîn û di dîmenê asta binî de wê, hiyararşîya pergale emperyalismê wê karibê wê werênê ser ziman. Têgîna kapitalismê wê di rengê de wê, li dora dîmenê pêşî ê binî de wê di awayekê de wê cih bigirê û herdû dîmenên din wê li ser wê re wê, di awayekê de wê, bi şewayên dîmenê weke yê duyem ên weke yên kartelan û hwd re wê bibê û dîmenê sêyem wê di asta jorin de wê serwerî û dîyarkirina bi wê re ku wê bibê wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê. Ev di awayekê de wê di destpêka sedsale 19min de wê, di awayekê de wê weke bi rewşa pergale weke di dîmenê imparatorî ku wê li ser ya dora xwe wê bi çêkirina metingerên xwe û bi wê re ew gihiştina wê serwerîya xwe wê, karibê wê di rengê de wê fahmbikê bê.

Lê di aslê xwe de wê dema ku em di dîmenekê de wê, têgîna emperyalismê wê bi dîrokê re wê werênê ser ziman wê nikaribê wê weke di wê dema ku wê ne lenin wê dihênê ser ziman de wê şîrovebikê û ne jî wê di demên berî wê ên bi pêşketina kapitalismê re wê di dîmenekê de wê werênê ser ziman. Lenin wê bi zêdeyî wê dîmenekê aborî û bingihê wê bi sazûmana wê bixwezê ku ew bi danayan wê werênê ser ziman. Lê ev wê weke têgînek ku em wê bi zêdeyî wê ji aliyê têgînek zêhnî ve wê di awayekê de wê şîrovebikin. Em di dîrokê de wê li wê binerîn wê dîmenê pêşî ê ku wê di wê çerçoveyê de wê karibê xwe di awayekê de wê di mejiyê mirov de wê bide dîyarkirin wê dîmenê romaya kevn wê karibê wê di awayekê de wê li ser wê re wê ji aliyê ve wê bi rewşên weke yên zêhnî û hwd re jî wê werênê ser ziman.

Di demên ku wê di wê de wê marks wê kapitalismê û lenin wê emperyalismê wê werênê ser ziman de wê, weke demek ku ew pergale wê bi temenekê aborî û zêhnî wê bi zêdeyî wê rengên xwe wê bi sazûmanên

xwe re wê êdî wê bidina dîyarkirin bin. Di wê nûqtayê de wê, ne tenê wê hêzek emperyal wê bibê. Ji xwe wê şerê cihanê ê yekem wê ji ber ku wê pîrr hêzên emperyal wê bibin û wê li ser wê cihanê û pervarkirinê wê çawa wê bidest xistinê û xwe serwerkirinê wê bi wê re wê bikin wê di wê temenê de wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin.

Lenin wê tenê li ser ya aborî û rêveberî û an iderî re wê hanî ser ziman. Lê emperyalisma zêhnî ku wê bahsa wê bikê wê têgînên weke yên olî û hwd jî wê di wê temenê de wê weke bi xiristiyanîyetê re bê û an islamê û hwd re bê wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê salixbikê û wê werênê ser ziman bê.

Lê ku em bahsa gotinê wê bikin wê gotin wê di rengekê de wê weke ku wê nû bê. Piştî ronansê wê di awayekê bi derfet de wê, bi rewşa ispanya-portekiz re bê, britanya mazin re bê, şerê nava firansa û Prusya bê û weke aliyekê wê giring ku wê bi zêdeyî wê li ser wê were sekin in wê şerên napolyon li deverên din ên cihanê bi armanca avakirina rewşek emperyalî a imparatorî û hwd re wê di rengekê de wê karibê wê li wê bihizirê bê. Ev rewşên dawî wê xosletekê wan ê teybet wê hebê. Ew jî wê ew bê ku wê deverên ku ew dagir dikin û an ilhaq dikin wê dewlemendiywê herêmê ên serad û binard wê hemûyan wê desteserbikin û wê hildin. Ev wê weke rewşa emperyal a ku wê were ser ziman bê.

Ji sedsale 15' min û pê de wê, pêla metingeriyê ku wê ispanya-portekiz wê pêşevaniya wê bikin wê heta destpêka sedsale 18' min wê bi koloniyên ku ew wê li herênên asya dûr, afriqa û amarikaya latin ku wê çêbikin re wê bidomê. Şerên li ser wan koloniyên wê piştî wê jî wê, di nava britanya mazin, fransa û ispanya-portekiz de wê bidomê. Rewşa sovyetê ku wê çendî wê, di rengekê de wê weke rewşek civakî û an weke bi navê desthilatîya proleter wê were bi navkirin jî wê serwerîyên wê, di dîmenekê ji wê nedûr de wê li herêmên cihanê wê, were û pêşkevê. Ber vê yekê wê, di rengekê de wê, gelek şîrovevan wê sovyetê ku ew wê, şîrovebikin wê, bi pêvajoyên wê yên pêşketinê û serwerî û rewşên wê yên hegomonikî re wê, ji têgîne emperyal ne dûr wê şîroveyna wê bi wê re wê pêşbixin û wê werênina ser ziman. Rastî û ne rastîya van gotina li deverêkê din. Lê wê dikarê wê di rengekê de wê werênê ser ziman ku wê bi hêzên cihanî re wê pêşbaziya hegomonikî ku ew di kevê navê de wê, di awayekê xwezayî de wê, sovyetê wê bikê pozisyonêk di wê rengê de.

Piştî sedsale 18' min wê, dewletên yekbûyî yên Amerîkayê ku wê pêşkevin wê di serî de wê li ser pêvajoya tekoşîna li hemberî metingeriyên britanya mazin û ispanya-portekizê re wê pozisyonê ku wê

bikeviyê de wê, ji ya sovyeta piştê ku wê bibê wê ne cihêtir bê. Bi vê yekê, dewletên yekbûyî jî di nava salên 1823-4 de bi navê doktrîna Monroe da destpêkirin ku rola hêzên kolonyalîst ên Ewropî li parzemîna Amerîkaya Bakur û Başûr bisînor bike. Di heman demê de, doktrîna Monroe destûr da dewletên yekbûyî ku li Nîvkada Rojavayî azadtir be, û statûya hêza mezin bi dest bixê. Piştî wê demê û pê de wê weke hêzek cihanî a navendî ya emperyal wê hin bi hin wê pêşkeve û wê li giştîya cihanê wê bibê xwediyê rewşên hegomonîkî.

Ev rewşa emperyalî a amarîka yekbûyî û rewşa welatên din ên emperyal wê di wê temenê de wê zêdetirî wê di dema şerê cihanê ê yekem de wê, zêdetirî wê derxê li pêş. Li ser wê temenê wê ev şer wê, weke şerê parvekirinê bê. Lenin di pêvajoyên şîrovekirinê de wê, mijare hêzên emperyal ên rojava ku wê çawa wê, bi metingeriyên xwe yê li ser herêmên weke bi kolonî û hwd ku me li jor bahsa wan wê di wê rengê de wê, pêşbixin û wê bi wan re wê rewşa xwe wê bidin. Berheviyên wan ên weke bi aborî û dewlemendiyê wê di wê temenê de wê weke li ser temenekê emperyal bi wê re wê karibê wê fahmbikê. Ew wê, metingeriya xwe re wê weke hêzek emperyal wê derkevina li holê. Minaq wê weke çawa wê kurdistan wê di navan tirkîya, iran, sûrî û îraqê de wê weke metingeriyekê bê û wê hemû bi dewlemendiyên wê bi kurdan re wê şer bikin wê karibê wê weke minaqe wê werênê ser ziman. Lê di çerçoveyek giştî a emperyal de wê rewşa metingeriya kurdistanê wê çendî wê bi tirkîya û dewletên ên herêmê re wê were dîtî jî lê wê di asta pîvana jorin a hegomonîkî a têgîna emperyalîsmê de wê, weke ku wê, di roja me de wê bi rehetî wê bi ramyariyên li ser herêmê weke rusya, amarîka û hwd ve wê, di wê dîmenê ser de wê bi metingeriya wê û rewşa emperyalîsmê re wê werênê li holê li berçav.

Gotina emperyalîsmê û nîqaşên li dora wê

Di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring ku wê di demên destpêkê ên sedsale 20an de wê gotina emperyalîsmê wê were ser ziman. Her çendî ku wê bi dîrokî û zêhnî ku mirov wê li wê bihizirê wê karibê bi mejuyek zêde kevn wê bide birin jî lê wê ji aliyê gotinî û hwd ve wê di wê demê de wê bi zêdeyî wê were ser ziman.

Ber ku me ji destpêka lenînîsmê û an lenin û hizrên wî hanî ser ziman em di wê çerçoveyê û hevrastê de mijare xwe di wê çerçoveyê de wê bidomênin.

Di awayekê de wê dema ku mirov wê mijare têgîna gotina emperyalismê wê, werê ser ziman. Wê bi zêdeyî wê bi hizrên lenin a bi xabate wî ya bi navê ” emperyalîsm qonaxa astbilind a kapîtalîsmê ye” ku wê werênê ser ziman wê di wê de wê ji aliyê çavkaniyên wê yên aborî û temenê wê ve wê di awayekê de wê were dîtin ku wê werênê ser ziman. Lenin di xabate xwe de wê bi zêdeyî wê li ser hizrên hizirvanên demê ku wê di wê çerçoveyê de wê bi hizrên wan re wê derkeve li pêş wê di xabatî de ku ew wê navê wan wê hilde li dest ên weke Hobson, Hilferding, Buharin, kautsky û hwd re wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. Hilferdig wê di xabate xwe ya navê ‘kapitale finansê’ de wê, bi hizrên xwe yên ku ew dihênê ser ziman re wê lenin wê li ser hizrên wî bisekinê.

Lenin wê dema ku wê li ser hizrên hilferdig wê bisekinê wê weke ku wê di awayekê de wê, bi rexneyên xwe yên li ser kautsky re wê werênê ser ziman re wê, werênê ser ziman. Lê li gorî lenin ew wê, di şêwayekê de wê, dîr bisekin in ji têgîna marksîsmê. Heta ku wê, di awayekê de wê, ji sosyal liberalên weke hobson jî wê şuntir wê bimênin re wê pênasebikê û wê werênê ser ziman.

Di wê demê de ku wê bi teoriyên xwe yên li ser emperyalismê re wê ji xwe bidina bahskirin bûharin wê di aslê xwe de wê weke teorivanekê zane ku wê li ser sermayê û monopolê bisekinê û bi hizrên xwe yên li ser wan re wê werênê ser ziman. Bûharîn li gorî wî di çerçoveyek netewî de wê çendî wê weke jidahi û weke xwegirtî bê lê wê di asta navnetewî de wê zêde ne xwediyê dinamîkek mazin bê re wê werênê ser ziman. Bûharin wê di şêwayekê mekanîkî de wê bi hizrî wê nêzî mijaran bê û wê di rengekê de ku em werênina ser ziman wê di şêwayekê de wê ne dîrî awayekê weke Rosa luxamburg wê karibê werênê ser ziman.

Ji aliyekê din ve jî wê di dema ku mirov xabate lenin a emperyalismê û teoriyên wî dixwênê wê weke **Hobson**, Hilferding, kautsky wê ji hizrên Buharin jî wê pîrr zêde wê karibê were kifşkirin ku wê sîd wergerihê. Di wê çerçoveyê de lê çendî ku wê lenin weke liberalekê wê pênasebikê jî lê di ya min de ez dikarim bibêjim ku wê hizirvanên weke hobson wê bandûra wan di hizra lenin de wê karibê diawayekê were kifşkirin. Di awayekê de wê ji navaroka xabate lenin wê di rengê ku ew di hizrên hobson di kirpênê de wê karibê wê fêrsa fahmkirinê wê di şêwayekê de wê bi rehetî wê kifşbikê. Lê ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê çendî wê hişk wê rexnebikê kautsky jî wê çavkaniyek zêde

giring di fahmkirinên bi têngîn emperyalismê a lenin de wê karibê ji jê bahsbikê û weke çavkaniyekê ji temen ve wê werênê ser ziman.

Hobson mijare emperyalismê wê wekneheviya dahatê û parvekirina wê di şêwayekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Çareserîya ku ew dihênê ser ziman ku ew bersivdayina xwestekan û hêza kirîn û hildana girseyên civakî bilindtirkirina wan re wê di rengekê de wê mijarê wê li wê li ser wê bisekinê û wê di şêwayekê de wê werênê ser ziman.

Ji wê aliyê ve wê lenin wê dema ku ew kirpendinên xwe li ser têngîna civakî di dema emperyalismê de wê bikê û wê werênê ser ziman wê di wê nûqtayê de wê bi têngîna asta civakê ku wê bi wê weke civak j irewşa xizaniyê wê derkeve û wê, ji tekoşîna proleter wê dūrkeve wê di rengekê de wê bîrê ser ziman bê.

Lenin di teorizekirina xwe de wê çavkaniyek w hebê. Ew jî wê têngîna 'marksismê a şoreşgerî' bê. Di wê nûqtayê de wê mijare çerçoveya wê gotinê û şîrove û rengê ku ew navaroka wê û hundurê wê dihê hanîn ser ziman wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Piştî şerê cihanê ê duyem wê, rewşên ku wê derkevina li holê ên weke ji têngîna marksismê dūrketin û lenin ku wê weke pasifisim, oportinism û reformism ku wê pênasebikê û wê rexnebikê wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê. Di wê demê de wê, hin bi hin wê rêxistinê civaknas ê civakî wê derkevin û wê bi têngînek 'demokrati' wê zêdetirî wê weke ku wê di dîmenekê ji marksismê dūrketinê ku wê bijîn re wê, li ser wê temenê wê, lenin wê bixwezê ku ew rexneyên xwe wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Di rexneyên wî yên li kautsky ku wê bikê wê ne tenê wê bi kautsky re wê bi sînor bê. Di dewama wê de wê hinekê jî wê weke rexneya ku wê li ser wê temenê wê werina kirin bin wê karibê wê di rengekê de şîrovebikê û werênê ser ziman bê.

Di wê demê de wê xabatên teorikî ên li ser emperyalismê wê zêdeyî wê xwe bidina dîyarkirin. Di temene hem netewî û hem navnetewî de wê di şêwayekê wê were li ser sekin in. Di wê çerçoveyê de wê ne tenê teoriyên lenin lê yên weke bûharin û an hobsin jî wê binerê wê di wê temenê de wê karibê wê di şêwayekê de wê bi wê re wê kifşbikê. Hilferdig wê direngê de wê, li ser têngîna aboriya fînsanê wê mijare 'şoreşa cihanê' wê di rengekê de wê were dîtin ku ew wê hilde li dest.

Lenin bi giştî wê di çerçoveya teorikî û pîretikî bi hûrgilî li ser esasekê abori dahûrkinê wê bixwezê wê bikê û ji wê bigihijê hinek çareserîyên ramyarî ku ew ji wê werênê li holê. Li ser wê temenê wê bi têngîna şoreşa

cihanê re wê, hinek teori û rêgezên ku ew ji xwandina hizrên marks wê bikê û bixwezê ku ew derxê û werênê ser ziman. Di wê demê de ku wê weke pirsgirêkek demî wê pirsgirêka netewî wê bi zêdeyî wê li pêş bê û wê di wê çerçoveyê de lêgerînên ku ew dihên lêgerîn wê bixwezê ku ew bi wê çerçoveyê hizrên xwe bi perspektifek çînî a kedkaran wê werênê ser ziman.

Li gorî lenin wê şerê cihanê ê yekem wê bi xwe re wê hinek pirsgirêkên weke qatbûnê û ji hev felişînê jî wê werênê. Di wê çerçoveyê de wê, bixwezê ku ew li ser pirsgirêkên demê bisekinê û ew wê werênê ser ziman. Lê di wê demê de wê rewşa xabatkaran jî wê di wê de wê weke ku wê bi gûharê û heta ku engels wê dema ku wê bahsa rewşa xabatkarên ingilistanê wê bikê wê bi gotina 'di nava çîna xabatkaran de wê beşek 'aristokrat' wê biafirê re wê bi gotin bikê û wê werênê ser ziman. Ew wê bi gelemperî wê yên weke bi sendiqayî û an yên xwediyê maaşên bilind bin. Lê wê di xabate xwe ya emperyalismê de wê weke 'mêyla oportinismê' wê di rengekê de wê pênasebikê û wê dihênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê, lenin wê dema ku wê di xabate xwe ya emperyalismê de wê di wê rengê de wê cih bide gotinên engels jî wê bixwezê wê bibêjê ku wê her hêzên mazin ên emperyalist wê, di nava xabatkaran de wê çawa wê beşek aristokratikî wê biafirênê û wê bi wê re wê li gorî berjewendiyên xwe wê bikarbênê wê bi wê re wê li ser wê bikê û wê bixwezê wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Pêşaroja çîna xabatkar û emperyalismê

Weke aliyekê wê yê din ku wê lenin wê li ser wê bisekinê wê pêşaroja çîna xabatkar û di wê nûqtayê de wê di nava pergale emperyalismê de ku wê çawa wê bibê bê. Di wê nûqtayê de wê hinek dîmenên fahmkirinê û fêrsên wê dikarê ji navaroka xabate wî ya emperyalismê wê derxê. Wekî din wê, bi nîşeyên ji engels ên li ser çîna xabatkar a ingilistanê wê di wê temenê de wê bi gotinên ku ew dibêjê re wê bixwezê ku ew wê di rengekê de wê salixbikê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mijare têgîna çîna xabatkar wê, di rengekê de wê, wê çerçoveya wê girseya ku ew wê weke aristokrasiya ku ew di nava çîna xabatkar de de wê derkeve wê di wê nûqtayê de wê weke çerçoveyek ku ew wê li ser temenê çîna navendî wê di rengekê de wê pênasebikê û wê weke çînek teybet a nêvî bi nêvî weke hem burziwazî û hem jî xabatkar wê di rengekê de wê li wê bihizirê.

Di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê din jî ku wê ne engels û marks û ne jî piştî wê lenin ku ew zêde li ser wê sekinîya wê nûqtaya pêşketina bi aqil û wê weke faktorek ku ew wê di wê temenê de wê cihêbûnê û cûdabûnê di nava xabate mejî û ya dest de wê bide dîyarkirin bê. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê hinekê wê li ser wê bisekinê bê.

Ji wê aliyê ve wê di aslê xwe de wê ji aliyekê ve wê ev beşa çîna xabatkar ku wê bi hinek wasifna û nitelikna wê xwe bide dîyarkirinw ê di wê nûqtayê de wê, weke çînek ku wê xwediyê hinek 'imtiyazên' bi xwe û hebûna xwe re bê. Ev wê weke rewşek ku wê hê di demên piştî şerl cihanê ê duyem de wê xwe bide dîyarkirin û wê rewşên weke ji çerçoveya çîna xabatkar û tekoşîna wê dûrketinê ku wê salixbikê wê di wê temenê de wê di renekê de wê bixwezê ku wê werênê ser ziman.

Lê ev nûqte wê weke nûqtayek hinek komplike wê xwe bide dîyarkirin û wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Di wê nûqtayê de wê mirov nikaribê ku wê wusa tefkirbikê ku wê çîna xabatkar wê weke xwe di cihê xwe bi hijmêrê û bimênê. Di wê nûqtayê de wê, pêşkeve û wê gihiştina imtiyazan wê ne weke kêmesîyekê lê wê weke derfetekê wê ji gelek aliyan ve wê karibê wê di renekê de wê, li wê bihizirê bê. Wekî din wê ev wê weke hêzek bandûrbar wê derkeve li pêş û wê di wê temenê de wê ji çerçoveya wê ku mirov binerê wê karibê wê bi rehetî wê fahmbikê ku wê xwediyê rewşek bandûrbar a gûharîner bê. Di wê çerçoveyê de wê di nava ahenge civakî de wê bandûra wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê.

Di wê nûqtayê de wê pirsê wê li wê nûqtayê wê karibê wê bikê. Gelo ev girsa wê potansiyal û hêza u ew bi wê weke dibê xwediyê wê ew di farqe wê de ya? An jî ew wê di çerçoveya civakê de wê, çawa wê, di renekê de wê, karibê wê fahmbikê bê? Lenin wê di renekê de wê bi dîmenekê bi gûman û neyinî nêzbûna li wê êdî wê weke faktorek gûharînê wê fahmkirina wê û têgîn û felsefeyên di çerçoveyek gûharîner a civakî û hwd de pêşxistina wê jî wê weke nebê. Di wê nûqtayê de wê ji wê rewşa xwe bi şûn ve gav avêtinê ji wê zêdetirî di wê rewşê de fêrsên fahmkirinê bi pêşxistina wan re wê kirina tevgerê û weke hêzek gûharîner û pêşkektinê wê bikê. Ya ku wê di aslê xwe de wê aliyê serdest û çîna serdest wê bi wê re wê di temenekê civakî de wê bi bergirên ku ew wê li ser wê girseyê re wê bigirê re wê di wê temen de wê weke temenekê pergale ê ewle wê weke li wê bihizirê. Di wê nûqtayê de wê di wê rewşê

de wê weke ku wê rewşek fahmkirinê a ji hev diqatîhê wê di nava rewşa çîna xabatkar û wê rewşa çîna navîn a ku ew diafirê de wê weke ku wê ji hev wê bibê. Wê di wê çerçoveyê de wê têkiliya fahmkirinê wê navbera wê her ku wê herê wê zêdetirî wê ji hev dûrkeve û wê weke rewşek û nûqteyek di wê de wê fahmkirin nebê wê xwe di reng û awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê di wê nûqteyê de wê werênê ser ziman ku wê di wê çerçoveyê de wê rexneyên berê ên hatina kirin dûbarekirina wan wê ne fêdeyekê wê bi xwe re wê werênê û ne jî wê rewşek fahmkirinê a demî wê karibê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê di çerçoveyek giştî a pergali de wê, çawa wê, bi heman rengê wê têgîna hegomonikî wê pergalek civakî û serweriya wê û giştîya wê, di renekê de wê fêrsên wê yên fahmkirinê wê pêşxistin û wê bi wê re wê, dana gûharandinê wê di renekê de wê, karibê wê li ser wê bisekinê. Ev wê di renekê de wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê li ser wê bisekinê bê.

Di nava civakê de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinê wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê di renekê de wê li wê bihizirê bê. Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê li wê bihizirê bê.

Di wê nûqteyê de wê, mijare gûharînê wê, di şêwayekê de wê, weke ku wê carna marks jî wê di têgînên xwe de wê werênê ser ziman wê bi têgînek peresendinê wê li wê bihizirê. Peresendin wê heta ku wê ji rêya 1^ê heta 99ê ku ew yek bi yek dihê û wê ji wê asta dawî wê tenê wê yek bibê ku ew derbasî li ya 100ê bibê û ew di wê temenê de ew rewşek din a bi xwe re wê biafirênê bê.

Di awayekê de wê, mijare hişmendiyê û rengên wê di wê temenê de wê mijare fektorên fahmkirinê û hwd wê di renekê de wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê di renekê de wê li wê bihizirê bê. Wê jî wê di renekê de wê, dikarê wê li wê bihizirê ku wê mijare salixkirinê û fahmkirin wê di wê rengê de wê, karibê bi wê re wê di pozisyonê de cih bigirê û wê werênê ser ziman. Di demek aqil û ragihandinê de wê di wê çerçoveyê de wê mijara fahmkirinê wê demê wê weke aliyekê ku ew wê dikê tevgerê û an ji tevgerê dikê wê xwe di renekê de wê di dewama wê de wê karibê wê di şêwayekê de wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê fahmbikê ku wê rewşa çîna navîn wê di wê temenê de wê bi demê re wê her ku wê dem wê têve wê herê wê weke beşên din ên ji temen ve wê hemûyan wê derxê

li wê astê. Di wê temenê de wê, ev wê êdî wê ne weke qadek navendî ku wê weke di dema lenin de wê were salixkirin ku wê were şîrovekiirn wê bimênê. Wê di wê temenê de wê weke qadek ku wê di wê temenê de wê bi civakî wê hemû aliyên wê hin bi hin wê bi asta xwe wê xwe di wê de bi nitelikên xwe bicih bikê û wê di wê rewşê de wê dîmenekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê rê û reng û awayên xabatê û nitelikên wê jî wê bi wê re wê bi xosletên aqil wê her ku wê dem wê têve wê herê wê di wan de wê gûharîn wê bibê. Wê di wê temenê de wê di rengekê de wê di şêwayekê de wê, ew jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê temenê de wê şîrovebikê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Wê demê wê di wê nûqtayê de wê, dikarê wê pêşî wê salixbikê ku ew pozisyona navendî wê weke temenekê giştî wê bibê û wê di wê temenê de wê gûharînên bi rewşên kar û hwd weke bi teknikê û hwd re wê di rengekê de wê şîrovebikê û fahmbikê û wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê karibê wê werênê ser ziman. Ev wê weke aliyên wê yên ku em dikarin wê werênina ser ziman. Di demên aqil û zaninê de wê çîna navendî wê pêşketina wê û potansiyal û rêjeya wê ya bi hebûnî wê ji ya berî wê a dema lenin û hwd wê cihêtir û gûhartir bê. Di wê nûqtayê de wê di rengekê de wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê ev çerçove wê tenê wê weke çerçoveyek giştî wê di rengekê de wê fahmbikê. Ber ku wê her ast wê pîvan û rewşên bi pîvanî ên weke ya wê demê navendî wê piştre wê biafirênin û ev wê di pêvajoyek şêwayî û peresendinî de wê bi ber wê ve wê pêvajoyên pêşketinê wê ji temen ve wê xwe di rengekê de wê weke ku wê di awayekê de wê bidina dîyarkirin.

Di wê nûqtayê de wê rewşên weke yên bi pergale destûrî, demokratikî û hwd wê fahmkirinên wan bi temen û awayên wan û hwd re wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bide dîyarkirin. Ber ku wê ev wê weke rewşên giştî û dîyarker wê di wê çerçoveyê de wê derkevina li pêş. Wê rewşa pergale ranyarî û ya aborî wê bi gûharîn û pêşketinên wê re wê di ahengekê û têkiliyekê de wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê. Wê têngîna Weber a 'pîrrçînîtyê' ku mirov wê li vir bibîrbikê wê ji temen bi ber çîna navendî û ji wê çînê bi ber asta din a ser re û hwd re wê her demî wê hem bi pêvajoyên pêşketinê re bê û hem jî li ser dîmenên pişeyî bê û an jî awayên diafirin û hwd re wê karibê wê li wê bihizirê û wê di şêwayekê de wê werênê ser ziman bê.

Mijare tēgîna pirrçînîtiyê a weber de wê dikarê wê weke fêrsek fahmkirinê ji wê tēbigihê. Ew jî wê ew bê ku wê di nava civakê de wê, çînên cihê ku ew ne tenê li ser temenê xizani û dewlemendiyê û an serdestîyî û bindestiyê û hwd re wê pêşkevin. Wê weki din wê aliyên din ên weke bi rengên hizirkirinê û şêwayên fahmkirinê û hwd re wê, di nava jîyanê de wê ji herênê û li herêmê wê were dîtin ku wê bi cihêbûnên wan re wê bibin.

Di çerçoveya modela civaka dema zanin û ragihandinê de û an di civake dema aqil û zaninê de wê, ev wê weke bi hinek xosletên wê re wê di renekê de wê pêşkeve. Wê tēgîna pişetiyê wê derkeve li pêş. Di dema marks de jî û di dema lenin de jî wê nikaribê wê bibêjê ku ev wê bibin. Wê di wê temenê de wê kes wê bi qabiliyet û jêhatiyên xwe yên bi aqilî ku ew bi dest dixê û hwd re wê di renekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de ku em bahsa kes û derketina kes bi keseyetiya xwe re li pêşbikin wê hinekê jî wê di wê çerçoveyê de wê were dîtin ku wê, xwe bide dîyarkirin, Ocalan şîroveyên berfireh ên li ser keseyetê û jêhatiyên ketiyê di çerçoveya fahmkirina wê û civaketiya wê de wê li ser temenê tēgînên çînî û zayendî û hwd re wê bikê. Ev wê weke aliyekê û fêrsek fahmkirinê wê di wê çerçoveyê de wê, weke tēgînek bi fahmkirina demê û berfirehdayina wê re wê di wê temenê de wê karibê wê di renekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Çendî ku wê weke ku wê lenin wê werênê ser ziman ku wê emperyalism wê weke konaxek ast bilind a kapitalism wê pêşkeve û wê werênê ser ziman lê wê, di dewama wê de wê, civake hemdem jî wê ast û pîvan wê di wê demê de wê pêşkeve. Di wê rengê de wê, ji aliyekê din ve jî wê di dema destpêka şerê cihanê ê yekem de wê mirovê bêwasif wê di demên piştre wê weke yê bi wasif wê li lê were û wê di wê temenê de wê xwe di şêwayekê de wê bide dîyarkirin.

Ji wê aliyê ve wê, gûharînek ku wê karibê wê bahsa wê bikê wê bi pêşketina zanînê û ast û radaya wê re wê xwe di şêwayekê de wê bide dîyarkirin. Wê demê wê li ser wê re wê dikarê wê di renekê de wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê karibê wê di şêwayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Ji wê aliyê ve wê, dema ku em bahsa tēgîna çîna xabatkâr bikin wê di wê rewşê de wê bêgûman wê bi wê re jî wê li ser wê çerçoveyê wê gûharîn wê bibin.

Wê demê wê dikarê wê di wê rengê de wê bi wê re wê ji aliyekê ve wê hilde li dest û wê werênê ser ziman ku wê mijare bi wasifbûnê û hwd re wê di dema teknikê û hwd de wê bibê û wê pêşkeve. Fektorên weke

zaninê, teknikê û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê bibê. Her kesek wê di jîyane xwe de wê bi hinek wasif, teybetî û xosletên ku ew bi wan dijî û wê piştî wê weke ku ew wê 'ji wan bi şûn ve nikaribê gav biavêjê' û an wê 'ji wan gav bi şûn ve neavêjê' wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê bibê. Ev wê weke aliyekê wê yê ku wê karibê wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê rewşên ku wê bi çerçoveya civakî re wê di zikhev de wê derbas bibin wê bibin û wê demê wê çerçoveyek civakî, û mijare çînan û jinûve salixkirinên wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê pêwîst bê ku ew di wê temenê de were fahmkirin û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên ku wê di wê temenê de wê bibê wê, di demên piştê de wê bi aliyên weke li ser temenekê pişeyî wê xwe bide dîyarkirin. Weke girseyên memosteyan, bijişkan û hwd wê weke wan wê gelek komên din ên ku ew dikarin bi wê rengê di çerçoveya rewşa wan û pişeyiya wan de wê werênê ser ziman wê bibin. Ev wê, di nava jîyane de wê feke kirdeyên diyarkirinê wê xwe di rengê de wê bidina dîyarkirin.

Weke aliyekê wê yê din jî wê di wê nûqtayê de wê, girseyên rêveber ên weke teknokrat, aristokrat û hwd wê di şêwayekê de wê karibê wê di dewama wê de bahsa wan bikê. Di awayekê de wê dema ku wê engels wê bahsa çîna bindest a xabatkaran li ingilistanê wê bikê wê bi gotinek weke ku ew dikarin bi wê çîna aristokrat a ji nava çîna xabatkar dibê wê bi li wê bertîl dayinê re wê bikê bin sehêta xwe de. Lê ev wê ne weke rewşek teybet bê ku wê di wê temenê de wê karibê wê werênê ser ziman. Yan jî em dikarin bibêjin ku ew ji rewşek weke ku ew di wê temenê de wê karibê wê fahmbikê wê derkeve. Lê ji aliyên din ve wê weke bi girêdanên li ser temenê destûrî, girêdanên bi jîyane kar û hwd ve wê di rengê de wê were dîtin ku wê bibê.

Yan jî wê karibê wê ji aliyekê din ve jî wê mijare civakek teybet ku ew ji temen ve ew dihê perwerdekirin wê xwe di rengê de wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, mijare perwerdeyê, xwandinê, rewşên weke yên bi rengê fahmkirinê û hwd wê, bi rewşên mijare têgîna azadiya mirov ve wê girêdayî wê weke hinek aliyên ku wê karibê wan li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di rengê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare kes û keseyetiya kes wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê di wê nûqtayê de wê bi rengê pêşketina wê û jêhatiyên wê re wê, di rengê de wê derkeve li pêş. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li ser wê bisekinê bê.

Lê wê jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, ji aliyê ve wê çendî ku wê ji aliyê pergali û têngîna wê ya emperyalî ve wê şîrovebikê jî lê di wê nûqteyê de wê zêdetirî wê kesek bi keseyet ku ew li serbestî azadiya xwe dihizirê û ew di wê temenê de wê, bixwezê derkeve dervî sînoran û di dewama wê de wê pêşkeve wê bibê. Ji aliyê ve wê li ser temenê netewî û civakî wê li gorî demê wê çawa wê çerçoveyek fahmkirinê bi ast û pîvane aqil û zanîna demê re wê karibê were ser ziman wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê karibê wê fahmbikê. Di dema dema civake bi zane de wê, di wê nûqteyê de wê, bêgûman wê pergale hegomonikî jî wê nikaribê dervî wê û dervî xwestekên wê tevbigirihê. Di çerçoveya civake bi zane de wê karibê wê bibêjê ku wê kes bi keseyetîya xwe û kar û xabate xwe ya ku ew wê ji aliyekê tememker ve wê bi weyn bibê û wê xwe di şewayekê de wê bide dîyarkirin. Lê ev jî wê bi wê re wê bibê ku wê minaq wê herkesek wê bi awayekê wê bi erk û pişeyîya xwe wê wûcanek civakî wê bi xwe re wê biafirênê. Minaq wê di wê nûqteyê de wê aliyekê weke weke bi wê rewşa pişeyî ku ew her karberdenê û an sekinandinê wê ne tenê wê jîyane civakî wê bi bandûr wê bikê wê ji serî ve wê rewşa pergale aborî finans û hwd jî wê karibê wê bi bandûr bikê. Ber ku wê jîyan li ser temenê bi têkiliyên aborî û ji wê jî bi çerçoveya ramyarî û rewşa wê ya pergali re wê weke bimeşê û pêde wê herê.

Di dema lenin de şerê navxweyî û piştre

Li rusya demê wê piştî ku wê şoreş wê were kirin wê di wê demê de wê hin bi hin wê rewşên din wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin. Ji aliyê hijmarî ve bolşevikî ku wê çendî ku wê bi temenê çîna xabatkarên wê zêdetir jî bin wan, pêşî hevî ne dikir ku wê bertekek mazin wê ji navê wê li hemberê wê bibê. Lê bi demê re wê li hemberê artişên sor wê yên sipî wê êdî wê di awayekê de wê derkevin li pêş. Di awayekê de wê, çendî wê bi leşker û serbazên dema çarê wê werina avakirin jî lê wê ji rojava wê li hemberî şoreşa weke ya sosyalist dihat dîtin wê, piştgirî jî wê ji wê re wê hebin. Europa ji wê di tirsîya ku ew wê, weke agirekê ku wê ew wê jî bi şawitênê û ew pêwîst bû ku ew pêşîya wê biheta girtin li wê dinerî. Bolşevikan jî di wê demê de wê hertimî wê banga tekoşîna çîna xabatker li welatên europî wê bikin.

Artêşên sipî ji hêla serbazên berê yên çarî ve hatin damezrandin û di nav wan de hêzên Dilxwaz a Anton Denikin li başûrê Rûsyayê, hêzên Aleksandr Kolchak li Sîbîryayê, û leşkerên Nikolai Yudenich li dewletên

Baltîk ên nû serbixwe bûn. Lejyona Çekî, ku ji pevçûnên bi hêzên navendî re dîlên şer bûn, li dijî Sovnarkom hatina bikarhanîn û bi komîteya endamên Meclîsa Damezrîner (Komuch), hukûmetek li dijî Bolşevîkan avakirin û xwe vekişandin li deverên weke samara ku ew şer li hemberê sovnakomê bikin.

Peymana Brest-Litovskê wekî xiyanetek li hewldana şerê Hevalbendan dihesiband û ji bangên Bolşevîkan ên ji bo şoreşa cihanê ditirsiyan. Di sala 1918 de, brîtanya mezin, fransa, dewletên Yekbûyî ên amarika, kanada, îtalya û sîrbîstan 10,000 leşker danîn Murmansk û Kandalaksha girtin, lê wê salê hêzên brîtanya, amerîkî û japonî li vladivostok daketin. Leşkerên rojavayî zû ji şerê navxweyî vekîşyan, li şûna ku artişên sipî tenê bi serbaz, teknîsyen û çekan piştgirî bikin, lê Japonya ma ji ber ku wan pevçûn wekî fersendek ji bo berfirehkirina axê dît.

Lenîn Troçkî erk kir ku artêşa sor a karkeran û gundîyan ava bike û bi piştgiriya wî, Troçkî di Îlona 1918an de encumena leşkerî ya şoreşger organîze kir û heta sala 1925an serokê wê ma. Lenîn bi azmûna wan a leşkerî ya giranbiha pejirand û da ragihandin ku serbazên artêşa çarî ên berê dikarin di srtêşa sor de xizmetê bikin, lê Troçkî meclîsên leşkerî ava kir da ku çalakiyên wan bişopîne. Artişa sor sehêta piraniya rûsyaya mezin, û her weha her du bajarên mezin ên rûsyayê, weke moskow û petrograd kiribin dest. Artişa sipî bi giranî li ser peravên Împeratoriya berê bûn. Ji ber vê yekê yên paşîn ji ber vê yekê ku ew hem perçe bûne û hem jî ji hêla erdnîgarî ve belav bûne, û ku serdestiya wan a etnîkî ya rûsî hindikahiyên neteweyî yên herêmê ji hev dûr dixê, asteng dike. Artêşên li dijî bolşevîkan artişên sipî şidetek mazin pêk hanîn, kampanyayek tundûtûjiyê ya li dijî alîgirên bolşevîkan bi gelemperî dan destpêkirin.

Lê di wê demê de wê biqasî ku wê were dîtîn wê hinek rewşên din jî wê bibin. Di wê demê de wê, hêrişên li cihuyan ku wê bi awayekê reşkirinê wê werina kirin ji aliyê hêzên artişên sipî ve û wê bèn avêtin li ser bolşevîkan wê di wê demê de wê bibê û lenin wê mijarê wê weke 'çêkiirna temenê dijpropagandayê' wê di rengekê de wê bi nav bikê.

Weki din wê di destpêka sale 1917an de wê dema ku wê şerê navxweyî wê destpêbikê wê, di aslê xwe de wê, artişên sipî hêvî dikirin ku wê ji komên civakên cihê ên kêmtewî û hwd jî wê piştgiriya wê bigirin. Wan di wê temenê de xwe weke bi kevneşopî didît û wê, ji wê aliyê ve ew weke bingihê serkevtina xwe jî dîtîn. Lê dema ku şerê nava herdû aliyan destpêkir û pê de wê êdî wan dît ku ew nikarin wê piştgiriya ji wan bigirin. Komên netewên din wê di wê temenê de wê, xwe bi awayekê wê

ji artişên sipî wê dûrbigirin. Lenin di wê demê de wê dema ku wê erka avakirina artişa sor bide troçki wê demê wî gelek komên leşkerî û serbazên dema çarê jî di nava xwe de berhevkerin û ew weke bi erkkirin bo ku ew weke hêzek dij li hemberî wan dernekevina li holê.

Biqasî ku wê were dîtin û fahmkirin wê di wê demê de wê rewşa şerê navxwezayî wê di rengekê de wê, li keviyên herêmê wê di awayekê de wê were dîtin ku wê xwe bide domandin. Di herêmên navendî û hundur de wê bi zêdeyî wê artişên sor wê weke ku wê serdest bin û wê di wê demê de wê, di rengekê de wê, bixwezin ku ew bi ber keviyan ve berfireh bibin.

Piştî ku troçki artişên sor wî sazkerin û pê de wê di rengekê de wê di demek kort de wê pêvajoyên perwerdekirinê wê dan destpêkirin. Piştî wê di demek kin de wî hêzna xort afirandin.

Ji wê aliyê ve wê dema ku wê lenin wê bahsa troçki wê bikê wê geleki pesnê wî bide û wê ji wî bi awayekê taqdiraşayan wê bahs bikê. Di demên piştê de wê were ser ziman ku wê bandûra serkevtina hêzên artişên sor wê piştî wê zûrtir wê li herêmê wê bibê. Heta wê dem wê wer dem û salên li dora 1923'an û wan wê artişa sor a troçki avakirî wê hema bêja li giştîya rusya demê û an sovyetê wê serwer bibê û wê serdestîya xwe wê xort bikê.

Piştî wê, di salên 1919 û pê de wê ji xwe wê dema ku wê artişên sipî wê fahmbikin ku wê sernekevin wê gelek dîrokzan jî wê werênina ser ziman ku wê xwe vekişenin. Lê hê jî wê deverên keviyê wê pevçûn bi domiyan.

Di Tîrmeha 1918 de, Sverdlov ji Sovnarkom re ragihand ku Sovyeta Herêmî ya Ural çavdêriya kuştina çar berê û malbata wî ya nêzîk li Yekaterinburg kir û pêşî li rizgarkirina wan ji hêla leşkerên Sipî ve girt. Digel kêmbûna birhanan, dîroknasên wek Richard Pipes û Dmitri Volkogonov nêrîna xwe diyar kirin ku dibe ku ev kuştin ji hêla Lenîn ve hatî pejirandin; berevajî vê yekê, dîrokzan James Ryan hişyarî da ku "tu sedem" tune ku jê bawer bike. Lenîn vê yekê pejirand an nepejirand, wî dîsa jî ew hewce dît, û tekezî li ser mînaqa darvekirina Louis XVI di Şoreşa Frensî de kir(çav: Volkogonov, Dmitri (1994). Lenin: Life and Legacy. Translated by Shukman, Harold. London: HarperCollins, p: 208).

Di sala 1919-an de artêşên Sipî paşde vekişiyar û di destpêka sala 1920-an de li her sê eniyan têk çûn. Her çend Sovnarkom serketî bû jî, berferehiya axa dewleta rûsî kêmbû jî ber ku gelek komên etnîkî yên nerûs nerazîbûn da ku ji bo serxwebûna neteweyî bixebitin. Di Adara 1921

de, di dema şerekî têkildar de li dijî Polonya, Aştiya Riga hate înzekirin, ku herêmên nakok li Belarus û Ukrayna di navbera Komara Polonya û Rûsya Sovyetê de dabeş dike. Rûsya Sovyetê hewl da ku hemî neteweyên nû yên serbixwe yên Împaratoriya berê ji nû ve bi dest bixe.

Di wê çerçoveyê de wê pêşketinên nû wê bibin. Li herêmê jinûve sazkirina navendek giştî a mazin wê bi sovnakomê wê di rengekê de wê weke ku wê, diyarkirin. Di wê demê de wê dewletên ku ew piştî lenin ragihadinbû ku ew serxwebûna xwe ya netewî denezênin û piştî hewldanên bindestkirina ji aliyê sovnakomê ve wê, bê sedema nerazibûnên demê ên nû jî. Weke ku wê minaq wê, rewşa polonya bi peymanên aşîtiyê ên weke riga wê mohrbikin re wê di wê demê de wê, sovyet wê demek demek nû wê piştî wê xwe bide diyarkirin.

Komintern û şoreşa cihanê

Li vir di serî de wê dema ku em bahsa têgîna kominternê wê bikin wê di rengekê de wê, weke çerçoveyek giştî a piştî enternasyonale duyemin ku wê çawa wê ya sêyemin wê di çerçoveya cihanî de wê were pêşxistin wê weke pêvajoyê û navê wê bê. Weke rewşek bi armanca nûkirina enternasyonale duyem jî bê. Ber ku ew êdî wê weke bersiv nadê demê wê were dîtin. Lenin di wê demê de wê, li ser temenekê sosyalistî wê, çerçoveya wê bixwezê wê diyarbikê. Wê, di wê de wê çawa wê rêgezên çerçoveya şoreşa cihanê wê, ji temen ve wê bide diyarkirin. Weki din wê di wê çerçoveyê de wê, ji her deverên cihanê wê endam û dewletên nû avabûna di nava sovyetê de wê endamên wan wê tevli wê bibin. Komintern ku lenin wê li hemberî bi hev re şerkirinên li ser temenekê netewî ên hukümetî ku wê pêşengiyê ji çape zimmerwald re wê bikê di sale 1915an de wê, piştî konferansa zimmerwald di sale 1916an de ku wê dawî li enternasyonale duyem wê were, piştî wê were avakirin. Enternasyonale nû, ku wê ya duyem di dema şerê cihanê ê yekem de wê sernekeve bo bersivê bide muxalefetê wê li ser wê re wê weke bersivê wê derkeve li pêş. Damezrînerên Enternasyonala Sêyem vî şerê ku tevahiya tevgera sosyalist a antî-mîlîtarîst ji destpêkê ve bi tevahî li dijî wê bû, weke şerekî emperyalist didît.

Komintern di kongreyeke ku di 4ê adara 1919an de li Moskowê hat lidarxistin de hat damezrandin. Bername û avahiya wê di rêze kongreyên piştî de hate diyarkirin. Di sala 1920 de bi navê Tezên Moskowê hatin pejirandin. Di wan de şert û mercên ji bo herêkirina endaman tê de hene. Enternasyonala Sêyem, li gorî xala xwe ya objektîv, yekkirina partiyên

komunîst ên hemû welatan bû di nava partiyeke yekbûyî ya cîhanê ya komunîst de. Bi alîkariya piraniya çîna karker û gundiye belengaz, cîhan dê bixebite ku dîktatoriya proleterayê saz bike, çînan ji holê rake û sosyalîzmê wekî gava yekem a civaka komunîst bihesibîne.

Komintern li ser “navendîtiya demokratîk” ava bû. Komîteya rêvebir ji aliyê kongreyê ve hat hilbijartin û li ser hemû partiye girêdayî ku li gorî rêgezên bi baldarî hatine diyarkirin, xwedî desthilatdariyeke diyarker bû. Komintern li her welatekî tenê partiyek komunîst nas kir. Sekreteryaya Kominternê her tim li Moskowê bû, û rêxistina komunîst a Sovyetê xwedî bandorek diyarker a teqez bû.

Komintern li ser temenê çîna bindest û xabatkar xwe pênasakirî û hanî ser ziman. Weke saziyek ser hemû rêxistinên sosyalist û komunist re derket li pêş. Rêxistinên komunîst bi giranî endamên xwe di nav kesên herî kêr mûçe û bêkaran de kom kirin. Kominternê li welatên kolonyalîst û nîvkolonyal girîngiyek mezin dida propagandayê û bi tevgerên netewî re hevkarî dikir. Li Çînê, komunîstan di serhildana neteweyî ya 1927 de roleke sereke lîstin, û tewra piştî ku Chiang Kai-shek li dijî wan derket, hin komên ji Sovyetê li hundurê Cinê hebûna xwe domandin. Di salên 1930î de di taktîkên Kominternê de helbet guhertineke nû çêbû. Desthilatdariya Japonî ya Mançuria û desteserkirina Hîtler a desthilatdariyê li Elmanyayê dihatê wateya xetereya şer a lezgîn li dijî Yekîtiya Sovyetê. Ji xetereya şer û pêşveçûna Nazîzmê li Ewropayê bandûr bû, Komintern di sala 1935-an de di Kongreya Kominternê de, ku Georgi Dimitrov wek serok hat hilbijartin, dirîşma eniya gel a a hêviyê didê me derxist li pêş.

Komintern wê weke hewldanek ku wê rêxistinên komunist û an sosyalist ji rewşê pasif û an bêtevgêr wê derxê. Hin rêgez û xalên ku wê bi wê re wê derkevina li wê di wê temenê de bin. Li bajar û gundan ji bo şoreşa proleterî propaganda bikin. Rakirina reformxwaziyê û kesên ji navenda ramiyê a ji cihên xwe yên di rêxistinên çîna karkeran de bi bandûr in. Li ser wê temenê wê weke ku wê di dokumanên kominternê de wê werênê ser ziman wê pêşniyarên rêxistinên ingilistanê wê li ser wê temenê wê weke bi gotinên ”wûcana ramiyê” û hwd wê, redbikê. Piştgirîya tevgerên azadiyê ên li koloniyên bikin ku ew bigihijina azadiya xwe. Li ser bingehê navendîparêziya demokratîk xwe birêxistin bikin û endamên ku nelirêtiya rêxistinê (partiyê) ne bi rêkûpêk derxînin. Weki din hemû rêxistinên sosyalist û komunist biryarên kominternê weke yê xwe bibînin û di pîretîkê de pêk bînin. Di dewama wê de wê navendîtiyê wê weke

rêxistina kominist a sovyetê were dîtin û di wê temenê de ew navend were dîtin.

Ku em mantiqê kominternê wê fahmbikin wê karibê bi têngîn û xabate lenin a bi navê "Dostên gel kî ne û çawa li dijî 'sosyal-demokratan' têdikoşin" wê karibê wê bi awayekê wê fahmbikê. Sosyal demokrast (civaknasên demokrast) weke dirêjyên çîna serdest a burziwayî wê werina dîtin û wê pênasekirin. Lenin di wê xabate xwe de wê reformismê wê bixwezê wê mahkum bikê û wê di rengekê de wê, di temenekê kanalizikirina hemû heza rêxistinî û keseyetî li wê bikê. Di wê xabatê de wê li ser têngîna metalyalîsma dîrokî û dîyalektîkî wê dîmenekê fahmkirinê ê felsefî wê pêşî bixwezê bênê ser ziman û piştî wê li hemberî rêxistinên 'sosyal demokrat' wê helwest û hizra xwe wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Di pêvajoyên pêşketina kapitalîsmê de wê, çawa wê, hin bi hin wê bi ber deverên çolê û an gûndan ve wê pêşkeve û wê xwe bigihênê li wan dever û heman wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Ji nava "axiftinên enternasyonale sêyem" a lenin de wê, di wê temenê de wê mijare rewşa fahmkirinên li ser têngîna parlamanterîsmê, sandîqalîsmê, û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di nava axiftinên wê de wê, rewşa mijare li ser gotinên weke 'yê wûcana ramyarî a sandîqayan' û an 'temenê sandiwayan ê ramyarî' wê di wê çerçoveyê de wê dema ku wê lenin wê şîrovebikê wê di temenekê de wê, şîrove wê bikê.

Komintern wê dema ku ew wê were şîrovekirin wê di rengekê de wê di çerçoveya 'têngîna rêxistina cihanê a şoreşê' ku wê were pênasekirin wê di rengekê de wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihîzîrê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê ji aliyekê din ve jî wê komintern wê weke çerçoveyeka ku wê li ser mireteya enternasyonale yekem û duyem ku wê şîrovebikê û wê di wê temenê de wê, weke helwesta çîna proleter wê di awayekê de wê li ser rewşa mijarên bi wê rengê ên tekoşîna giştî a netewên bindest û hwd re wê, bi wê re wê li ser wê bisekinê.

Lê wê di rengekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê niqaşên wê di rengekê de wê, ji gelek aliyên ve wê, di mijare rêxistinîyê de wê ber ku wê di temenekê tundrew ê rêxistinî de wê bimênê wê ji aliyekê ve wê, weke aliyekê wê yê ku wê temenê wê weke yên enternasyonalen berê ên yekem û duyem wê zêde dirêj wê nedomê. Di wê temenê de wê rewşên şîrovekirina temenê ramyarî û bi wê re bingihê rêxistinê ên bi temenê

ramyarî wê di rengekê de wê li gorî wê weke têgînek pasifist û an reformist a dervî çerçoveya fahmkirina çîna bindest û fahmkirina wê were dîtin.

Ev wê ji aliyekê ve wê weke aliyekê ku wê ji aliyekê ve wê diaslê xwe de wê, çerçoveya kominternê wê tang wê bihêlê û sedemên ji gelek aliyan ve serneketin û ne domîna wê ya heta şerê cihanê ê duyem jî wê hinekê jî wê di wê çerçoveyê de wê ji aliyekê ve wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ber ku wê bi perspektifa xwe wê di rengekê de wê xwe tang wê bihêlê û wê di wê temenê de wê êdî wê di rengekê de wê pêşketinên ramiyarî ên ku wê di wê temenê de wê derkevin wê nikaribê ji wan re bibê bersiv û an wan himbêz bikê.

Di awayekê din de wê, di nava rewşa ya 'wûcana ramiyarî' û an 'tekoşîna çînî a radikal de wê, weke bijartinek wê were kirin û aliyê pêşî wê weke aliyekê dervî wê bijartinê wê were dîtin.

Di mijare tevgerên çînî de wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, navendîtîya ku wê komintern wê bixwezê wê çêbikê û wê, rewşên navendîtîya adamî wê ji aliyekê ve wê ji holê rabikê wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê ji aliyekê ve wê li ser wê bisekinê bê.

Di aslê xwe de wê, mijare kominternê wê, di rengekê de wê, ji wê aliyê ve wê, perspektifa wê, di çerçoveya navendîtîya sovyetî de wê weke ku wê bi sînor bimênê. Ev jî wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku wê karibê wê di dewama wê de wê li ser wê bisekinê bê.

Di mijare kominternê de wê di rengekê de wê bi şewayê hizirkirina wê û perspektifa wê di rengekê de wê li ser aliyekê wê hoyandina wê û girêdana wê di rengekê de wê, di şewayekê de wê, karibê wê, di rengekê de wê werênê ser ziman. Wê dema ku wê Lenin di xabate xwe ya 'ol û şoreşê' de wê bahsa navaroka xabatên zêhnî ên rêxistinê de wê bikê wê bahsa xwe li derve girtinê û wê sehê û bergirên li hemberî ya ji derve ku wê were çawa wê, bisekinê wê bahsa wê bikê. Di wê nûqtayê de wê, di rengekê de wê, dema ku wê, di rengekê de wê li ser aliyekê wê bi wê re wê li wê bihizirê wê di dewama wê de wê êdî wê li şûna ku wê, ew wê fahmbikê û wê, di wê temenê de wê, bi pêvajoyên fahmkirinê wê wergerênê encamek weke ya ku ew ji wê encamê wê bigirê wê di wê temenê de wê bikeve pozisyona ku ew hertimî wê bi wê re wê şerbikê. Di rewşa mijare olê de jî wê ya ku ew bû ev bû. Li şûna gûharandinê wê, bi tûna hasibandinê a di jîyanê de wê weke hêstek dîrokî û pêvajoyên wê yên ku ew di jîyane mirov de hena wê, çawa wê, piştî wê, ew wê li

hemberî wê weke 'çekekê' wê lê were wê pêvajoyên piştî wê ên bi jîyankirinê û fahmkirinên ramyarî û hwd re wê karibê wê bi rehetî û vekirî wê bidina dîyarkirin.

Di wê nûqtayê de wê, di rewşa têngîna parlamentêrîsmê û hwd de jî wê karibê wê di rengekê de wê, di wê temenê de wê, di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. An jî wê, rewşa têngîna weke ya 'sosyal demokrat' û an 'civaknasên demokrat' ku em bahsa wê bikin wê di wê temenê de wê, bi rengekê de wê, weke aliyekê wê yê ku wê, di rewşa çîna bingihîn de wê, di nava wê û ya hê bintir de wê beşkirinekê û an qatkirinekê wê bi xwe re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê pêvajoyên weke bi têngînên pêşketinê û fêrbûnê û di encama wê de wê weke bi şewayên pişeyîyê û serwerîya wê li nava civakê û pêvajoyên wê yên pêşketinê û şîrovekirinên bi fahmkirina wan aliyan re wê dema ku mirov wê bihizirê wê weke aliyna ku wê kêmbimênin wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê, di wê çerçoveyê de wê ber ku wê di wê nûqtayê de wê, perspektîf wê nebin wê êdî wê axayên sandîqayî wê derkevin. Di wê temenê de ew jî wê ber ku wê ne xwediyê têngin û temenekê fahmkirinê bin wê li gorî ahenge ya heyî wê êdî wê bi rêve wê herin.

Kominternê wê di wê temenê de wê, li ser temenekê çapa tundrew wê di rengekê de wê dema ku mirov wê di wê temenê de ew bi rêgezên wê re wê fahmbikê wê di awayekê de wê weke wê rast bê. Di awayekê din de jî wê weke rewşa sovyetê wê weke navend wê dîyarbikê û wê girêdana wê bi wê ve wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Wekî din wê weke aliyên din jî wê, di mijare şîroveya mijare têngîna dewletê û teoriya dewletê a ku wê di wê demê de wê derkeve li pêş û bi fahmkirina wê re wê karibê wê hinekê din wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Di wê nûqtayê de wê, şîroveyên lenin wê ji aliyekê din ve jî wê di rengekê de wê di mijare têkiliya nava aliyê netewî û aliyê çînî de jî wê, di rengekê de wê weke di fahmkirine de wê çûnûhatinek wê bibê. Wê kijan ali wê li ser çî temenê wê li pêşîya ya din wê were fahmkirin wê li ser wê were sekinin. Di şîroveyên lenin ên li ser mijare şerên tekoşînên netewî de wê di rengekê de wê, wê hem lenin û hem jî luxemburg wê, nivîsên marks û engels ên li ser mijare netewî û hwd wê lêkolinbikin û wê di rengekê de wê werênina ser ziman. Di demên destpêkê ên kirina şoreşa sovyetê de wê, xwezaya netewan wê didestpêkê de wê bi ragihandina biryarnameyekê wê were nasin. Ew me li jor wê hinekê wê hanî ser

ziman. Wê piştî wê di wê temenê de wê di nava xwe de wê bi rêxistiniya xwe re wê di wê çerçoveyê de wê çawa wê, bi têkiliyên ji temen ve ên weke bi ramiyarî û teorîkî û an felsefeyî wê bi hev ve wê bibin wê piştî wê êdî wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê dema ku wê luxemburg wê di temenê têngîna netewî de wê bi gotina "pêwîstiya bi dirismên netewî wê nebê" ku wê werênê ser ziman wê, lenin wê di wê nûqtayê de wê bi wê re wê weke ne bi hemhizre de bê wê hizra wê werênê ser ziman. Ew wê di wê çerçoveyê de wê bibêjê ku wê, hingê lenin wê bi bersivê weke "Çima em, Rûsên Mezin, ku li gorî hemî milletên din zordestiya herî zêde ya neteweyan kirine, çima divê mafê veqetîna Polonya, Ukrayna û Fîndiyayê red bikin?" wê bide luxemburgê. Di wê temenê de wê, ji xwe wê, di rengekê de wê, piştê kirina şoreşê wê di rengekê de wê, ragihandina biryarnameyekê wê lenin wê bide ragihandin ku ew netewên din ew xweseriya xwe bikin û ew xwe saz bikin. Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê piştî wê di nava wê de wê êdî wê li ser wê temneê wê çûyina li sosyalismê wê di rengekê de wê, pêşniyarbikê. Di wê nûqtayê de wê, azadiya netewî û pêşketina şoreşa sosyalismê wê di wê temenê de wê pêşî wê di rengekê de wê fektorên bîndestiyê û an metingeriyê ku ew bi netewî hena wê pêşî wê weke aliyekê ku ew werina ji holê rakirin re wê karibê were fahmkirin. Netewek ku ew bîndest a wê, ne ew karibê wê pêşbixê û ne jî ya li wê serdest û wê bîndest kiriya wê karibê di wê temenê de wê, rewşê bahsa wê bikê. Wê demê wê ji herdu aliyên ve wê bi têngîna metingeriya bîndestî û serdestî wê weke werina girêdan bi wê rewşa ku ew bi wê hena. Di wê nûqtayê de wê, hingê wê lenin wê tefkirkirina netewek ku ew ya din bîndest kiriya wê karibê bibêjê ku ez azad im' re wê li wê bihizirê. Gelo miletekî ku zilmê li miletekî din bike dikare azad bibe? Qet nabe." Têkoşîna ji bo mafê çarenûsiyê, ji bo çîna karkerên welatê metinger û welatê bîndest li dijî ramanên paşverû têdikoşe. Ji ber vê yekê, parastina mafê çarenûsî her tim nayê wateya ku ji welatê emperyalîst cudabûna neteweyek taybetî ye. Lenîn di mijara Polonyayê de got ku karker dikarin ji daxwaza dewletek neteweyî dûr bisekinin. Lê li Rûsyayê sosyalîst divê ji bo mafê karkerên Polonî ku eger bixwazin bibin xwedî dewletek cuda, têbikoşin.

Di şîroveyên lenin de wê, derketina li pêş a pîrsgirêka polonya û pîrsgirêka wê ya netewî û di dema marks de jî wê şîroveyên wî yên li ser pîrsgirêka irlanda wê di rengekê de wê weke hin aliyên ku wê di wê

nûqteyê de wê weke referansên li ser temenê hev ku wê derkevina li pêş bin.

Leninism weke teoriya şoreşê

Ji wê aliyê ve di dewama mijare ya li ser ku me di çerçoveya têgîna kominternê de wê hanî ser ziman wê hinek aliyên di çerçoveya têgîna lenin de wê di wê çerçoveya têgîna şoreşê de wê were ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê çerçoveya têgîna kominternê jî wê di aslê xwe de wê dema ku em hinekê bi hûrûkûr li ser wê dihizirin û wê dikin ku em wê fahmbikin wê ya ku wê bi wê re wê di serî de wê were fahmkirin wê di wê çerçoveyê de bê.

Aliyên ku wê weke di çerçoveya nîqaşên kominternê de wê li dijî wan derketina wan ji aliyê lenin ve wê bibin jî wê hinekê wê di wê çerçoveyê de wê bi wan ve wê girêdayî bê. Dem wê weke demek tekoşîna maf û azadiyê a netewan bê û wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin. Rêgeza 'her netew xwediye mafê xwe ye ku ew bide diyarkirin bê' wê di wê çerçoveyê de wê, derkeve li pêş. Ev rêgez wê weke di nava Rosa Luxemburg, buharin, Troçki û lenin de jî wê dem bi dem wê bibê sedem nerinên ji hev cihê wê li ser wê temenê wê weke rêgezê ku wê bi têgîna xwe wê li wê demê wê serwer bê.

Di wê temenê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di wê nûqteyê de navên ku min navê wan di paragrafa li ser wê de hanî ser ziman wê her yekê wê ji aliyê xwe ve wê xwediye nerînek ji aliyê xwe ve wê cihê bê. Bûharin û luxemburg wê di rengekê de wê ne durrî hev wê bihizirin. Ew wê di wê mijarê de wê bi hizrên xwe de wê werênina ser ziman ku wê gotina netewî derxistina li pêş wê pêşîya şoreşa cihanê a çînî ya sosyalist wê bigirê wê werênina ser ziman. Bûharin wê di wê rengê de wê, di rengekê vejerî de wê hizra xwe wê werênê ser ziman. Luxemburg jî wê di wê renge de wê aligirê dernexistina têgînek bi wê rengê bê.

Lê di wê temenê de wê dema ku em li nava hizrên lenin dinerin ew wê di wê nûqteyê de wê, werênê ser ziman ku wê demak u wê netewek ya din bindest û metinger dikê wê hem ya bindestkirî wê ne azad bê û ya serdest a bindest dikê jî wê ne azad bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê ku wê nikaribê bi wê re wê, şoreşek cihanî û hizra wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, di rengekê de wê, di kominternê de wê dema ku wê modela sovyetê wê were xwestin ku ew weke temenê wê bide

dîyarkirin wê di wê rengê de wê azmûnên wê di rengê yên azmûnên 'komina parisê' de wê di wê warê de wê bê xwestin ku ew were pêşxistin û fahmkirin.

Li ser wê temenê wê şoreşa netewî wê di rengekê de wê li ser wê temenê wê di temenê azadiya komcivakên cihê de wê weke pêwîstiyekê wê di wê temenê de wê bibînê.

Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din jî ew wê dihênê ser ziman ku wê dema ku wê, neazadî bi civakekê re wê hebê û an metinger bê û an nivmetinger bê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê pêşî wê pêwîst bê ku ew wê di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di çerçoveya şîrove û teoriya xwe ya emperyalismê de lenin wê di wê rengê de wê têngîna hiyararşîya ku ew bi wê re diafirê wê çawa wê di rengekê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin di temenê metingerkirinê û an bindest kirin û girêdanê de wê di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê têngîna ku wê di enternasyonale duyem de wê bi têkiliya şoreşek demokratikî a burziwayî û ya proleterî wê di wê rengê de wê lenin wê di kominternê de wê bixwezê ku ew wê, di rengekê de wê bi têngîna teoriya şoreşê û şîroveyên xwe yên li ser dewletê û hwd ku wê bi wê ve wê girêdayî wê werênê ser ziman wê bixwezê ku ew wê bigihênê fahmkirinekê.

Di awayekê de wê weke ku wê ocalan wê werênê ser ziman wê, mijare dewletê wê çendî ku wê were hanîn li ser ziman jî lê wê ji aliyekê ve wê bi mijare kûrahiya wê ya bi dîrok û pêvajoyên wê yên dîrokî re wê, ji çerçoveya fahmkirinê a ku ew hatî pêşxistin wê weke dervî wê bimênê wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, mijare têngîna dewlet û şoreşê a lenin wê bi teoriya şoreşê re wê, di dewama wê de wê bi şewayekê weke bi demokratizekirinê a ku ew weke bi gotin nekirî wê di rengekê de wê bi pêvajoyên pêşketinê re wê di rengekê de wê bi wê re wê xwediyê rengekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Lenin wê di wê nûqtayê de wê mijare aliyê burziwa ku ew wê şîrove dikê wê bi tifaqên wê hemû aliyên weke çînên serdest û aliyên weke yên şûnmayî ên faodal û hwd wê çawa wê li hemberî wê bisekin û wê di wê temenê de wê weke fektorên li hemberî sekininê bin wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, çendî ku wê weke aliyekê wê kêm wê were ser ziman jî lê lenin wê di wê nûqtayê de wê weke du aliyên wê bi hev re wê di rengekê de wê werênê ser

ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê weke bi pêvajoyên tekoşînê û pêşketina wê re wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê şîroveyên li ser esasê faodalisimê wê, di rengekê de wê di wê çerçoveyê de wê weke wateyekê ji aliyê fahmkirina wê ve wê bidina me. Lenin di wê nûqtayê de wê, di rengekê de wê 'serî li zorê danê' jî wê di rengekê de wê weke rêyek tekoşînê a li hemberî wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê 'weyna zorê' û an 'rola zorê' wê di wê nûqtayê de wê di rengê ku ew dihê pênasekirin de wê weke têgînek gûharîner wê were dîtîn û bi wê re wê weke rêya çêkirina pêşketinê wê were dîtîn.

Têgîna rola zorê ku mirov wê di wê nûqtayê de wê bi gotinekê wê li ser wê bisekinê wê karibê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê, tekoşîna ku ew dihê dayin wê weke li hemberî tifaqek ku ew di xwe de wê weke bi zane ku ew dizanê çi dikê wê were dayin wê were kirin. Yanî wê bindesti û an metingeriya ku ew di temenê wê de wê zaninek serdestî wê hebê wê bi wê re û bi wê temenê wê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê rengê de wê mijare têgîna 'rola zorê' wê were pênasekirin. Proleterya ji bo ku otokrasiyê bi darê zorê bişkîne û neliheviya bûrjûwaziyê bêbandor bike, divê bi girseyên gundiyan re îtifaqekê bigihîne şoreşa demokratîk. Proleterya ji bo ku bi darê zorê berxwedana bûrjûwaziyê bişkîne û bêbiryariya gundî û bûrjûwaziya biçûk bêbandor bike, divê bi pêkhateyên gel ên niv-proleter re tifaqekê saz bike, şoreşa sosyalîst bi dest bixe. Di wê nûqtayê de wê di nava pêvajoya şoreşa burziwayî û ya proleter de jî wê, li ser şoreşa sovyetê û pêşaroja wê re wê ew wê werênê ser ziman. Lenin dihizrê ku heta wê demê şoreşa li Rûsyayê dê di çerçoveya bûrjûwaziyê de bisînor bimîne û di encamê de, desthilatdarî dê bi şeklê organek dîktatorî ya proleterya û gundiyan ve biçê destê bûrjûwaziyê, ne proleterya. Di wê temenê de wê ev wê di rengekê de wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku ew wê di wê demê de wê li wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê bixwezê ku ew perspektifa şoreşa rus a demên pêş bi salan wê çawa wê bibê wê li ser wê bisekinê. Pêvajoyên pêşketina civakî wê bi kijan aliyê ve wê herê wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê ku ew li ser wê were sekin wê di wê temenê de wê bixwezê ku ew wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Her tişt wê di ahenge pêvajoya piştê wê, çawa wê, bi hûnandinek bi demê re wê bê kirin re wê, li wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê bernemeyên

weke yê nê NEP û ankû 'bernemeya nû a aboriyê' û hwd re wê, di wê çerçoveyê de wê bi hin encamên şenber re wê, bixwezê werênê ser ziman.

Leninism û marksism

Wê weke serekek din a giring wê mijare têtîna marksism û leninism wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê li ser wê were sekin in bê. Di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê ku wê di çerçoveya têtîna şoreşê de ku wê karibê wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê bê. Hinekê jî wê di çerçoveya hizir û teoriyên marks de wê, bi têtînek sosyalistî wê çawa wê, şoreşa cihanê wê were kirin wê di wê temenê de wê karibê wê ji aliyekê ve wê pêşketina leninismê wê di dewama wê de wê fahmbikê bê.

Di wê çerçoveyê de wê, di çerçoveya pêvajoyên wê yê pêşketinê de wê li her deverê wê tekoşîna wê were kirin. Pêşî wê weke aliyekê wê yê din ku wê weke lenin di teybetiya sovyetê de wê bikê wê çawa wê di rengekê de wê têtînek teybet a dewletî a hevbeş weke di têtîna kooperatifan û hwd re wê bikê wê li ser wê bisekinê.

Di awayekê de wê, salixkirina gotinê wê di rengekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê li ser temenekê bîrdozikî wê bibê. Di awayekê de wê dema ku em pêvajoyên pêşî ên bi teoriya marks re wê fahmbikin wê di wê nûqteyê de wê weke aliyê bi teorikî ê bi hişmendiyê û afirîna wê re wê bi pêvajoyên wê yê fahmkirinê re wê, ji aliyekê ve wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Diwê çerçoveyê de wê, di wê temen de wê, li ser temenekê dîrokî û têtîna metalyalistî û ya dîyalektikî û hwd re wê bi çerçoveya wê ya hizirkirinê re wê, karibê wê ji aliyekê ve wê werênê ser ziman bê.

Ji aliyekê ve wê, temenê wê yê fahmkiirnê wê ji aliyê felsefeya wê ve wê, weke aliyekê wê yê giring wê bi têtîna dîrokê û pêvajoyên wê yê pêşketinê û li ser temenekê metalyalistî fahmkirina wê û di dewama hev de bi têtînek diyalektikî wê hanîna ser ziman wê re wê, karibê wê weke aliyekê wê yê giring ê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Teoriya marksismê wê di dewma wê de wê bi pêşketina leninismê re wê weke teoriyek bîrdozikî a şoreşger wê dîmenekê wê bistênê û wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê bide dîyarkiirn. Lenînîzm teoriyek e ku tevkariyê li felsefeya Marksîst dike, ku wê bi şîroveya xwe wê li ser temenekê aborî û civakî ye ku li ser bingeha şîrovekirina materyalîsma diyalektik a dîrokê, li ser mijarên ramyarî û aborî û hwd ku ew hatî

damezrandin û wekî qonaxek Marksîzmê dihê hesibandin karibê wê werênê ser ziman. Li gorî vê nêzikatiyê, Lenîn li ser xebat û rêgezên bingehîn ên Marks, tiştên ku Marks di mijarên aborî, felsefî û ramyarî de diparêze pêşxist û veguherand doktrînek li gorî şert û mercên cîhana nû.

Di wê çerçoveyê de wê leninism wê weke bi xosletên xwe yê rêxistinîyê û hwd re wê derkeve li pêş. Ji xwe wê di çerçoveya têgîna kominternê û hwd de jî wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê bingihîn wê karibê wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman bê. Leninism ê, di têgîna xwe ya teorikî de wê, bi wê rengê wê pêşkeve û wê, di pretizekirinên wê de wê, di rengekê de wê, bibê xwediyê pêşketinên li deverên cihanê ên cûr bi cûr.

Li ser wê temenê wê bi pêvajoyek pêşketinê wê çawa wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê bibê wê karibê wê di dewama wê de wê fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê dema ku em bahsa leninismê bikin wê bi marksismê re wê piştî kominternê wê bo hemû rêxistin û welatên ku wê di wê temenê de wê xwediyê têgînek sosyalist û an kominist bin wê bo wan wê weke têgîhek bîrdozikî wê çerçoveya wê biafirênê.

BI teybetî wê, dema ku em pêvajoyên wê yê piştî wê dinerin wê li ser temenekê bi hizrên lenin re wê, çerçoveya wê ya piştî wê were ser ziman. Hebûna lenin û hizrên wî weke pêvajoyek ku wê piştî wê li ser wê temenê wê were wê were pênasekirin û ser ziman. Lenin di wê pêvajoyê de wê bi hizrên xwe re wê weke pêşxistin û berfirehkirina hizrên marks û an marksismê jî wê di rengekê de wê were şîrovekirin û wê were ser ziman. Stalin ku wê nivîsandina rêgezên 'marksism û leninismê' wê bikê wê di wê çerçoveyê de wê weke pêvajoyekê wê pênasebikê û wê werênê ser ziman.

Di pêvajoyên pêşketina sovyetê de wê çawa wê, hemû amûrên hilberînê wê werina hevbeşkirin û wê di wê temenê de wê, hin bi hin wê weke ku wê lenin wê bi teoriyên xwe yê li ser dewletê re wê werênê ser ziman ku wê bi kêmkirina wê re wê bi ber kominismê ve wê gav bi gav wê herê wê weke têgînek teorikî ku wê bingihê wê çêbikê bê. Di wê nûqtayê de wê têgîna ku wê weke armanca wê were ser ziman ku ew civakek bêçîn ew biafirênê wê bi wê re wê were ser ziman.

Li ser wê temenê wê bi têgînek û nerinek dîrokî a li ser temenê metalyalisma diyalektikî ku wê pêşbixê û wê bi wê re wê werênê ser ziman wê bibê. Li gorî wê lenin ku wê di berhemên marks de wê, hizrên wî yê li ser temenê aborî, ramyarî û felsefeyî wê esas bigirê û wê bi wê

re wê bixwezê ku ew çerçoveyek fahmkirinê wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di pêvajoyên dîrokê de wê dema ku wê bahsa têngîna marksism û leninismê wê were kirin de wê ji komune parisê û heta sovyetê wê di pêvajoyekê de wê weke têngînek kominist wê were pênasekirin.

Di wê çerçoveyê de wê weke têngînek bîrdozikî wê piştî wê hin bi hin wê pêşkeve û wê serwer bibê. Di awayekê de wê, minaq wê li çînê wê pêşketina maoismê wê di rengekê de wê weke di nava şert û mercên çînê de wê, weke şewayekê pêşxistina marksismê û leninismê jî wê di awayekê de wê were şîrovekirin û wê were hanîn li ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê ev pêvajo wê bi teorikî û bîrdozikî wê bi xwe re wê bi demê re wê di rengekê de wê, bi şîroveyên cihê wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin.

Di demên piştî kominternê de wê were dîtin ku wê li ser nerîna marksismê wê di wê demê de wê nîqaşên berfireh wê werina kirin. Di wê nûqtayê de wê, marksism wê çî bê û çawa wê xwediyê felsefeyekê bê û di dewama wê de wê di pîretikê de wê çawa wê karibê wê fahmbikê wê, li ser wê were sekin in. Di wê nûqtayê de wê, pîretikên pêkhatî ên weke bi welatên sosyalist re wê, di rengekê de wê were li lê hizirkirin.

Bîrdoziya marksism û leninismê wê di wê demê de wê weke çerçoveyekê bîrdozikî a ku wê li gorî wê were tevgerîn wê di wê çerçoveyê de wê derkeve li pêş bê. Piştî ku wê gotina 'leninismê' wê pêşkeve û wê bi zêdeyî wê êdî wê were bikarhanîn wê di wê temenê de wê hanîna wan gotin û salixkirinên wan bi wateyên wan û hwd re wê di rengekê de wê êdî wê li ser wê re wê were ghiştin li fahmkirinekê.

Di mijare fahmkirina marksismê û leninismê de wê, bi hev re wê çawa wê çerçoveyek fahmkirinê wê biafirênin wê weke aliyekê ku wê zêde wê li ser wê were sekin in bê. Çerçoveya hizrên lenin wê piştî kominternê wê di wê rengê de wê di şewayekê de wê êdî wê weke ku wê bingihê wê were çêkirin ku ew were ser ziman. Wê bi wê re wê, weke di dewma marksismê de wê weke teoriyekê wê were pênasekiriin û wê were ser ziman. Wê bi encamên wê re wê, piştî wê di sovyetê de wê bi awayekê bi lez wê pêşketina endazyariyê wê li ser wê temenê wê bi çerçoveya di watelekê de wê bi têngîna sosyalismê re wê di rengekê de wê were hanîn li ser ziman.

Demokrasî, pîrsgirêkên netewî û çîna xabatkar

Lenin wê weke aliyekê wê yê din ku wê di çerçoveya rêxistin û pergalek burziwayî de wê, têgîna demokrasiyê a ku ew dihê bi navkirin û her wusa wê, nîqaşên nava rêxistinan ku ew wê weke di rengekê li hemberî hev de wê bîn kirin wê di rengekê de wê li wê bisekinê. Di wê nûqtayê de wê ya ku ew dihênê ser ziman ku wê, çawa wê ev wê ji aliyê dewlemendên welêt ve wê werina kirin wê di rengekê de wê li ser temenê parastina berjewendiyên xwe ku wê bîn kirin wê di rengekê de wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê di rengekê de wê di hin şîroveyên xwe de wê bi ya sovyetê re wê bide ber hev. Di wê nûqtayê de lenin wê argûmanê wê werênê ser ziman ku wê ne tenê demokrasi bo hin komên serdest û dewlemendan lê bo herkesekê wê, bikirpênê. Di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê ya sovyetê wê ber ku wê bi wê rengê wê bo herkesekê bê wê, di her awayê xwe de wê ji ya rêxistinên burziwayî wê li pêştir û pêşketî û baştir bê.

Ew wê di wê temenê de wê, rêxistin û an rêveberiyek xabatkaran ku wê çawa bê wê di wê temenê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Li gorî wê, di wê temenê de wê her awayên wê di rengekê de wê, li dijî wê di awayekê de wê bisekinê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Wê dema ku em li ser gotina demokrasiyê re wê hinekê bi şûn ve herin wê di demên berî sovyetê de wê, dema ku wê bi hizrên kautsky re wê, were lê hizirkirin ew wê, di rengekê de wê bi pirraniya xabatkaran ku ew dihê dîyarkirin wê di rengekê de wê, were kirpendin. Di wê temenê de wê, di şêwayekê de wê, dîyarkirinên ji temen ve wê, were ser ziman.

Di awayekê de wî, têgînên weke yên parlamenterismê û hwd wê di rengekê de wê weke reformismê wê şîrovebikê û wê di wê temenê de wê li hemberê wê bisekinê. Di rexneyên xwe li kautsky de lenin wê ji wê aliyê wê ve wê dema ku em li gotinên wî dinerin wê di wê temenê de wê çawa wê xwediyê dîmenekê fahmkirinê bê wê li ser wê bisekinê.

Di nava şertûmercên sovyetê de wê, dema ku wê werênê ser ziman wê, di rengekê de wê, çawa wê, xwediyê şêwayekê hizirkirinê ku wê ji temen ve wê, bihizirê bê. Li gorî lenin bi têgîna 'şoreşa dayimî'ê re wê di rengekê de wê werênê ser ziman wê bi wê re wê, di nava civakê de wê bo pêşketinek rast wê, minaq wê bahsa rewşa gundiyan wê bikê û wê werênê ser ziman ku ew wê çawa wê pêwîst bê ku ew ji hemû derfetên şoreşê sûdbigirê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Minaq Lenîn pêşniyar kir ku ji derfetên şoreşgerî yê gundiyan sûd werbigirin û enerjîya şoreşgerî ya gundiyan bi tevahî bikar bînin da ku çarê bi tevahî tasfiye bikin û derbasî şoreşa proleteriyê bibin; Lêbelê, alîgirên "şoreşa dayîmî" rola girîng a gundiyan rûs di şoreşê de fahm nekiribûn, wan hêza şoreşgerî û enerjîya gundiyan kêmtir nixandibûn, wan hêza proleteriyaya rûs û şiyana wê ya kişandina gundiyan bi ser de kêmtir nixand. bi wan re û ji ber vê yekê wan zehmet kir ku gundiyan ji bin bandûra bûrjûwaziyê rizgar bikin û gundiyan li dora proleteriyê bicivînin.

Lenin di aslê xwe de wê ne li dijî alîgirê weke yê 'şoreşê her dayîmî' bê. Lê wê di rengekê de wê, di wê çerçoveyê de wî kêmesiya ku ew didît di beşên civakê ên weke gundiyan û weyna wan di pêvajoyên pêşketina şoreşê û kirina wê û hwd de wê weke kêmtir nixandina wê êdî wî dixwest ku ew wê, di rengekê de wê, rexne bikê. Wî dema ku wê mornarşiyê û an burziwayê wê şîrovebikê wê di wê temenê de wê çawa wê ji wê beşa civakê wê sûdbigirin û wê serwerîya xwe wê li ser wê çêbikin wê bahsa wê bikê. Lenin wê li ser piştî kirina şoreşa burziwayî wê di rengekê de wê, çawa wê, li ya proleter wê were wergerandin wê di wê temenê de wê li ser wê bisekinê. Di awayekê de wê dema ku wê werênê ser ziman wê bide diyarkirin ku wê piştî ya burziwa pêşxistina desthilatîya proleter jî wê newê wateya sosyalîzmê. Di dewama wê de wê çawa wê di rengekê de wê, bi beşên civakê ên weke gundiyan û hwd re wê, di yekitiyekê de wê temenê wê xortbikê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Wê dema ku wê bahsa têgîna desthilatîya proleter wê were kirin wê gotina 'diktatoriya proleter' wê di rengekê de wê derkeve li pêş. Di dewama wê de ku wê li burziwaziyê wê serwer bibê. Di wê çerçoveyê de wê, bo xwe kirina desthilatê wê tekoşînê wê bide. Wekî din jî wê bi wê re wê, gotina 'weyna zorê' wê weke gotinek din bê ku wê di wê temenê de wê, di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê din bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê.

Lenin di xabate xwe ya bi navê 'diktatoriya proleterîya û wergerê kautskî' wê, di wê de wê, bahsa pêvajoyên kirina şoreşê wê bikê û wê di wê destpêkê de wê, çawa ku wê burziwazi wê ne li bendê bê ku ew desthilatîya xwe wînda bikê û wê bi wê yekê wê bikeve nava şerê li hemberê. Wê bixwezê ku ew sazûmana xwe jinûve saz bikê û avabikê. Di dewama wê de wê bahsa hêza burziwa wê bikê di xabate xwe ya bi navê 'nexweşîya çapê weke nexweşîya zaroktiyekê' ku wê werênê ser ziman

wê bi gotina ´ew hêza xwe ji sermaya navnetewî, têkiliyên wê yên navnetewî û berxwedayîna wê hilde´ re wê werênê ser ziman. Weki din wê di dewama wê de wê ew wê li ser wê, hilberên piçûk wê bisekinê û wê çawa wê her demê wê ji nava xwe wê kapitalismê û burziwaziyê wê bide hanîn li holê´ wê bi wê re wê, werênê ser ziman.

Di awayekê de wê li gorî lenin ji holê rakiirna çînan wê hilberên meta ên piçûk wê weke ji holê rakirina wan jî bê. Lê belê ev nayêna qawitandin û tûnakirin; bi wan re fêrbûna jîyanê bikê´ re wê werênê ser ziman.

Weki din ev pêvajoyê wê li gorî lenin wê weke pêvajoyek ku wê bi pêvajoyên şerê navxweyî û tekoşîn re wê derbas bibin. Di wê nûqtayê de Marks wê di ´vegotinên li ser darizandina koministên kolnê´ wê werênê ser ziman ku ´wê, ne tenê rêgezên heyî gûharandina wan wê ne bes bê. Xwe jî gûharandin wê, û bi wê re domandina desthilata ramiyarî bi gihijina jêhatîya wê, pazdeh, bist, pêncih sal şerên navxwezayî ku ew didom in di qada navnetewî de di wan re derbas bibin´ re wê bahsa wê bikê.

Di dewama wê de wê lenin di ´kominisma çap weke nexweşîya zaroktiyekê´ de wê, werênê ser ziman.” Ji xeynî van karên bi rastî mezin, dê karên mezin jî hebin, wek perwerdekirina bi milyonan gundî, patronên biçûk, bi sed hezaran karmend û rewşenbîrên bûrziwazî yên di bin dîktatoriya proleterayê de, wan hemûyan bike bindestê proleterayê. rêvebirina dewlet û proleterî û derbaskirina adet û kevneşopiyên xwe yên bûrziwazî jî, “proleter jî, ew proleterên ku dev ji pêşdaraziyên xwe yên burjûwazî ên piçûk ku ew bernedan, ji nişka ve, bi awayekî mucîzeyî, bi nîşana dayîka Meryem, bi biryarekê. an zagûnek, û kî dikare dev ji van pêşdaraziyên berde tenê di encama şerekî girseyî yê dirêj û dijwar li dijî bandûra girseyên burziwazî ên piçûk berdêla têkoşîneke demdirêj ji wê xwe bi şûn ve vekîşîne.”

Lenin wê di destê çînekê de hebûna dewletê wê were çî wateyê ku ew di dewama wê de wê li ser wê bisekinê wê bi gotina ´dewlet wê di destê çîna serdest wê, bi şikandina berxwedana çîna a li hemberî wê ku ew dihê bikarhanîn weke makineya wê bê´ re wê pênasibikê. Di wê nûqtayê de wê diktatoriya proleter wê ji çînekê wê ne cihê bê. Lê cihêyîya wê, di aslê xwe de wê ew bê ku ew heta wê demê wê serdestîya ku wê di destê girseyek hindik a serdest de wê bigirê û wê radestî girseyên mazin wê bikê re wê, di şewayekê de ew wê pênasibikê û wê werênê ser ziman. Di çerçoveya gotina têgîna ´diktatoriye´ ku ew li pêşîya gotina proleterî de

wê bicihbikê de wê, di wê temenê de wê têtînek serdestî a çînî wê di wê temenê de wê pênamebikê û wê werênê ser ziman. Lê li gorî lenin ev jî wê weke pêvajoyek bûhûrîner bê. Ber ku wê, ev çîn wê bi ber xwe bixwe ji holê rakirinê a bi ber civakek kominist a bêçîn ve wê çawa wê herê wê, destpêka wê di xwe de wê bide dîyarkirin. Marks wê di anaqdota wî ya ku me li jor hanî ser ziman wê fêrsek fahmkirinê wê di wê de wê weke ku wê bide dîyarkirin ku wê bi wê re wê, piştî her gûharandinê wê xwe bixwe gûharandina wê di her pêvajoyê û gûharandina wê de wê weke pêvajoya wê û gihiştina wê pêvajoya ku ew ji wê bi ber ya din de gava xwe biavêjê wê, di rengekê de wê weke ku wê pênamebikê bê.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê mijare pîrsgirêka netewî wê karibê wê di dewama wê de wê hilde li dest. Wekî din wê di pêvajoyên pêşxistina şoreşekê de wê mijare gûnditîyê wê were hildan li dest. Li vir wê pîrsgirêka netewî wê di rengekê de wê çawa wê were hildan li dest wê, li ser wê re wê were dîtin ku wê nîqaş wê bibin. Mijare netewî û dîyarkirina çarenûsa xwe wê, di wê demê de wê weke aliyekê ku wê li ser wê were sekin in. Di wê nûqtîyê de wê, mijare koloniyên ku ew bi metingerî hatina pêşxistin wê, di wê temenê de wê li ser wê were sekin in.

Lenîn ev têtîgeh bi şîrovekirina têtîgeha xwerêveberiyê wekî mafê gelên bindest ên welat û koloniyên girêdayî ku bi tevahî ji dewleta serdest veqetin, mafê neteweyan ku wek dewletên serbixwe bijîn, ev têtîgeh pêşxist û berfireh kir. Bi vî awayî bi şîrovekirina feraseta xwerêveberiyê weke mafê xweseriyê, ihtîmala meşrûkirina pêvekan ji holê rabû

Di wê nûqtîyê de wê, xwe rêvebirin wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê ku wê di çerçoveya xwe bixwe rêvebirinê de wê, li ser wê were sekin in. Di wê çerçoveyê de wê têtînek ku wê lenin wê weke ji wî re wê bibê weke referans wê di dema marks û engels de wê bi pîrsgirêka îrlanda re ku wê alaquadarbûyina wan wê weke aliyekê wê yê ku wê di demên piştî de wê bi çerçoveya fahmkirina wê û teorîzekirina wê re wê were pêşxistin û berfirehtirkin.

Wê di wê nûqtîyê de wê encamên u ew wê ji wê werina derhanîn wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyên ku ew wê li wê werina lê hizirkirin bin. Di demên piştî sovyetê de wê ev pîrsgirêk wê piştî wê, bi ragihandina serxwebûna netewên cihê ên di nava sînorê rusya çarî de wê piştî wê ku wê werê kirin wê di wê çerçoveyê de wê ev têtîgeh wê weke modelekê jî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin.

Piştî wê, piştî denezdina serxwebûna xwe wê, êdî wê li ser wê re wê bi temenekê wê təkili û peyamên ku ew dihên çêkirin re wê bi hev re wê təkiliya nava hev de wê temenê wê were çêkirin. Di wê nûqtayê de wê yek li ya din ew newê tabîkirin wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê dema ku wê lenin wê pirsgirêkê wê hilde li dest wê bi destê proleteriya wê kirina şoreşa wê, karibê wê weke tenê rêya rast wê, were dîtin. Di demên berê de wê, denezend û ragihandinên li ser rewşên netewî ên berê jî wê di rengekê de wê, çawa wê di wan de wê rewşna weke yên xapandinekê wê bibin jî wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê. Ew pirsgirêka netewî wê weke beşek ji ya şoreşa proleter wê di şewayekê de wê pênasebikê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê netewên bindest wê di serî de wê dema ku wê navê pirsgirêkê wê were danin wê di wê temenê de wê li ser temen û çerçoveyek şoreşgerî wê danina wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku ew wê, li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê di dema kapitalismê û emperyalismê de wê wateya pirsgirêka netewî wê çi bê û wê çawa wê ji wê re wê çareserî wê were hanîn wê di wê nûqtayê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Lenin di wê nûqtayê de wê, hertimî wê bi fêrsek fahmkirinê wê, ji hev cihêkirina pirsgirêka netewî û ya çînî wê çawa wê di rengekê de wê weke di rengekê fahmkirinê a dij hev pênasekirinê wê çawa wê weke xapandinekê bê wê bixwezê wê di rengekê de wê şîrovebikê. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê ev wê, ne tenê bo ku ew li dijê rewşa şoreşa proleter wê were pênasekirin weke rewşekê wê bibê. Di demên berê de wê di temenekê reformist wê di rengekê de wê weke ku wê were dîyarkirin wê bê hanîn li ser ziman. Wê çawa wê ji ya çerçoveya proleterya wê were girtin wê li ser wê were sekin in. Lenin wê pirsgirêka netewî wê, yekane bi rêyek şoreşgerî wê karibê were çareserkirin wê di wê temenê de wê, bingihê wê yî hizirî û tégînî wê bi teorikî wê werênê ser ziman.

Di wan demên ku ew dihê ser ziman de jî wê ev jî wê bi wê re wê hebê ku mirov wê fahmbikê wê ev dem wê weke demên ku wê hebûna netewan wê, di rengekê de wê çawa wê, bi tekoşîna wan a serxwebûnê û hwd re wê derkeve li pêş bê. Di wê temenê de wê piştî şoreşa sovyetê wê di rengekê de wê bi zêdeyî wê were dîtin ku ev wê derkeve li pêş. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê li ser wê bisekinê ku wê, pirsgirêka netewî wê dema ku wê bi pêvajoya sovyetê re wê hilde

li dest wê ji du aliyan ve wê were dîtin ku wê bi wê re wê derkeve li pêş. Yek wê bi rewşa perspektîfa netewî a weke bi denezendinên serxwebûna netewên nava rûsya demê ên cihê bê. Di dewama wê de wê, weke aliyê wê yê din jî wê, di rengekê de wê, teorîkî wê çêkirina temenê wê bê. Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, pêşketina netewî wê aliyekê wê yê din jî wê bi zêdeyî wê were dîtin ku wê pirr zêde wê bi wê re wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin û nîqaşkirin. Ew jî wê bi têngîna endustyalismê û hwd re bê. Kirina şoreşek buziwaziyî û piştî wê çûyina li şoreşa proleter re wê direngê de wê, were ser ziman. Di wê temenê de wê pêşî çareserkirina pirsgerêka netewî wê weke gave pêşî a ku wê bi wê re wê di rengekê de wê were salixkirin bê.

Di wê nûqtayê de wê hemû xabatkar ên çîna netewa serdest ku ew li aliyê yên bindest helwesta xwe bidina nîşandin û di wê temenê de ew di rengekê de di temenê serxistina wê de wê ji wê re ew bidina alîkar.

Lenin di wê nûqtayê de wê ne tenê wê aliya ya netewên bindest wê didit. Wê di dewama wê de wê, ya azadbûna netewên serdest jî wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bihanîya ser ziman. Minaq wê di wê temenê de wê têngînek giring ku wê weke referans wê were ser ziman û ku wê aidî wê demê bê wê bi têngîna 'wê dema ku wê netewek ne azad bê wê, ya ku ew wê bindestkirî jî wê ne azad bê re wê werênê ser ziman. Bi fêrs û dirîşma ya ku netewekê bindest kirî wê ew jî wê ne azad bê re ew wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê wê mijare azadiyê û wekhevîyê wê di rengekê de wê bi gotin bikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê hem tevgerên netewên bindest û hem jî yên netewên serdest bi derfetên şoreşgerî re hevnasînê bikin û di wê temenê de ew bibina xwediyê perspektîfekê.

Di wê çerçoveyê de wê, dema ku lenin wê dihênê ser ziman wê proleterya netewên serdest wê di her rewşê de wê weke 'mecbûr in' ku ew piştgiriya bidina tekoşîna azadiyê û ya netewî a netewên bindest. Ew wê weke rewşek qalskirina rewşa emyaryalismê jî wê di rengekê de wê li wê dinerî û wê dihanî ser ziman. Li gorî wî ev beşek ji kirina şoreşa proleter a. Ew daxwezên cihêbûnê di nava sînorê netewî û maf û azadiyê de wê, weke mafên dîyarkirina çarenûsê wê bibînê û wê di wê temenê de wê hilde li dest.

Di wê temenê de wê, mafê dîyarkirina çarenûsê a netewî wê di wê temenê de wê her demê wê weke beşek ji tekoşîna civakî û demokratîkî jî wê karibê di wê temenê de wê pênasîbîkê û wê di rengekê de wê werênê

ser ziman. Ew di nava giştîfîyekê de wê weke beşek hev tememkirinê wê di renekê de wê hilde li dest û wê werênê ser ziman.

Ji wê aliyê ve lenin wê tevgerê netewî wê xosletên wê û nitelikên wê di renekê de wê bi wê re wê hilde li dest û wê li ser wê re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê qarakterê wê yê şoreşgerî wê hilde li dest. Di çerçoveya wê qarakterê xwe de dîtbar û bi xwe wê weke aliyên wê yên ku ew wê bi wê re wê were hildan li dest bê. Ew pirsgirêkên netewî ne tenê ji aliyê têngînek nîminêrê a demokratikî wê hilde li dest. Ew wê ji aliyê têngîna tekoşînê a li hemberî emperyalismê re wê hilde li dest. Li ser wê çerçoveyê re wê, lenin wê ew wê jî wê werênê ser ziman ku wê, heta ku wê pirsgirêka netewên bindest ew newê çareserkirin wê yên giştî ên netewên serdest jî wê di renekê de wê weke ku wê newina çareserkiirn. Pirsgirêka netewî wê, di wê çerçoveyê de wê, di renekê de wê, bindestkirina wê di şewayekê de wê weke xosletekê ku wê qarakterê emperyalist ku wê dide dîyarkirin wê dihanî ser ziman. Di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê fahmbikê re wê werênê ser ziman. Ber ku vê yekê pirsgirêka netewî wê di wê temenê de wê li ser temenê serxwebûn û maf û azadiya wê weke aliyekê wê yê giring wê di renekê de wê weke hilde li dest û wê, didewama wê de wê weke aliyekê wê yê ku ew wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê were ser ziman ku wê, di dema destpêka pêşketina kapitalismê de wê, pişrgirêka netewan û şîyarîya wan wê xwe bide dîyarkirin.

Lenin û pirsgirêka netewî a di rengê hildana li dest wê, wê bi demê re wê, derkeve li pêş û wê, çawa wê were hildan li dest jî wê, di awayekê de wê bi wê re wê, were dîyarkirin. Di têngîh û fêrsa bindestiyê de ku wê, bi têngîna çînî re wê were şîrovekirin wê di renekê de wê bi wê re wê, were hildan li dest.

Lê di aslê xwe de wê dema ku em pirsgirêka netewî wê hilde li dest wê li ser temenê têngîna çînî re wê were dîtin ku wê bibê bingihê têngîhiştinê cihê jî. Di dema marks de wê pirsgirêka irlanda û an hindistanê û hwd wê, di wê temenê de wê weke aliyekê ku wê were dîtin ku wê derkeve li pêş. Di wê nûqtayê de wê şîroveyên engels wê, di wê çerçoveyê de wê, di wê çerçoveyê de wê, di temenê piştgirîya wî ya ji çareserkirina pirsgirêka irlanda re wê di renekê de wê derkeve li pêş.

Di wê temenê de wê di literatura marksismê û an leninismê de wê têngînên weke tammetinger û an nîvmetinger û hwd wê di wê temenê de wê derkevina li pêş. Di renekê de wê, têngîhên stalin ên di çerçoveya 'marksisim, pirsgirêka netewî û pirsgirêka metingeriyê' de wê, were dîtin

ku wê di wê çerçoveyê de wê di renekê çawa de wê were hildan li dest wê, dîmenekê wê karibê bide dîyarkirin. Minaq wê luxemberg wê dema ku wê pirsgirêka polonya wê derkeve li pêş wê li ser wê hizrên wê yên ku ew wê hanîna ser ziman wê di awayekê de wê karibê ji aliyekê ve wê bi kirpênê. Di wê demê de wê, di nava rusya û rojava de wê polonya wê weke 'herêmek tampon' bibê û wê di wê temenê de wê derketina li pêş a pirsgirêka wê, li ser wê temenê wê, hem nîqaşên berê ên li ser hizrên marks û engels û yên luxemberg û yên lenin de jî wê di wî nûqtayê de wê, di temenê têngînek çînî de wê çawa wan aliyên ramiyarî û hebûna pirsgirêkê wê ji hev cihê bikin wê di renekê de wê li ser wê bisekin in.

Ji hizrên luxemberg wê ew wê hebê ku wê çawa wê ji prusya bi ber rûsya ve wê şoreş wê bê birin wê di renekê de wê li wê bihizirin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Li ser helwesta luxemberg wê karibê wê di renekê de wê, li ser wê bisekinê. Di demên piştî wê de ên weke di roja me de wê, gelek nivîskarên ji netewa serdest wê, di renekê de wê, di temenekê têngînek şovenî de wê, çawa wê ji xwe re wê, gotina wê bikina weke temen û wê di renekê de wê, li ser wê bisekin in.

Di wê temenê de wê, di şîroveyê ku wê luxembeg wê şîrovebikê wê ji mafên azadiya xwe netewî wê bi şûnve gavavêtinê de wê, di wê temenê de wê şîrove nekê. Lê di şîroveyên ku wê weke minaq li ser wê nûqtayê ku wê li tirkiya bin û an jî li hin deverên din ên ku ew pirsgirêkên wan ên cihê weke di rewşa kurdan ku tirkiya kirî bindestiyên wan hebin wê çawa wê 'li leyha netewa serdest wê xwe xilas bikin' wê di wê temenê de wê bixwezî ku ew wê gotinê wê şîrovebikin û wê di renekê de wê werênina ser ziman.

Ber vê yekê wê bi gotinên weke 'têgîna netewî' ne giring a û an wê ne xwest ku wê derxê li asta têngînek tekoşînê û tekoşîna bo wê şaş dibînê û hwd bi intibayên li ser têngînen bi wê rengê şîroveyên ku ew dihên kirin wê di wê çerçoveyê de wê, bi hinek armancên şovenisma netewa serdest ku wê werina ser ziman bin. Di wê temenê de jahra şovenisma netewa sserdest wê, di wê temenê de wê jahrkirina ku wê bikê wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, pêşî rast tevgerin, fahmkirin û hanîna ser ziman a wan jî wê di renekê de wê bigirê.

Di renekê din de jî wê, ber vê yekê wê, gotinên lenin ên li ser temenê netewê û serxwebûna wê û an dîyarkirina çarenûsa xwe wê di renekê de wê bi gotinên luxemberg wê çawa wê werina manipulakirin wê di wê were kirin wê di renekê de wê li ser wê were sekin in. Di wê temenê de wê, mijare azadiyê civakî wê di renekê de wê, di wê nûqtayê de wê bi

gelek ali û fektorên wê yên ku mirov wê karibê wê şîrovebikê re wê karibê wê werênê ser ziman. Luxembeg wê ne li dijî têngîna netewî bê. Lê wê çawa wê ahengekê di nava aliyê çînî û netewî de wê, bigirê û yek li ya din newê korbankirin wê li ser wê fêrsê re wê bihizirê û wê, bixwezê ku ew hizra xwe werênê ser ziman. Ya ku luxembeg li hemberê wê bû wê, çawa wê li dijî xwestekê nijadperest û hwd bê. Nexwe wê, di rengekê de wê, aligirê dîyarkirina çarenûsa a netewî bê. Heta ku wê di wê temenê de wê bènê ser ziman ku wê ew tekoşîn û encamên wê bi azadiya civakê bi temenekê şoreşgerî kirina wê, di wê çerçoveyê de wê pêwist bin ku ew bibin wê li ser wê bisekinê.

Di nava civakê de wê, di şîroveyên wê yên li hemberî şûnmayin û faodaliteyê jî wê çawa wê di rengekê de wê, çînî a proleterî wê li ser wê bisekinê. Wê di wê çerçoveyê de wê bi fêrsa çînîtiyê û pêşketina wê re wê derbaskirina wan aliyan bi pêşketina mirov re wê, bixwezê ew ji aliyekê din ve li ser wê bisekinê. Di pêvajoyên ji ya rewşa faodaliteyê li rewşa kapitalismê derbasbûnê wê, ji aliyê têngîna şoreşa demokratikî a burziwazî û têngîna serdestîya wê nêzî mijarê bibin. Weki din wê di dema marks de jî wê li tekoşîna demokratikî û pêşketina netew-dewletan wê, bi perspektifek dîrokî wê li ser wê temenê wê nêz bibin. Têgihên weke bi têngîna pêşî şoreşek burziwaziyî û piştî wê di temenekê çînî de kirina şoreşek çînî di dewama wê de wê weke rengekê bi wê perspektifê ku wê nêz bibin bin.

Jîyane civakî û pêşketinên wê yên li ser temenê bi ber pêşketina burziwabûnê ve wê, weke aliyekê ku wê bi pêvajoyên derbaskirina ji ya têngîna û çerçoveya faodal derbasbûnê wê were dîtîn. Di wê temenê de wê, aliyê bi tevger û weke giring wê ji wê pêvajoyê derbasbûnê li tekoşînek çînî wê ji ya dema piştî kirina şoreşek kapitalî re wê were kirin. Di wê nûqtayê de wê, di aslê xwe de wê, rewşên gûharandinê ên marks bi pergale aborî wê aliyekê wan ê di wê temenê û rengekê de ku wê têbigihê û wê karibê wê fahmbikê jî wê hebê.

Ya ku wê, xwe zêde bi wê ve da girêdan a karl Kautsky ku wê piştî wê weke ji marksismê dîrketina wî weke temenê şîrovekirina bi wî were dîtîn jî wê ji aliyekê ve wê bi wê nûqtayê ve wê girêdayî bê. Di wê çerçoveyê de wî pêvajoya bûhûrînerîya li wê di pêvajoyek peresendinî û ankû wê weke bi reform û an xwenûkirina û hwd re wê di wê temenê de wê bibînê û wê werênê ser ziman.

Lenin wê hinekê jî wê bi radikalî wê nêzî mijarê wê bibê û wê şîrovebikê. Wî dixwest ku ew bi têngîna tekoşînek şoreşgerî wê,

şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê, weke du aliyên ku wê li hev nebin wê di wê temenê de wê bibin. Her wusa wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Marks wê rewşa kapitalê wê li hemberî ya faodal wê weke gavek li pêş wê di hin awayna de wê şîrovebikê. Di wê temenê de wê rewşa faodaliteyê wê derbaskirina wê di wê pêvajoya gûharînê de wê, pêşveçûnên ku ew bibin bi awayekê şoreşgerî lenin wê bixwezê ku wê werênê ser ziman.

Li vir wê, çendî ku wê marksism wê civakek kominist a bêdewlet û bêçîn wê li wê bihizirê jî lê wê pêvajoya netewî wê, di wê temen de wê weke gavek navber a ku ew wê weke pêwîst bê ku ew di wê de derbas bibê û wê werênê ser ziman. Ya ku lenin piştî pêvajoya soreşa sovyet wê bikê jî wê, di rengekê de wê di wê temenê de wê, bi hebûna netewî wê pêşî wê serxwebûnê wê bide nasandin û piştî wê li ser wê re wê têkiliyên nava netewan ên weke sînoran û hwd wê ji holê rabikê. Di wê çerçoveyê de wê azmûna sovyetê wê, di rengekê de wê karibê wê di rengekê de wê, di dewama wê de wê bi wê re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê hizrên li ser nîqaşên xwerêveberîya netewî û hewldanên xwe gihandina wê mafê civakî wê di wê demê de wê di nava sosyalistên demê de jî wê bibê mijare nîqaşê. Di wê nûqteyê de di dewama wê de wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê hinekê wê ji wê aliyê ve jî wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê û wê di rengekê de wê karibê wê werênê ser ziman.

Hêza sereke ya ku di dema Marks de serhildanên şoreşgerî tepisand çar bû. Wê gelek tevgerên civakî tafisand û tabîî têngîna xwe ya imperatorî kir. Berî şerê cîhanê yê yekem, Polonya dibû hevalbenda aborî ya Rûsyayê, û ji ber vê yekê çîna serdest a Polonî hewl nedidan ku serxwebûnê bi dest bixin. Di wê demê de wê têkiliyek weke baş di nava wan de wê hebê û wê ti hizrên bi wê rengê wê ne di nav açîna jorin û ne jî ya jêrîn de wê li poloniya wê di nava wan de wê biafirin. Li ser têkiliyên wê yên baş ên bi rûsya çarî re wê, çîna karkerên Polonî jî doza veqetîna ji Rûsyayê nedikir. Luxemburg li ser wê re dihizirê û wê hanî ser ziman ku wê bû ku têkoşîna serxwebûna neteweyî di bin kapîtalîzmê de tu qîmeta wê tune bû. Di sosyalîzmê de pêwîstî bi dirîşmên serxwebûna netewî tine bû, ji ber ku karker û gel wê yekitiya navneteweyî bi dest bixistana. Luxemburg bi baskê rastê yê rêxistina sosyalîst a Polonî re, ku daxwazên neteweperest ên ji jor ve dipejirîne re di nav nakokiyê de bû. Di encamê de ew dihizirî ku piştgirîkirina tevgera

neteweyî ya Polonî tê wateya ku alîgirê çînên kapîtalîst.. Ji bo pêşîgirtina li hevalbendiyek weha, Luxemburg înkâr kir ku rizgariya neteweyî ya Polonî pêşverû ye. Lê di wê nûqtayê de wê di teoriya luxemburg de wê, aliyekê ku wê ji temen dûr û wê di serê wê bixwe de jî wê weke pîrsekê wê xwe bida dîyarkirin wê gotina 'yekitiya navnetewî' ba. Bo ku mirov bahsa yekitiyek navnetewî bikira cihêbûn wê pêwîst ba û wê li ser wê re wê, ew yekiti piştî wê, li ser temen û rêgezên wê biheta çêkirin. Nexwe wê, ev gotin wê ji gelek aliyan ve wê di bilêvkirina xwe de wê bêbingh ba.

Lenin di wê nûqtayê de wê dest bihizirkinê kir û wî xwest ku ew çerçoveyek rastin ew wê li ser wê temenê 'yekitiyê' û an yekitiya navnetewî û hwd re wê bi gotin û temen bikê. Lenîn di vê mijarê de bi Luxemburgê re li hev nedikir. Wî piştî wê li ser mijarê weha nivîsî: "çima em, Rûsa Mezin, yên ku li gorî hemî mîletên din zordestiya herî zêde ya mîletan kirine, divê mafê veqetîna Polonya, Ukrayna û Fînlandiyayê û hwd înkâr bikin?" "Tiştê ku divê were kirin ew e ku balê bikişîne ser mafê veqetîna neteweyên bindest li Rûsyayê û azadiya yekitiya li Polonyayê." Dema ku Luxemburg xwerêveberiya neteweyî bi têkoşîna çinan re na levkir didît, Lenîn bi awayekî hêvî dikir ku wê ber bi têkoşîna çinan ve bi rê ve bibe. Lenin di wê nûqtayê de wê weke ku wê ji luxembeg bi bingihtir wê bihizirê. Wî hizirkir ku ew di wê temenê de ew bo ku ew yekiti bahsa wê were kirin weke ali ew bi temen û bingihê netewî wê pêvajoya netewî û vawatina wê bijin. Nexwe ew yekitiya ku wê bahsa wê were kirin wê di awayekê de wê nebê.

Di nav Bolşevîkan de jî, şoreşgerên pêşeng ên wekî Nîkolay Bûharîn jî li dijî xwerêveberiyê derketin. Lenîn di sala 1914'an de weha bersiv da: "Nasyonalîzma bûrziwazî ya her neteweya bindest naverokek giştî ya demokratîk a li dijî zordestiyê hildigire û ev naverok e ku em bê şert û merc piştgirî dikin bê. Piştî wê, di dewama wê de wê lenin wê bibêjê "Gelo mîletê ku zulmê li mîletekî din dike dikare azad bibe? Qet nabe." Têkoşîna ji bo mafê çarenûsiyê, ji bo çîna karkerên welatê mêtînger û welatê bindest li dijî ramanên paşverû têdikoşe. Ji ber vê yekê, parastina mafê çarenûsî her tim nayê wateya ku ji welatê emperyalîst cudabûna neteweyek taybetî ye. Lenîn di mijara Polonyayê de got ku karker dikarin ji daxwaza dewletek neteweyî dûr bisekinin. Lê li Rûsyayê sosyalîst divê ji bo mafê karkerên Polonî ku eger bixwazin bibin xwedî dewletek cuda têbikoşin.

Di aslê xwe de wê teoriya buharin wê di cewherê xwe de wê di renekê de wê di têngîna cewherê têngîha emperyal de wê weke xwe bigihênê li renekê serdestî. Luxemburg ku ew di farqê de bê û ne di farqê de bê wê, di dîmenekê de wê di bin temen û têngîh û fêrsa parastina bingihê tekoçîna çîna xabatkar de wê, ew wê, fêrsek ji wê ne dûr wê di renekê de wê li wê bihizirê. Ber ku ew ew azadiyên bo **rizgariyên netewî** ku ew ne hatî nasîn wê, di hiyararşîya wê ya hizirkirinê û fahmkirinê de wê di wê temenê de wê mecbûrî girêdanek pergali wê bikê bi encamên wê yên dewletî re. Di demên piştre bi pirsgirêkên kêmnetewên nava sînorê dewlet û netewên serdest de ku wê piştre wê bibin û wê hê jî wê xwe bidina domandin wê hinekê jî wê karibin weke nîşanaka wê fahmbikin û werênina ser ziman.

Lenin zêde ku ew çend ew bi gotin nekir jî lê wî fêrsek din a fahmkirinê jî wî li ser hizrên buharin re wî hanî ser ziman ew jî wê hêsta netewa serdest û mazin ku wê di dîmenekê de wê bibê temenê hin hêstên şovenî wê di renekê de wê weke ku wê bixwezê di wê nûqtayê de ew weke balê dixwezê bikişênê li ser wê. Dema ku wê, bersivê bide luxemburg de wê gotina "rusa mazin" ku wê weke 'zordestiya herî zêde ya miletan kirine' wê dema ku ew dikirpênê û di bersiva xwe ya li buharin de jî wê, gotinên weke pirs pirsînê ên di rengê 'miletê ku zulmê li miletekî din dike dikare azad bibe?' ku ew dikê de jî wê, ji wê aliyê ve wê bixwezê ku ew di şewayekê de wê balê bikişênê li ser wê têngîne û hêst û fahmkirina wê ya ji gotinê.

Teoriya Lenîn li Rûsyaya şoreşger ket pratîkê. Di rojên ewil ên şoreşa şotmehê de hikûmeta nû danezana Mafên Gelên Rûsyayê ên cihê derxist û mafê cihêbûna wan da dîyarkirin. Di nava çend rojan de, hikûmeta Bolşevîkan mafê serxwebûnê yê Fînlandiyayê nas kir. Piştî wê Lîtvanya, Estonya, Transkafkasya, Belarûs, Moldova, Letonya û Ukrayna hatin naskirin. Pêvajoyên bi rehetî nemeşîya û di hin rewşan de Bolşevîk dudilî bûn, ji ber ku tevgerên neteweyî ji hêla reaksiyonên ve têne rêve kirin. Lê wan hurmeta mafên neteweyî yên hemû gelên ku berê di bin destê Împaratoriya Rûsyayê de bûn, girtin. Wê jî di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mafê netewên din wê di wê demê de wê, naskirina wê, û wê dudilîya bi rûsan re wê, ji aliyekê ve wê buharin wê numineriya wê bikê û wê di wê nûqtayê de wan weke ku wê lenin jî di hin şewayên şîroveyan xwe de wê bikirpênê li gorî 'netewa mazin' û 'netewa serdest' ku ew bi wê ve girêdayî bin û ew bi wê weke bi çerçoveyek mazin werina dîtin dihizirin. Di wê nûqtayê de wê, ne tenê

rewşên ne fahmkirinê ên bi teoriya sosyalist û mafê netewî wê bo wan lenin wê bi bolşevikên li dora xwe re wê li ser wê bikeve nava niqaş û danûstandinên ser mijarê.

Lenin ew jî didît ku wê qalibên hizirkirinê ên bi têgîna 'netewa serdest' û 'netewa mazin' wê li pêşîya darazên di wê warê ên ku ew bi objektîvî werina kirin de jî wê kariba biba asteng. Ew di wê temenê de wê, di rengekê de wê di hizirkirinên xwe de wê xwediyê tefkir û fahmkirinek ku ew wê werênê ser ziman bê. Di wê nûqtayê de ji gotinên lenin wê jî wê fahmdikê ku wê xemên luxemberg û bi gotinên wê ku ew dihat ser ziman û yên di gotinên kesên weke buharin de jî wê ji hev cihê wê li wan bihizirîya û wê hizrên xwe wê bihanîya ser ziman. Ya bûharîn wê, bi xemên serkevtinek sosyalistî wî didît. Lê wî di rengekê de wê, ne bi hizrek li pêş ku wê kariba biba çareserî jî didît. Hizrên bûharîn wê ji aliyekê din ve jî wê hinek mitaleyên bi hizra netewa serdest di mejiyê rûsên demê de wê hebûban wê bihaniyan ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê dikarê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare tekoşîna netewî a bo ji bindestiyê xilasbûnê wê weke aliyekê wê yê ku wê lenin jî wê bi tekoşîna çînî a hemdem re weke di hevrêyekê de wê li wê bihizirîya û wê bihanîya ser ziman. Têkoşîna tevgera neteweyî ya neteweyek bindest jî xwedî hêza vejendina têkoşîna çîna navneteweyî jî ya. Ji ber ku dikare çînên serdest qels bike. Lenîn ev yek di sala 1916'an de di serhildana Îrlandayê ya li dijî zilma hovane ya Brîtanî de dît. Yên li welatên mêtînger neçar bûn ku ji bo rizgarkirina welatên bindest ji bindestên wan têbikoşin: "Eger em nexwazin îxanetê li sosyalîzmê bikin, divê em piştgiriyê bidin her serhildanek li dijî dijminê xwe yê sereke burziwaziya welatên mezin, tenê ku ev serhildan ne tevgerê çînî a paşverû bê." Di dewama wê de wê jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê werênê ser ziman ku wê, şertê weke ne 'paşverûbûna wê' jî wê di wê nûqtayê de wê karibî wê fahmbikê. Nûqtaya pêşî ku ew ne tevgeriyek li hemberî ya çînî bê. Weki din di her tekoşîn û tevgerên azadiyê de wê xosletekê wan ên navendî wê hebê ku wê, li hemberî serdestîya heyî wê weke bi çerçoveyek tekoşîn û tevgerî wê xwe bide dîyarkirin bê. Bi wê yekê lenin ew wê hertimî wê weke zayifkirina çîne serdest wê didît. Li ser wê temenê ew li wê dihizirî û wî hizrên xwe bi wê re wî dihanî ser ziman. Di wê temenê de wê, mijare azadiyê ku ew li ser temenekê çînî bê û an netewî bê wê nûqtaya wan a hevbeş wê, di serbestî û têgîna rizgariyê de wê xwe bide dîyarkirin. Lenin wê, di wê nûqtayê de wê weke du ali û rêyên ku ew li hev kariban

biheta kanalizekirin wî didît û wê weke du aliyên ku wê hev zindîbikiran û bi vejandan.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê kariba wê li wê bihizirîya. Ber vê yekê wê mijare tekoşîna netewî wê di aslê xwe de wê weke aliyekê girigê ku wê di wê temenê de wê, bi encamên wê re wê, pêşketina tekoşîna çînî û bi wê bidest xistina encamên mazin jî wê ji wê re wê bûba temen. Di wê temenê de wê, dema ku em di çerçoveya têtîna teoriyî a lenin a li ser emperyalismê de wê li wê bihizirin wê weke hêzek kirina tevgerê û wê di wê temenê de wê, bingihê serdestiyê û bindestkirinê wê hertimî wê kêmtir jî bikira ba. Di pîretika kurdistanê de li rojhilata navîn ne hiştina çareserkirina pîrsgirêka wê ya civakî û di nava çar welatên (weke iran, iraq, tirkiya û suri ve) ku ew bi hiyararşîya serdestiya emperyalistî dihê piştgirîkirin ku wê bê xwestin ku ew pîrsgirêk were domandin jî wê ji wê aliyê ve wê weke nîşanake wê ya di demên hemdem de wê karibê wê fahmbikê û wê di rengekê de jî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li vir wê weke aliyekê wê yê din ê giring jî wê di wê pêvajoya tekoşîna netewî a rizgarkirina wê de wê hêzên pêşeng û weke serokatiyê ji wê re dikin wê bi wûcan û rewş û hişmendîya xwe jî wê di wê de wê ji aliyekê din ve wê karibin bi rewşek teybet û weyna xwe re xwe bidina dîyarkirin. Ji wê aliyê ve wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, ew kevneşopîya pêşengiyê wê di rengekê de wê di mijare wê serkevtina û hanîna rewşa rizgariyê de wê, dîyarkirînan wan ên teybet wê hebin. Di wê çerçoveyê de wê, di wê çerçoveyê de wê bêgûman wê di rewşa kurdistanê de wê tevgerek weke ya hemdem a sosyalistî wê encamên wê cihê bin. Li afganistanê bi tevgerek olî ew tekoşîn kirin wê encamên wê di wê rengê de wê weke bi salan piştî wê serkevtinê jî wê bi pîrsgirêkên wê yên azadiyê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Her wusa li iranê û herêmên din wê karibê heman encamê wê bi rehetî wê bibînê. Ber vê yekê wê ji wê aliyê ve wê, hêz û têtîna pêşeng wê weyna wê di wê temenê de wê di mijare azadî û rizgariyê de wê dîyarker bê. Wê karibê wê di rengekê teybet de wê bi wê re wê kifşbikê û wê werênê ser ziman bê.

Li vir ya ku wê bi tekoşîna netewî de wê ya ku wê were qastkirin wê ne tenê wê têtînek netewî û hema serdest kirna wê bi tenê bê. Wê bi wê re wê aliyên wê yên bi pêşketina jîyanê, kes û hişmendiyê û awayên ve jî wê girêdayî wê hebin. Di wê çerçoveyê de wê, xwerêveberiyek ku ew kes di wê de azad bê wê were kirin û an wê xwerêveberiyek ku wê kes di

wê de wê weke di rewşek weke ya li tirkiya, iran, û welatên din di temenê 'îteaatê' de wê were girtin û wê li ser wê re wê bahsa têgînek azadi û rizgariyê wê werê kirin de bê. Ev wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê di serî de wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê bê.

Yekkirina kedkarên netewên bindest û pêşxistina têkoşîna navneteweyî ya kedkaran karê têgînek civaknasîbûyî û di wê de ku mirov wê xwedî wate bê û wê karibê bibê xwediyê maf û azadiya xwe bê. Lenîn bi pirsarizgariya netewî re li ber şerê herî kujer ê cîhanê, ku di sala 1914 de dest pê kir, kir. Li Rusyaya çarî ku wê demê wek "girtîgeha gelan" dihat zanîn, ji sedî 57ê gelheya wê hindikahiyên netewî ên cihê bûn. Xeta rêxistina sosyalîst dihanî ser ziman ku ew xweserî û cihêbûna her kêmetewê bê naskirin dihanî ser ziman. Li ser wê çerçoveyê rizgariyek ku ew di cewherê xwe de bi azad bû wê, dixwest ku wê bide dîyarkirin. Rizgarî di cewherê xwe de ku ew azad bû wê karibê bahsa serxwebûnê bi wê re wê bikê. Ev têgîna azadiyê di wê cewherê de wê karibê ji gelek aliyên ve were ser ziman. Ev ji aliyê kes ve bê, ji aliyê çerçoveyek civakî a cihê bê, ji aliyê xwe hanîna ser ziman a hizrek cihê bê û hwd ve wê karibê wê werênê ser ziman bê. Civak wê hertimî wê di xate pêşketina xwe de wê derfet û bingihê pêşketinê cihê wê hertimê wê biafirênê û wê werênê li holê. Bo wê yekê pirsgirêka azadiyê wê, ji wê re wê, bi serê xwe bi pêşketina wê re wê weke nan û avê wê ji wê re wê giring bê.

Di dema emperyalîzmê de wê ya ku wê, temenê wê biafirênê wê di rengê de wê, hinekê jî wê rizgariyên ji cewherê azad dîr wê temenê wê biafirênin. An jî serbestiyên ji cewherê serbixwe dîr wê karibê bi kirpênê. Di wê çerçoveyê de wê ya ku wê di wê çerçoveyê de wê, li ser kevneşopîyên hizirkirinê wê, di 'yekitiyek bindestî' û hwd de wê bide girtin jî wê weke ku wê ev bê. Li ser wê re wê, pêvajoyên xwe yên pêşketinê, di dest de encamên keda berhevbişkê û wê weke hêza xwe serdestkirinê a kartelî û hwd wê pêşbixê û hwd re wê bikê. Di awayekê de wê, tekoşîna civakî û di wê temenê de wê ne tenê wê, tekoşînek netewî bi aliyekê wê bi rengê jîyane komên civakê û hwd re wê karibê di gelek awayên çînî û hwd de wê li wê bihizirê. Têgîna hegomeniya a demên hemdem ku wê li ser wê temenê wê xwediyê fêrsek fahmkirinê bê wê ew wê, bi temenekê netewî wê xwediyê hinek fêrsên hiyararşî û dîmenên wê yên qat bi qat ên li ser hev dibin re wê were li holê ku mirov wê karibê wê fahmbikê.

Çavkani:

- *Service, Robert (1985). *Lenin: A Political Life – Volume One: The Strengths of Contradiction*. Indiana University Press
- *Ryan, James (2007). "Lenin's The State and Revolution and Soviet State Violence: A Textual Analysis". *Revolutionary Russia*.
- *Gooding, John (2001). *Socialism in Russia: Lenin and His Legacy, 1890–1991*. Basingstoke, England: Palgrave Macmillan
- *Lih, Lars T. (2008) [2006]. *Lenin Rediscovered: What is to be Done? in Context*. Chicago: Haymarket Books
- *Pipes, Richard (1990). *The Russian Revolution: 1899–1919*. London: Collins Harvill.
- *Lih, Lars T. (2011). *Lenin. Critical Lives*. London: Reaktion Books
- *Volkogonov, Dmitri (1994). *Lenin: Life and Legacy*. Translated by Shukman, Harold. London: HarperCollins
- *Liebman, Marcel (1975) [1973]. *Leninism Under Lenin*. Translated by Brian Pearce. London: Jonathan Cape
- *Thatcher, Ian D. (April 2009). "Trotskii and Lenin's Funeral, 27 January 1924: A Brief Note". *History*
- *Leggett, George (1981). *The Cheka: Lenin's Political Police*. Oxford: Oxford University Press.
- *Davies, Norman (2003) [1972]. *White Eagle, Red Star: The Polish-Soviet War 1919–20 and 'the Miracle on the Vistula'*. London: Pimlico.
- *Rigby, T. H. (1979). *Lenin's Government: Sovnarkom 1917–1922*. Cambridge, England: Cambridge University Press
- *Rice, Christopher (1990). *Lenin: Portrait of a Professional Revolutionary*. London: Cassell
- *Pipes, Richard (1996). *The Unknown Lenin: From the Secret Archive*. New Haven, Connecticut: Yale University Press
- *Weki din hemû nivîs û xabatên lenin bixwe di dema nivîsandina wê xabatê de hatina xwandin.

Abdusamet Yigit, kurdistan, cizirabota 2011.